

Галактика •
Библиотека •
Галактика •
Библиотека •
Галактика •
Библиотека •

ХАЛ КЛЕМЪНТ

ОГНЕН ЦИКЪЛ

ХАЛ КЛЕМЕНТ ОГНЕН ЦИКЪЛ

Превод: Александър Бояджиев

chitanka.info

С присъщата си респектираща научна обосновааност и смело, продуктивно въображение Хал Клемънт създава завладяващо фантастично произведение.

Младият землянин Нилс Крюгер неволно остава сам на чужда, недружелюбна планета. Ще му помогне ли Дар Ланг Ан, първият му познайник от местното население, да преодолее трудностите, които му създават нейните страхотни метаморфози? Какви са нравствените задължения на пратениците на Земята в Космоса — да цивилизоват или да не се намесват, да освобождават или да подчиняват? Могат ли да мерят със своята мярка живота на други планети? И откъде идат, според астрономите, геолозите и биолозите тези странности в поведението на планетата и близката звездна система?

АЛЕКСАНДЪР БОЯДЖИЕВ ЗА ТАЗИ КНИГА И НЕЙНИЯ АВТОР

Шестнайсетгодишният земен жител Нилс Крюгер, щурман-курсант на междузвездния изследователски кораб „Алфард“, е изоставен неволно от своите другари на планетата Абиормен. Тя обикаля около едно червено джудже, чиято силно разтеглена елиптична орбита влиза в кратката звездна система на Алциона — най-ярката звезда в разсеяния галактичен куп на Плеядите и третата по величина в съзвездието Телец. Това блестящо светило, което носи името на една от седемте дъщери на титана Атлас и нимфата Плейона, е отдалечено на около петстотин светлинни години от Земята. Нилс Крюгер не вярва, че ще го спасят, и се отправя към единия от полюсите на планетата, защото топлината на двете слънца — червеното и синьото, които танцуват по небето, е почти непоносима за него.

Първият му контакт на планетата е с местния жител Дар Ланг Ан. Постепенно между двамата се създава доверие, което прераства в приятелство. А те са твърде различни същества, при това не само физически и умствено. Дар понася спокойно топлината, студа, глада и жаждата; той има по-остър слух и много по-добро зрение; паметта му е необикновена или, по-точно, фотографична — веднъж видял или чул нещо, запомня го за цял живот. А той живее повече от осемстотин години по тамошните измерения. И още нещо необичайно: той знае съвсем точно времето на своята смърт. А докато тя дойде, Дар пренася при своите странни „Учители“ книгите, в които хората от неговия народ са записали всичко необходимо за следващите поколения. Защото ще настъпи часът, когато цялата му раса трябва да изчезне — времето за смърт. Остават да живеят само малцина „Учители“.

Нилс недоумява. Постепенно той започва да подозира, че нищо не е случайно. Може би расата на Дар съществува в някаква странна „симбиоза“ с други обитатели на планетата, пригодени към страховития огнен цикъл, който настъпва при периодичното ѝ приближаване към гигантското слънце Алциона. И навярно едва когато

то започне да се отдалечава и полюсите отново се покрият с лед, се връща времето за живот за народа на Дар.

Най-неочаквано пристига корабът на момчето. Учените от Земята са забелязали нещо странно в поведението на двойната звездна система и идват, за да проверят всичко на място. Започват усиленни изследвания. Местният жител Дар Ланг Ан трупа познания за научните и технически постижения на хората, които трябва да предаде на своя народ. Неговият приятел се стреми да му открие все повече тайни от науките астрономия, геология, физика, химия, математика и пр. Той търси начини да го изтръгне от неизбежната смърт.

Дотук всичко сякаш върви към щастлив край. Има, разбира се, най-различни пречки — както случайни и сравнително леко отстраними, така и непреодолими. А когато последните са резултат от несходства в начина на мислене, който обуславя нравствените ценности, възниква за кой ли път познатият въпрос, дали човекът изобщо има право да мери със собствения си аршин същества, различни от него както физически и интелектуално, така също психологически и социално. Кое е по-правилно: да се ограничава разпространението на научно-техническата мисъл, или да се предостави свободен достъп до нейните плодове на чуждопланетни раси, които могат да се превърнат в потенциална опасност за човечеството? Или може би има и друг път? Дали и най-доброжелателното и лишено от предразсъдъци човешко съзнание ще може да налучка вярната посока, водено единствено от желанието си да помогне на други разумни същества в Космоса? Героите на Хал Клемънт действуват в полза на свободата на всяка чуждоземна цивилизация, на доверието, на мира във Вселената.

Класическият период на американската научна фантастика е десетилетието между 1937 и 1947 година. В действителност за времето от 1968 до 1978 година се появява повече научнофантастична литература, отколкото в предходните десетгодишни периоди.

И все пак именно на границата между третото и четвъртото десетилетие на нашия век една малка група писатели създават „класиката“ на съвременната научна фантастика на САЩ. Повечето от тях са много млади, но с буйното си въображение, романтичния си подтик и своята решимост да обновят жанра, който вече от дваайсетина години заплашва да се превърне в евтина „каша“ от третокачествена

литература, те залагат цели пластове от превъзходно защитени идеи, обогатили полето на този жанр. В същност по това време американската фантастика става както по-научна, така и по-фантастична; според познавачите именно тогава е направен най-големият скок в качеството на жанра като цяло.

Един от авторите, появили се върху гребена на вълната на този период, „създадени“ от него, е Хал Клемънт — псевдоним на писателя Хари Клемънт Стъбс. Роден е в Масачузетс през 1922 година. Получава образование по астрономия, химия и педагогика. Участва във Втората световна война като летец. След това е гимназиален учител по естествени науки.

Първият му научнофантастичен разказ „Доказателство“ се появява през 1942 година. Най-характерно за неговото творчество, което обхваща повече от десет романа и няколко сборника с разкази, е завладяващото изложение на сложни в същността си научни идеи. Неговата главна сила не е стилът, той не залага прекомерно и на обрисовката на героите. Но цели страници от книгите му представляват увлекателни разкази из някои области на науките астрономия, биология, геология и др. Той влага респектираща сериозност при третиране на естествените науки във фантастиката, а живото му въображение балансира известната мудност на неговия разказ.

Първият му роман е „Иглата“ (1950 г.). Най-известните му произведения образуват нещо като трилогия, тъй като са свързани отчасти с едни и същи герои: „Мисия гравитация“ (1954 г.), която се приема за най-доброто, написано от него, и е едно от любимите заглавия на почитателите на научна фантастика, „Близо до критичната точка“ (1964 г.) и „Звездна светлина“ (1971 г.), която още същата година донася на своя автор най-голямото отличие в жанра — наградата „Хюго“. Други негови по-познати романи и сборници с разкази са: „Леден свят“ (1953 г.), „Огнен цикъл“ (1957 г.), „Обитатели на космоса“ (1965 г.) и „Космически бич“ (1969 г.).

В предпочитаната от Хал Клемънт схема някой земен жител или група от тях трябва да се справи с трудностите на чужда, а понякога и враждебна среда с помощта или без помощта на местните жители. Една от любимите му теми е въпросът за сътрудничеството след „Първия контакт“ и за нравствените задължения на пратениците на

Земята в космоса. В най-прочутото негово произведение „Мисия гравитация“ група земни жители търсят жизнено важна част от катастрофирала космическа ракета с помощта на местното население на една планета, необичайна не само с физическите си условия — 3° в зоната на екватора и 700° на полюсите, но и със социалния си климат. Крайният резултат е решителна промяна в начина на живот на тамошното общество.

Към сериозната научна обосновааност, типична за произведенията на Хал Клемънт, трябва да се прибави и интересът му към няколко теми или по-скоро групи от теми, които са обект на научната фантастика изобщо. Условно те могат да се разделят на две групи: „материални“ и „нематериални“.

В първата от тях Хал Клемънт включва: подводните бездни на нашата планета, Слънцето, звездите, пътешествията в космоса и живота на други светове. Във втората група влизат теми като разрушаването и замяната на стари представи, злодейството и възмездието, унищожаването на вярвания и отживели традиции и т.н.

Сравнително малко автори използват пълноценно научните факти за звездите и тяхната природа. Хал Клемънт е от тях. Най-напред в „Студен фронт“ (1946 г.), а по-късно в „Огнен цикъл“ и на други места той свързва климатичните странности на дадена планета с чудатото поведение на звездата, около която тя обикаля.

Хал Клемънт използва с успех една от най-характерните теми в съвременната научна фантастика — разрушаването на стари представи и замяната им с нови, включващо цената, която трябва да се заплати за това; в същност тя е отглас от такива вечни теми като мита на Прометей, трагедията на доктор Фауст и др. Революционните открития в науката и техниката разбиват отживелите представи, променят живота, а заедно с това и светогледа. Местните обитатели на планетата Месклин в „Мисия гравитация“, разбират това и единственият им изход е да погледнат на своя свят с очите на земните пратеници.

Авторите на научна фантастика, между които и Хал Клемънт, се стремят да отговорят на въпроси като „Може ли дадено познание да бъде универсално вярно?“ и „Възможно ли е някой да има винаги право, съгласно една неизменна система на нравствени стойности?“ Техните отговори отразяват вярата им в необходимост от иконоборство, т.е. от унищожаване на закостенели традиции, преди

всичко по пътя на изменения на техническата въоръженост и на социалния ред. Изобщо промяната, а така също и съпротивата срещу нея са много важен елемент в научнофантастичните произведения на Хал Клемънт.

Неговото творчество е още едно потвърждение на неписаното правило, че научната фантастика е предназначена преди всичко за онези, чиято жажда за вникване в необикновеното е непресекваща, които продължават да търсят и които имат нужда да вярват, че „Животът не може да бъде само такъв!“ Именно там е коренът на нейната зрелост като литература.

I. ЛОГИСТИКА^[1]

Като се знае колко е твърда застиналата лава, планерът остава учудващо здрав. Опашният възел бе непокътнат; единствената повреда на корпуса се оказа откъснатата тъкан в долната му част; дори тесните крила изглеждаха здрави. Ако на разстояние от три хиляди мили наоколо се намираще някое катапултно устройство, навярно всеки би се поддал на изкушението и би опитал да засили отново планера. Дори Дар Ланг Ан би могъл да се излъже, ако се налагаше да разчита единствено на зрението си.

Но той имаше не само очи. Бе му се паднал лошият шанс да блъсне своето летателно средство. Той бе видял как изровената черна повърхност полетя внезапно към него, когато ненадейният порив на вятъра го отпрати към безименния вулкан; бе почувствувал сблъсъка и слабия отскок, когато еластичната дървена конструкция на планера се опита да поеме силата на удара; но най-важното бе, че бе чул звука от счупването на двата главни лонусерона Първият въпрос в съзнанието му не можеше да бъде свързан с повторното излитане; просто се бе запитал дали ще трябва да повреди по-осезателно своя планер, преди да го изостави, макар че и това не бе главният въпрос. Основното бяха книгите.

Те не бяха много, разбира се; Рий Пел Юн бе достатъчно предвидлив, за да повери голяма част от познанието на града на един единствен летателен апарат. И все пак той не можеше да ги изостави; негов дълг бе да ги пренесе непокътнати до Ледените укрепления, а осемстотин години са достатъчно дълъг срок, за да се изработи силно чувство за дълг. Толкова много бе живял Дар Ланг Ан.

За щастие книгите не бяха тежки. Той се залови да събере в пакет такава част от тях, каквато можеше да носи, без да му пречат да върви, или да използва оръжието си. Когато свърши и се отдалечи от мястото на катастрофата, той се бе натоварил с книги, които тежаха половината от собственото му тегло, храна, която не бе повече от една десета част

от тежестта му, а така също арбалет и стрели, с които не се бе разделял от времето на своята младост. По-голямата част от храната остави, но прибра всички книги.

Докато стягаше вързопа, бе мислил за посоката. Голямата дъга до крайната му цел бе дълга малко повече от две хиляди мили, почти половината от които заемаше океанът. Пътят по въздуха щеше да бъде много по-дълъг, но сега островите му даваха възможност да пресече океана на етапи — под петдесет мили всеки. Той реши да следва този маршрут, защото го бе изминавал много пъти досега и познаваше добре особеностите му. Вярно бе, че ориентирите щяха да изглеждат по-различни тук, на земята, но това нямаше да затрудни особено много неговата фотографична памет.

Разбира се, че той не се отправи веднага в посоката, която бе решил да следва. Тя водеше направо през планината, в чиито склонове се бе разбил планерът. Дар бе по-добър катерач от всяко човешко същество благодарение на естествените преимущества на своята физика, но от върха на планината непрекъснато се издигаше стълб от бледожълт пушек, а полето от лава под краката му бе доста топло и му се струваше, че това не се дължи единствено на слънчевата светлина. Най-близката му цел на отсамния бряг на океана лежеше на североизток, а полето от лава бе най-късо в северна посока; затова той се обърна и се отправи на североизток, така че кървавочервеното слънце, наричано от него Тиър, остана отляво, а синьото — Арин — се спря точно зад гърба му.

Не е лесно да се прекоси едно голямо поле от лава, дори без тежък товар. А Дар Ланг Ан бе натоварен така, че пътуването се оказа същинско мъчение. Краката му бяха достатъчно яки, за да устоят на острите ръбове на скалите, които не можеше да заобиколи, а и през тях не се виждаше никаква пътека. Отново и отново се налагаше да променя предварителната преценка за времето, необходимо за път, но не допусна нито веднъж, че няма да го измине.

На два пъти той яде и пи вода, ако нищожната глътка и оскъдните хапки, които си позволи, могат да бъдат наречени така. Не спря нито веднъж. Между мястото, където се разби планерът, и края на пространството, покрито с лава, имаше по-малко от петдесет мили, но ако му се случеше да заспи, преди да ги измине, почти сигурно щеше да загине от жажда. Доколкото знаеше, в лавата нямаше да намери

вода, лятото приближаваше, а тя му бе така необходима, както и на всяко човешко същество, попаднало в същото положение.

Първата закуска той пое доста далече от планината, така че вече можеше да се обърне право на север и да остави Тиър зад гърба си. Арин догонваше червеното слънце, но сенките бяха все още къси. Макар да бе свикнал с двата източника на светлина, сега слънцата много му пречеха, трудно му бе да оглежда терена на няколко десетки метра напред и често пропускаше преките пътища.

И все пак той напредваше. При второто „хапване“ сянката на вулкана остана зад него, а няколко часа по-късно той бе сигурен, че вижда зеленина пред себе си. Наистина това можеше да бъде и мираж, който бе съвсем непознат на Дар Ланг Ан. Можеше да бъде и поплътна покривка от островърхите, меки, с цилиндрична форма растения, разпръснати тук-там из лавата. Но пътникът бе сигурен, че гората бе от истинска растителност; нейното присъствие означаваше много вода, липсата на която той бе започнал да чувства твърде силно. На лицето му се появи нещо, което бе равнозначно на усмивка на облекчение; после той намести вързопа с книгите на раменете си и продължи към хоризонта. Откри грешката си, известно време преди да усети истинска жажда.

Ако се движеше по каквото и да е подобие на права линия, той щеше да измине без затруднения разстоянието до гората. Дори със завоите, които бе принуден да прави из полето от лава, щеше да стигне дотам, преди жаждата да го измъчи прекомерно. Просто не бе предвидил извънредни отклонения, тъй като не си спомняше да бе видял от въздуха нещо друго, освен обичайните бразди и хребети върху полето от лава. Оказа се, че паметта му не го бе подвела; виновен бе теренът.

Тиър почти бе престанал да се движи на запад и видимо се издигаше нагоре, готвейки се за годишното си спускане към Арин, когато Дар Ланг Ан откри преградата. Това не бе стена, която в никакъв случай не би приел за непреодолима, а пукнатина, която сигурно се бе образувала, след като лавата като цяло е била почти втвърдена, тъй като бе прекалено дълбока и дълга, за да е причинена само от разпукването на втвърдената тясна кора под силата на налягането или на течната маса отдолу.

Не бе забелязал пукнатината отгоре по простата причина, че тя не беше права; виеше се сред обичайните неравности на терена, така че той трябваше да върви повече от час покрай нея, преди да схване действителното състояние на нещата. А това стана, когато пукнатината започна да извива към вече отдалечения вулкан.

След като си изясни обстановката, Дар Ланг Ан мигновено спря, скри се в сянката на изпъкналия ръб на една скала и се замисли. Не си струваше да се сърди на собствената си глупост, макар и да я съзнаваше достатъчно ясно, а се задълбочи върху пречката, изправила се пред него.

Бе немислимо да се катери по стените на дълбоката цепнатина. Обикновено повърхността на втвърдената лава е достатъчно грапава, така че ноктите на човек от неговата раса намираха опора в почти отвесни стени, но сега пред него стоеше разлом през цялото поле. Скалата бе осеяна с газови шупли, много от които бяха разкрити от разлома; те бяха достатъчно големи, за да му дадат опора, но бяха разположени почти до самата повърхност. На отсрещната стена на цепнатината се виждаше, че само на няколко ярда^[2] по-долу шуплите бяха с размер на главичката на карфица; на практика от тях нямаше никаква полза. Освен това стената бе не само отвесна. Тя „извиваше“, така че независимо от мястото на спускането или на страната — ако имаше възможност за избор — тя щеше да надвисне над него, преди да се е спуснал много надолу. Не, катеренето бе изключено.

Пукнатината бе твърде широка, за да я прескочи, като на много места широчината ѝ бе прекалено голяма даже за човек без багаж, а Дар Ланг Ан бе далеч дори от мисълта, че може да изостави своя товар.

Той не разполагаше с въже, а каишите по тялото му и по вързопа не бяха достатъчно дълги. Върху лавата не растеше нищо, от което да се измайстори въже или мост. Вътрешността на растенията се оказа мека, почти без дървесна тъкан, а външните им ципи не бяха препятствие дори за неговите нокти.

Това, което му пречеше най-много да намери отговор на въпроса, беше неговата решимост да не се разделя от книгите, както и трябваше да се очаква. Измина невероятно много време, преди той да схване, че

раздялата можеше да бъде и временна; просто трябваше да хвърли книгите и да скочи след тях.

Нямаше вече затруднения, защото си припомни със сигурност няколко места, където можеше да прескочи без товар. Оставаше само да намери някое достатъчно равно място от другата страна на пукнатината, където да хвърли вързопа.

На края откри такова място. Вече не мислеше за изминалите часове; смъкна долу вързопа, провери дали е добре стегнат — не искаше да загуби някоя книга при прехвърлянето — претегли го на едната си ръка, завъртя се около себе си като човек, който хвърля чук, и го изпрати над пукнатината. Не се бе усъмнил нито за миг, че вързопът ще стигне до отсрещната страна; в същност той отиде малко по-далече от очакванията му, така че за миг Дар не бе сигурен дали ще се спре пред неравната повърхност около мястото на целта. Най-сетне вързопът престана да се търкаля и след като се убеди, че всичко е минало без усложнения, Дар се огледа, отново прецени разстоянието и скочи.

Ако трябваше да докладва за тази случка, той нямаше да се спира на други подробности. За повечето хора щеше да бъде трудно да не споменат за своите чувства, когато са тичали към ръба, вложили са цялата си сила в отскока, когато са стигнали до края, погледнали са за миг в замайващата дълбочина под себе си и са се строполили болезнено върху неравната, назъбена и твърда лава на отсрещната страна. Един човек наистина щеше да има за какво да разказва по-късно. Дар Ланг Ан изпита всички тези чувства, докато изпълняваше действията, но след скока мисълта му остана насочена единствено към книгите. И той продължи пътя си нататък.

Тиър се бе издигнал видимо по-високо, когато той се натъкна на друга пукнатина по пътя към гората. Този път му трябваше много по-малко време, за да я преодолее, и все пак тя увеличи закъснението му. Когато червеното слънце се издигна високо над хоризонта и изглеждаше два пъти по-голямо, отколкото го бе зърнал от мястото на катастрофата, той се видя принуден да признае, че му се налагаше да остане в полето от застинала лава през лятото, а това време от годината не трябваше да се прекарва далече от достатъчно вода.

В такъв случай смъртта щеше да дойде малко по-рано от очакванията му, което означаваше, че ще трябва да се погрижи за

книгите. Вероятно щяха да го потърсят, след като не се върне в определения срок; той не се бе отдалечил много от обичайния въздушен коридор между Куор и Ледените укрепления, така че не бе нужно особено въображение от страна на спасителите, за да го открият. Налагаше се обаче да направи нещо, за да го забележат от въздуха. Той обмисли възможността да се върне при безмоторника, но си даде сметка, че не може да стигне дотам, дори само за това, че щеше да бъде прекалено изтощен, за да се прехвърли през дълбоките пукнатини. Да, ако бе схванал колко незначителни са били в същност шансовете му да прекоси полето в лава, преди всичко нямаше да изважда книгите от летателния апарат; просто не му бе хрумвало да се усъмни във възможностите си. Сега се налагаше да поправи грешката си или поне да направи така, че някой друг да го стори вместо него.

Естествено, той не бе оставил дيريا по скалите, така че намирането на планера нямаше да помогне с нищо на спасителите. Те щяха да се досетят, разбира се, за посоката, в която бе тръгнал, но тъй като не знаеха точното време на катастрофата, те в никакъв случай нямаше да могат да определят докъде е стигнал. Подобно на него, те също нямаше да помислят за възможността да не е стигнал до края на полето от лава, защото никой от тях нямаше личен опит в условията на непосредствена близост до вулкан.

Независимо от височината на полета никой наблюдател не би забелязал тялото му на фона на лавата, защото нито ръстът, нито окраската му щяха да породят някакво съмнение. Всички скали бяха с почти еднакъв цвят, така че той не можеше да остави никакъв знак, забележим от въздуха. Във вързопа нямаше нищо, с което да направи сигнален флаг с подходящи размери, или да нарисува някакво означение върху скалите. Според Дар Ланг Ан единственото, което можеше да помогне, бяха токите на ремъците.

Те бяха плоски и изработени от полиран метал, можеха да послужат вместо огледала, макар че бяха твърде малки. Все пак той трябваше да ги приспособи, защото в тях бе единствената му надежда. Той стигна до това решение, без да престава да върви с усилие на север.

Единственият въпрос пред него бе да реши дали да спре дотук и да използва оставащото му време за усъвършенстване на приспособлението от токите, така че да не пропусне нито една от

възможностите то да бъде забелязано от някой планер или да продължи напред, докато до края очевидно остане съвсем малко. Втората възможност бе за предпочитане, защото в нея бе скрита вероятността да намери някое особено подходящо място — щръкнала скала или плочи от застинала лава, разположени така, че да привлекат окото на спасителната група. Това, че тя включваше и вероятността да намери навреме вода и да спаси по този начин живота си, бе обстоятелство, на което той не обърна никакво внимание; вече бе убеден, че ще бъде мъртъв, преди да се появи такава възможност. Едничкото преимущество от незабавното спиране бе, че щеше да остане на сянка до края на живота си, което сигурно бе по-приятно, отколкото да продължава по-нататък под огнения блясък на двете слънца. Както и можеше да се очаква, той избра да продължи напред.

Вървеше, пълзеше или се катереше според обстоятелствата, а в това време червеното слънце продължи да се издига и да нараства. То бе започнало да се отклонява в източна посока, но благодарение на непоколебимото движение на Арин на запад бе все още удобно за ориентир. Навярно корекциите, които Дар внасяше в своя курс, бяха донякъде несъзнателни; може би към края въобще не можеше да се нарече курс линията, по която се движеше, защото редом с хода на времето и покачването на температурата мисълта му бе все по-често заета с мъчителните призови на жаждата, изпращани от тялото му. Всяко човешко същество би загинало отдавна — мъртво и изсъхнало. Но Дар Ланг Ан нямаше потни жлези; нервната му тъкан издържаше температури, които стигаха почти до точката на кипене на водата и затова той не губеше скъпоценната влага в тялото си толкова бързо, колкото би я загубил някой човек на негово място. Макар и по-бавно, но тя намаляваше с всяко издишване, така че болката в дробовете му ставаше все по-осезателна при поредната глътка поет въздух. Той не бе вече убеден дали пейзажът пред него трепти от маранята, или от несигурното му зрение; все по-често му се налагаше да обръща и двете си очи към някой предмет, за да бъде сигурен, че го вижда ясно. За миг някоя щръкнала скаличка му напомняше за живо същество; веднъж щеше да остави набелязания път, за да разгледа по-добре една плоча от лава. Бяха му нужни няколко дълги секунди, за да се убеди, че зад нея не би могло да се крие нищо. Тук нямаше живи същества и нищо не би могло да се движи. Звучите, които стигаха до ушите му, идваха чисто и

просто от лавата, която се напукваше, затоплена от слънчевата топлина. Отдавна вече ги чуваше.

И все пак онова движение там бе някак си особено. Може би трябваше да се върне и да погледне...

Да се върне. Това бе единственото, което не биваше да прави. Вече знаеше, че от всички възможни действия то бе най-безползното за него. Ако халюцинациите бяха започнали да овладяват съзнанието му дотам, че да го подтикват към такива постъпки, той се бе приближил до края повече, отколкото можеше да предположи. Бе време да спре и да монтира рефлектора, докато все още владееше тялото си.

Нямаше време за съжаления и той спря веднага, оглеждайки се внимателно около себе си. На няколко ярда пред него се виждаше плоча от втвърдена лава, откъсната от общата кора и изправена почти отвесно от налягането на някога втечената скала под нея. Горният ѝ край стърчеше на повече от десет фута^[3] над повърхността непосредствено около нея. Тя бе повече от два пъти по-висока от Дар Ланг Ан, но бе достатъчно грапава, за да предложи опора за ноктите му; той разбра, че няма да му бъде трудно да закрепите токите на върха.

Разкопча вързопа с книгите и го отпусна върху нагорещената скала. Провери дали е завързан добре и го закрепил с единия от каишите; навярно щеше да вали след края на лятото и той не можеше да допусне водата да повреди книгите или да ги отнесе.

После свали ремъците от гърдите си и ги прегледа с едно око, а с другото огледа ръба на скалата, където бе решил да постави токите. Две-три парчета от кожата бяха излишни и той ги остави при вързопа; привърза останалите заедно с токите към тялото си, за да освободи двете си ръце за катерене.

Горният ръб на плочата бе наистина така назъбен, както му се стори отдолу, и той привърза без затруднение ремъците около издадените му краища. Сложи едната от токите така, че отразените от нея лъчи да сочат на юг; опита се да разположи другата удобно за погледа на наблюдател, който се намира точно над нея. Разбира се, че вероятността да привлекат нечие внимание бе много малка и за двете; в същност всичко зависеше от светлината на Арин, тъй като червеното слънце щеше да остане над хоризонта малко преди началото и след края на лятото, а въздушните коридори оставаха празни по време на

горещия сезон. И все пак това бе най-доброто, което бе във възможностите на Дар Ланг Ан; когато разположението на двата метални къса го задоволи, той се огледа още веднъж наоколо, преди да слезе.

Край него всичко трептеше още по-силно отпреди. Но този път го обзе почти пълна увереност, че бе видял как нещо изчезва зад една от скалите по пътя, откъдето бе дошъл. Той пропъди лъжливото видение от съзнанието си и се запуска надолу; внимаваше къде стъпва и за какво се хваща, защото нямаше никакво желание да изживее оставащите му няколко часа в мъчителна болка от някоя счупена кост, макар и да не бе възможно да прекара това време наистина добре.

Той стигна без произшествия до основата на скалата замисли се за миг и примъкна вързопа с книгите в нейната сянка. След това се разположи спокойно, като сложи вързопа за възглавница, скръсти ръце на гърдите си, затвори очи и се отпусна. Бе свършил всичко; може би само чувството му за дълг, възпитавано в продължение на векове, не бе напълно удовлетворено, макар и то да не му подсказваше, че бе пропуснал нещо важно.

Почти е невъзможно да се опишат с думи неговите чувства. Несъмнено съжаляваше, че умира по-рано от своите събратя. Може би бе насочил мислите си към суровия пейзаж, прострял се пред него, питайки се, без определена цел разбира се, още колко път трябваше да измине, за да остане жив. Но Дар Ланг Ан не бе човек и следователно картините в неговото съзнание никога не биха прозвучали разбираемо за един земен жител, просто, защото бяха създадени от представите и културата на среда, която се различаваше коренно от условията, познати на човешките същества. Дори младият Нилс Крюгер, чиято приспособимост бе съвсем нормална и впоследствие той успя да опознае Дар Ланг Ан така добре, както впрочем би го направил всеки на негово място, се отказа да прави предположения за мислите в главата му по времето, когато Дар се приготвяше да срещне смъртта, а той приближаваше към него.

Дар не го чу, въпреки че обикновено слухът му бе много остър. Но той не бе изгубил напълно съзнание и долови мириса на вода, който го накара не само да отвори широко очите си, но и да скочи на крака. За миг погледът му продължи да блуждае напосоки, а после и двете му

очи се приковаха във фигурата, която се качваше с мъка по скалата на десетина ярда пред него.

До този момент Дар Ланг Ан никога не бе имал причина да се усъмни в паметта си, нито в здравия си разсъдък, но този път почувствува, че едното от тях не бе в ред. Живото същество пред него имаше горе-долу правилни форми, но ръстът му бе невероятен. То се издигаше с цял фут над неговите четири фута и половина, а това бе просто *нередно*. Другите му чудатости бяха по-незначителни — очи в предната част на лицето, клюноподобен израстък над устата, възрозов наместо тъмновиолетов цвят; и все пак именно неговата височина не позволи на Дар да намери в паметта си представа за подобен вид. Точно сега хората бяха високи четири и половина фута, с изключение на жертвите на злополука, които е трябвало да започват отначало; колкото до Учителите, те бяха малко по-високи от осем фута. Между тези две граници нямаше нищо живо на два крака.

В този миг друга подробност измести от съзнанието му дори мисълта за ръста. От съществото идеше мирисът на вода, който го бе изправил на крака; навярно то бе буквално наквасено в тази течност. Когато осъзна този факт, Дар Ланг Ан понечи да тръгне към новодошлия, но спря още при първата крачка. Бе прекалено отслабнал. Върна се пипнешком назад, търсейки опора в скалната плоча, в чиято сянка бе легнал. Тя му помогна да се задържи, докато невероятното същество приближаваше; мирисът на вода изгаряше ноздрите му, а после сякаш изведнъж всичко изчезна. Пред очите му падна завеса и грубият камък престана да наранява гърба му. Той почувствува как коленете му се подгъват, но не усети сблъсъка с твърдата лава.

---

[1] Първоначални наименование на логическите смятания. Символична или математическа логика. Б.пр. ↑

[2] Един ярд е равен на 91,4 см. Б.пр. ↑

[3] Един фут е равен на 30,5 см. Б.пр. ↑

II. ДИПЛОМАЦИЯ

Свести го вкусът на водата, чийто мирис бе усетил преди няколко минути. Остава течността да се изцежда продължително в устата му, без да отвори очи или да забележи нещо особено в нейния вкус. Долавяше как силите му се връщат обратно в тялото заедно със скъпоценната течност и се наслаждаваше на това усещане, без дори да се опита да погледне.

Разбира се, това положение можеше да продължи само докато очите му бяха затворени; най-после той ги отвори. Онова, което зърна, бе достатъчно да накара ума му да заработи с пълна сила.

Причината не бе в необикновеното лице, което той видя съвсем близо до себе си; неговият вид се бе вдълбал в паметта му още преди да припадне, затова то никак не го изненада сега. Бяха му достатъчни само няколко секунди, за да долови със съзнанието си, че съществува не бе човек според собствените му представи за това понятие, но очевидно то не бе настроено враждебно и не бе напълно лишено от разум. Все пак то му бе дало водата, която го свести. Нервното напрежение, което Дар Ланг Ан почувствува в този миг, не бе резултат от присъствието или вида на Крюгер, а от удивлението му от източника на водата. Необикновеното същество продължаваше да изстиска в отворената му уста едно от онези меки растения. Това породило първото от недоразуменията, които щяха да пречат дълго време на приятелството между двамата.

Дар Ланг веднага реши, че Крюгер бе обитател на района около вулканите, след като познаваше така изненадващо добре тукашните растения. И напълно естествено в отношенията му с момчето имаше немалко тревога. От своя страна Крюгер бе вървял след туземеца от мястото на катастрофата и бе видял как той упорито отбягва растенията, които приличаха така много на земните кактуси; ето защо му бе изключително трудно да повярва, че жаждата бе причина за бедата на малкото същество.

В случай че ролите им бяха разменени, Крюгер несъмнено щеше да бъде благодарен на всичко или всеки, който би му дал вода, независимо дали е човек, или крачец ананас, но той знаеше прекалено добре, че „истинската благодарност“ не бе характерна черта дори на собствената му раса. Ето защо той остави смачкания плод до ръката на туземеца и отстъпи назад в мига, в който очите на Дар Ланг Ан се отвориха. Предпазливостта бе само част от неговите подбуди; той не искаше да събужда никакъв страх у това същество.

Дар Ланг Ан веднага спря вниманието си върху най-важните неща. Погледът на едното му око не се отделяше от необикновения спасител, защото за дълго не успя да си отговори какво впечатление ще му направи със своето движение; с помощта на другото око и едната си ръка той намери, вдигна и сложи в устата си плода, чиито сокове го бяха съживили. Задържа го там дълго време, за да изсмуче и последните капки от него, но още преди да ги погълне, бе поразен от друга мисъл. Тя го накара да замре неподвижно.

Крюгер видя как смачканият плод излиза след дълго, както му се стори, време от устата на неговия нов познайник и зачака с известно безпокойство следващото му движение. В същност не се страхуваше, защото туземецът бе много по-дребен от него, но той имаше достатъчно опит или по-точно непредубеденост, за да знае, че ръстът и възможната опасност не вървят винаги ръка за ръка. Надяваше се да му хрумне някакъв жест, който всеки би изтълкувал като знак на приятелство, но в този миг просто не можа да се сети за движение, лишено напълно от двусмисленост. Дар Ланг Ан го намери пръв.

Той се изправи, макар и с усилие, което бе съвсем очевидно дори за човешкото същество, и едва не стана причина за нов припадък на малкия преносвач. Внимателно и без да изпуска Крюгер от едното си око, той излезе на слънце и се отдалечи на двайсетина ярда от сянката на скалата. Там спря за миг, събра сили, за да се наведе, откъсна друг кактус, смукна от сълзящата му долна част, за да се убеди, че бе същото растение, от което току-що бе пил, върна се при скалата и... го подаде на Крюгер. Момчето мислено сне шапка на ума, който очевидно работеше по-бързо от неговия, прие подаръка и смукна на свой ред. След пет минути двамата седяха един до друг и всеки се опитваше да долови някакъв смисъл в звуците на своя събеседник.

Всеки от тях имаше, разбира се, скрити резерви към зараждащото се приятелство. Дар Ланг Ан не можеше да забрави за подозрението, появило се при очевидните познания на неговия събеседник върху растителността из полето от лава; на свой ред Крюгер се опитваше да съчетае невежеството на туземеца към същите растения с не по-малко очевидната му интелигентност. Дойде му наум, че Дар не е местен жител, също като него, но той бе видял катастрофата на планера и бе разглеждал известно време летателния апарат, след като пилотът го бе изоставил. Просто бе извън границите на правдоподобното, че посетител от друг свят ще тръгне с подобно превозно средство; той трябваше да бъде с кораб, с модул от него или пък да върви пеша също като Крюгер. Все пак в този ход на мисли имаше още една възможност. Може би малкото човекоподобно същество бе изоставено като Крюгер, но се бе оказало по-изобретателно от момчето и бе построило само планера. Това съвпаднаше с бързината на мисълта, която то — а защо не той или пък тя — бе вече показало, макар че Нилс изпита известно неудобство от подобна възможност.

Човешките същества са твърде склонни да се придържат упорито към всяка хипотеза, с която са успели да си обяснят нещо ново. Ето защо това хрумване остана в съзнанието на Крюгер и почти се затвърди през следващите дни, макар че идеята за Дар Ланг Ан като представител на раса от друг свят, която е мисловно по-надарена от собствения му род, бе обида за неговата гордост.

В този смисъл Дар имаше преимущество пред новия си познайник. Колкото и да бяха силни, предразсъдъците му не подкрепяха неговите собствени идеи, а само мислите, внушени му от Учителите и техните книги. Никой от тях не бе споменавал за същество като Нилс Крюгер, така че той бе свободен да променя непрекъснато идеите си за природата на странното създание. Нито една от тях не му хареса. Ето защо той продължи да мисли, докато силите постепенно се връщаха в мускулите му.

Едно нещо бе очевидно: съществото бе интелигентно и притежаваше естествени средства за общуване. Досега то не бе показало, че може да говори, но това щеше лесно да се провери. Дар Ланг Ан изрече колебливо няколко думи, обръщайки се към по-голямото същество.

Крюгер му отговори веднага с поредица от напълно безсмислени, както се стори на Дар, звуци, но все пак той показа, че наистина може да разговаря. Това бе едно от малкото неща, които и двамата разбраха еднозначно. То ги остави с едно и също впечатление — уроците по език бяха възможни и те се заловиха за тях. Освен това бе прекалено топло, а и силите на Дар бяха все още малко.

Сянката на скалния ръб ставаше все по-тъсна, защото двете слънца се разделиха (частичното затъмнение бе преминало, докато Дар чакаше смъртта), но тя все още бе достатъчно широка, за да запази и двамата. Крюгер седна с гръб към скалата; Дар знае предишното си положение с вързопа под главата.

Има различни начини да се учи език. За жалост тук изборът се свеждаше до една възможност, като материалът бе недостатъчен дори за нея. Едно поле от лава с по някой и друг кактус, известен брой сенки и две блеснали отгоре слънца предлага нагледен материал за няколко съществителни и за нито един глагол. Вярно е, че за това поле има голям брой прилагателни, но никак не е лесно да се разбере за кое от тях става дума в даден момент.

Крюгер помисли за рисунки, но не разполагаше нито с молив, нито с хартия, така че скиците, които направи върху лавата с парче, отчупено от скалата, не казваха почти нищо дори на техния автор. За Дар това важеше изцяло.

И все пак няколко звука постепенно придобиха повече или по-малко еднакво значение и за двамата. Да се каже, че размяната на мисли между тях бе разговор, означава да се направи грешка в категорията на понятията, макар че наистина имаше такава размяна. Когато червеното слънце изчезна зад югоизточния хоризонт, двамата се бяха разбрали да продължат заедно до края на полето от лава, за да намерят нещо, което е по-приятно за пиене от сока на кактусите и е по-подходящо за ядене от доста отвратителната мека част на тези растения.

В същност не може да се каже, че залязлото светило зарадва много Крюгер. През месеците, прекарани на планетата, той бе изминал около три хиляди мили на север, за да избяга от периодичната нетърпима горещина на червеното слънце, но в последните няколкостотин мили бе разбрал, че синият му събрат започва да грее все по-силно. Причината бе съвсем очевидна: синята звезда бе

„околополярна“ в северната част на северното полукълбо, или, както би се изразил щурманът на „Алфард“, нейната деклинация, видяна от тази планета, бе най-малкото няколко градуса в северна посока. Бедата бе в това, че Крюгер не знаеше съвършено нищо за движението на планетата спрямо синята звезда; той не можеше да разбере дали тя предизвиква забележими сезонни изменения и каква е тяхната евентуална продължителност.

От няколко седмици насам той бе обмислял идеята да поеме отново на юг; после видя планера на Дар в полет. Това бе първото доказателство, че на планетата живеят някакви хора, ако не се броят доста съмнителните съобщения на неколцина наблюдатели от „Алфард“ за светлини, забелязани от космоса; тогава той се отправи в посока, в която се движеше планерът. Бе наистина чиста случайност, че той се намираше така близо и успя да види катастрофата на Дар, или, казано по-точно, че катастрофата стана в непосредствена близост до мястото, където случайно се намираше Крюгер. Той вървя няколко дни след малкия летец, прескочи същите пукнатини, приемайки по-голям риск със значителната разлика в техните тегла и не така значителната разлика в силите им, но не се осмели да изгуби следата на малкото същество; ето защо бе съвсем смаян, когато откри своя водач паднал и очевидно безпомощен посред пустинята от лава. Макар и противно на всякаква логика, той се бе надявал да разбере от това същество дали на юг и по-далече от упорития блясък на синьото слънце има място, където би могъл да намери подслон и цивилизовано общество, защото планерът, отправен на север, все пак трябваше да е тръгнал отнякъде.

И сега, след като летецът искаше да продължи на север, не му оставаше нищо друго, освен да върви с него. Можеше да се предположи, че целта му бе да стигне до някое по-приятно място; Крюгер съзнаваше, че не бе в състояние да си отговори какво може да се очаква от това място от гледна точка на температура, храна и вода, но поне бе сигурен, че спътникът му се чувствава не по-добре от всяко човешко същество, попаднало сред поле от лава. След като имаха поне този общ интерес, струваше си да поеме риска и да тръгне с него.

Когато червеното слънце най-сетне залезе, стана доста по-хладно, а Крюгер знаеше от досегашния си опит, че на тази ширина то трябваше да се появи след седем или осем земни дни. Двамата бяха

гладни, макар и далече от пълно изтощение; Дар Ланг Ан възстанови по-голямата част от силите си по време на тези шейсет-седемдесет часа от срещата с Крюгер. Синята звезда бе отишла на югоизток, но според земните измерения щяха да минат още много дни, преди тя да заблести в лицата им и да затрудни тяхното пътуване.

Сега се придвижваха по-бавно в сравнение с Дар, преди той да разбере, че не бе сам. Главната причина за това бе телосложението на Крюгер; никое човешко същество не бе така подвижно, както малките местни жители на Абиормен с техните гъвкави стави. В по-голямата част от пътя трябваше да се катерят; на Дар му бе почти все едно, защото си помагаше с ноктите на ръцете и краката, така че независимо от слабостта си той често спираше, за да почака по-масивния си спътник.

Въпреки всичко те напредваха. Не се виждаха пукнатини, а няколко десетки часа по-късно из полето от лава започнаха да се появяват отделни петна от почва. Растителността стана по-плътна и тук-там из лавата се виждаха локви вода. Очевидно те приближаваха към края на полето, тъй като самата лава е прекалено шуплеста, за да задържи някаква течност. Локвите бяха покрити с пяна и обрасли с доста миризлива растителност, подобна на водораслите, които Крюгер познаваше, така че двамата пътници предпочетоха да останат още малко на кактусов сок, отколкото да пият от нея; самото присъствие на водата обаче повдигна духа им. Дар намести по-удобно вързопа с книгите и почти удвои скоростта. Вече вървяха по-лесно, защото все по-голяма част от насечената лава бе покрита със земя, макар че растителността по нея се сгъстяваше непрекъснато. Отначало растенията бяха ниски и напомняха на Крюгер шубраци около някоя поляна, но постепенно, когато локвите започнаха да се увеличават, а парчетата лава по повърхността на почвата ставаха все по-малки, те извисиха ръст, а на края се превърнаха в същински дървета.

Крюгер познаваше повечето от тези растения не по-зле от Дар. Момчето бе виждало много от тях, докато бе вървяло от юга дотук; сега то затърси внимателно стъблата и листата на тези, за които знаеше, че не са отровни. Нямахше желание да опитва другите и затова поклати отрицателно глава, когато Дар му предложи нещо, което пък той познаваше.

— В никакъв случай. Отначало трябваше да опитвам всяка хапка, без да знам дали щеше да ме нахрани, или да ме убие; в два от петте опита стомахът ме заболя страшно, но за щастие това бе всичко. Благодаря ти, но ще почакам да видя нещо, което познавам.

Дар не разбра нито дума освен отказа, но му намери място в паметта си като нещо, което има нужда от допълнително обяснение. Според неговата работна хипотеза момчето познаваше, но не обичаше въпросния лист; това предположение поне съвпадаше с теорията, че Крюгер бе местен жител от района на полето от лава.

Синьото слънце се претърколи на запад, но дърветата бяха вече достатъчно дебели, за да ги пазят през повечето време; растителността под тях обаче ставаше все по-плътна и пречеше сериозно и на двамата. Никой от тях нямаше остро сечиво, с изключение на малкия нож от комплекта към скафандъра на Крюгер, но той бе съвсем неподходящ за пресичане на пътека.

Ето защо те се движеха твърде бавно. Дар не показваше външно своето нетърпение поне за човек като Крюгер, който не знаеше нищо за израза на лицето му.

По време на пътя езиковото обучение продължи малко по-бързо, тъй като обектите бяха повече. Според Крюгер досега трябваше да се стигне до истинска размяна на мисли и той не разбираше защо това почти не се получи. Голям брой съществителни бяха вече разбираеми и за двамата, а така също и немалко глаголи. Увеличаваха се и прилагателните, защото нарастваше количеството на предметите, подходящи за сравнение. Когато има дървета с различна височина, лесно се стига до понятията за „голямо“ и „малко“; ако за тази цел се използват някоя голяма скала и малък кактус, невъзможно е да се каже дали става дума за размера, цвета, формата или някое съвсем друго качество на предметите.

И все пак нещо не бе в ред. В Крюгер се засилваше подозрението, че езикът на неговия спътник има само неправилни глаголи и че всяко съществително е от различно склонение. От своя страна Дар бе почти сигурен, че езикът на Крюгер е по-богат на омоними, отколкото трябва да бъде един добър език: например звукът „дърво“ изглежда се отнасяше и за едно растение с дълги и перести тъмночервени листа, и за друго с много по-късо стъбло и почти кръгли

листа, а така също и за още едно, чиито отделни образци се различаваха по големина помежду си.

Те не се осмеляваха да съсредоточат цялото си внимание върху езиковите проблеми. В джунглата имаше животни и не всички от тях бяха безобидни. Обонянieto на Дар предизвестяваше за някои от хищниците, макар и не за всички; наложи се той да ползва многократно арбалета, а Крюгер изваждаше ножа, надявайки се, че няма да се стигне до него. Няколко пъти животните очевидно бяха пропъдени от непознатата човешка миризма. Крюгер се питаше дали някое от тях би се отказало и от плътта му по същата причина, но не чувствуваше никакво желание да стигне до отговора по експериментален път.

По време на първите сто часа в джунглата Дар уби някаква средно голяма твар, която нарязва с ножа на своя спътник и започна да яде с голяма охота. Крюгер прие парчето сурово месо и реши да го опита, въпреки някои вътрешни съмнения. Разбира се, че това бе противно на всички правила, но ако той се бе подчинявал само на правилата да опитва всяка храна, преди да я яде, щеше да умре от глад още преди няколко месеца. Макар и да не се оказа някакво лакомство, месото можеше да се яде и след като почака осемдесет часа, той реши, че е прибавил още един артикул към ограничената листа на храните, които си позволяваше.

Когато влязоха в джунглата, Дар промени курса на североизток. Крюгер се опита да разбере причината и тъй като техният запас от взаимно разбираеми думи нарастваше, той стигна до заключението, че спътникът му си бе поставил за цел някакво езеро или море — във всеки случай му се стори, че ставаше дума за голямо количество вода. Тази идея му се видя привлекателна, въпреки че въпросът с водата за пиене бе вече разрешен благодарение на многобройните потоци, които пресичаха пътя им. Крюгер бе разбрал, че тук, на север, можеше да се очакват доста редовни валежи стотина часа преди и навярно два пъти по-малко време след изгрева на червеното слънце. Неговото пътешествие бе започнало много по-далече на юг, където тази звезда стоеше през цялото време на небето, а синята изгряваше и залязваше по собствено разписание, така че там бе много по-трудно да се правят прогнози за времето.

Очакваният дъжд все още не бе дошъл, когато Крюгер разбра, че нещо бе привлякло вниманието на Дар. Той знаеше, че спътникът му чува, макар и да не бе сигурен къде са ушите му и затова се послуша. Отначало долавяше единствено обичайните горски звуци — шума на вятъра в клоните, бързите стъпки на хиляди мънички живи същества или падащите от листата капки вода, които сякаш никога не спираха, независимо откога не бе валило; но след като Дар смени леко посоката, сигурно бе чул нещо. След половин миля Крюгер също го чу.

А когато напълно се убеди в това, той възкликна и спря. Дар Ланг Ан обърна едното си око към него и също спря. Той познаваше израза на човешкото лице толкова, колкото и Крюгер бе запознат с неговия израз; въпреки това той забеляза промяната в цвета на момчето.

— Какво? — произнесе Дар звука, на който се бяха спрели като общ въпрос.

— Мисля, че е по-добре да не приближаваме.

— Какво? — просто повтори същия въпрос Дар, без да промени начина на запитване, от което да се разбере, че е схванал думите на Крюгер.

— Звучи като... — спря момчето, защото необходимите думи просто липсваха.

Той се върна отново към знаците. За съжаление първият му жест бе отправен в посоката, от която идваха; от това Дар разбра, че Крюгер е виждал същото нещо каквото и да бе то, още преди тяхната среща. Той имаше право, но не можа да схване причината за абсолютното нежелание на своя спътник да го види отново. Мълчаливо погледа още малко знаците на момчето, но накрая се отказа и тръгна отново напред.

— Спри!

Това бе още една дума, за която се бяха споразумели, и Дар се подчини, макар и с учудване. Полето от лава бе останало далече назад; нима бе възможно това същество да знае за джунглата нещо, което самият Дар не знаеше? Той наистина не познаваше звука и затова искаше да го провери. Нима гигантът се страхуваше от него? Ако това бе вярно, имаше върху какво да се замисли. След като причината за звука можеше да напакости на Крюгер, не оставаше почти никакво място за съмнение, че същото се отнасяше и за него. А от друга страна, може би всичко бе въпрос на лична неприязън. В такъв случай Дар

щеше да пропусне възможността да научи нещо подходящо за някоя от книгите. Следователно въпросът, изглежда, бе в границите между опасността да загуби книгите, които носеше, и възможността да пропусне да ги попълни с нещо ново. Опасността за собствения му живот, изглежда, не влизаше в сметката, но другите две обстоятелства бяха много важни.

Може би щеше да схване по-добре размера на риска, ако успееше да разбере докъде бе готов да стигне Крюгер, за да запази и двамата от непознатото явление. Решил да действа, Дар се обърна с подчертан жест и тръгна отново към неравномерното и глухо „пльок, плъок, плъок“, което вече се долавяше между дърветата.

Крюгер изпадна в затруднение. Той никога не бе мислил, че ще трябва да налага на Дар своето мнение със сила, а и не бе сигурен какво може да произлезе от подобен опит. Във всеки случай той не желаше да предприема нищо, което би могло не само да породи вражда, но дори да засили недоверието между двамата, тъй като не бе сигурен дали ще успее да го разпръсне. При създалите се обстоятелства той направи единственото, което можеше. Дар завъртя едното си око към човешкото същество и когато видя, че то го последва, продължи пътя си, уверен в отсъствието на истинска опасност. Той дори ускори крачките си, доколкото растителността не му пречеше. След няколко минути тя се разреши дотолкова, че позволяваше нормален ход, наместо уморителното отстраняване на клони и пълзящи растения. За Дар това се оказа помощ, а за Крюгер — потвърждение на същия факт, който вече му бе подсказал засилващият се звук.

— Дар, спри!

Туземецът спря, питайки се каква бе причината за тази промяна на обстановката, а после с изненада видя как Крюгер минава покрай него, за да поеме водачеството. Той го последва с жест, който за него бе равнозначен на свиване на рамене. Човешкото същество вървеше побавно, отколкото бе неговото желание, но може би то имаше някаква причина за това.

Причина наистина имаше. След стотина ярда храсталакът изчезна; почти до същото място стигаха и дърветата. Пред тях лежеше голо пространство с равна повърхност, широко почти петдесет ярда.

За Дар това бе само място, където можеше да се върви бързо; навярно той щеше да се втурне през откритото пространство, за да го прекоси и да продължи към източника на загадъчния шум. За първи път, откакто бяха заедно, Крюгер не само го докосна, но и препречи пътя му, като в неговата ръка се чувствуваше повече сила, отколкото бе нужна в случая. Дар погледна изненадано своя спътник и се взря отново в празното пространство. А когато прекрати усилията си да премине, той закова погледа и на двете си очи в центъра на празното място.

Източникът на звука бе там. По-голямата част от това пространство, изглежда, бе покрита с някаква гладка и твърда материя, но центърът му бе в непрекъснато движение — същински широк казан, пълен с течна, лепкава кал, която през няколко секунди се издигаше нагоре и образуваше голям мехур; той се пукаше с вече познатия им звук и изпускаше облак пара, който се разсейваше мързеливо встрани.

Крюгер остави спътника си да гледа една-две минути; после повтори думата „спри!“ и се върна няколко крачки назад. Обикновено в джунглата рядко се срещат камъни, но те се намираха все още близо до голямото поле от лава, от което тук-там се виждаха отделни петна. Крюгер приближи до едно от тях, откърти с усилие голям, ъгловат къс, върна се и го хвърли върху привидно твърдата повърхност. Кората от изсъхнала кал поддаде и парчето лава изчезна с плясък.

— Не обичам такива места — каза твърдо Крюгер, без да се съобразява, че Дар не го разбира. — Преди няколко месеца се вмъкнах в друга такава дупка, а когато успях да изляза оттам благодарение на корена на едно дърво, който ме задържа да не потъна по-надолу, но между другото ме бе лишил от съзнание известно време, видях името си издълбано върху дървото с няколко забележки за това, че съм бил чудесен млад човек. Не се сърдя на другите, че ме изоставиха, защото те и сега имат всички основания да предполагат, че аз все още продължавам да потъвам. Но това, че веднъж съм оживял в подобно място, съвсем не е причина да опитвам отново; скафандърът ми остана много, много далече оттук!

Дар не каза нищо, но в себе си реши да се вслушва в съветите на своя голям приятел, докато бяха в района на вулканите, където той очевидно живееше. Това наистина бе нещо подходящо за книгите.

III. ПЕДАГОГИКА

Този и още няколко кални гейзера бяха останали на много мили зад тях, но едно голямо пространство, покрито с лава, което се появи неочаквано, принуди Дар да не отнема водачеството на Крюгер. Все още се движеха на североизток — момчето не се опита да промени посоката; бяха се променили, макар и малко, отношенията между тях.

Преди всичко полека изчезваше неизбежното недоверие, което и двамата чувстваха в началото. Другата промяна, макар и не така логична в основата си, се дължеше на почти комичното недоразумение, в резултат на което Дар твърдо вярваше, че Крюгер бе местен жител на слабо познатите вулканични райони на Абиормен, докато Крюгер бе не по-малко убеден, че Дар Ланг Ан бе от друга планета. Ето защо Дар поглеждаше непрекъснато към Крюгер за съвет. Когато убиеше непознато животно — непознато за него, разбира се, — той чакаше мнението на момчето, преди да яде от месото му. Бе съвсем естествено, че хвърлиха големи количества чудесна храна, защото Крюгер от своя страна не бързаше да рискува здравето и живота си, опитвайки нещо ново.

Но ето, че най-после Дар уби животно от същия вид, от който Крюгер опита, когато влязоха за първи път в джунглата. Пилотът на планера не попита нищо, взе ножа и се залови за работа. Крюгер погледна с отвращение порцията, която му бе подадена.

Суровото месо не му харесваше, макар че миналия път го понесе съвсем добре. Тогава той не предложи да спрат и да запалят огън, тъй като Дар бе водач и даваше тон, а според неговата представа за хранене трябваше да се изяжда на място всичко, което не можеха да носят, а от остатъка да хапват по малко по време на път. Но сега, когато всичко зависеше от неговите съвети и мнение, той предпочете да изпече своя къс.

Когато се раздели със своя скафандър, той взе от него всичко, което би могъл да използва и което не бе прекалено неудобно за носене. А тъй като запалката не влиза в комплекта от принадлежности

към облеклото на астронавтите, той бе принуден да си направи сам една импровизирана запалка от малка слънчева батерия, бобина и кондензатор от радиоапарат. Сега я провери дали работи, с което буквално очарова Дар. Искрата бе все още силна; доволен, той отиде да потърси сухи дърва.

Те се намират рядко в гора, където често вали, но Крюгер имаше немалък опит, натрупан още преди да стигне до полето от втвърдена лава. Дар не можеше да разбере свършено нищо; просто вървеше след него и наблюдаваше, дъвчейки своя дял от месото. Бе заинтересуван по своему; това, което виждаше, бе може би интересно да се запише, макар че самият той не бе напълно убеден.

Неговата несигурност изчезна още в мига, когато почувствува първия полъх от топлината на огъня на Крюгер. Той изпусна месото, отскочи до мястото, където лежеше арбалетът, и сграбчи оръжието си така, сякаш животът му зависеше от неговата бързина. Не вдигна никакъв шум и Крюгер, който бе съсредоточил вниманието си върху огъня, не видя какво става. Зад гърба му се водеше борба, от която буквално зависеше животът му, а той не подозираше свършено нищо.

Дар бе почти запянал своето оръжие, когато спря, загледан едновременно в лъка и в съсредоточеното човешко същество. Той остана замислен в продължение на дълги минути, без да престане да се двоуми между напълно противоположни становища. Огънят бе най-големият ужас в живота на Дар Ланг Ан; той бе отраснал със страха от него. Сънародниците му не го използваха никога, макар че в отделни случаи светкавица или лъчите на Арин, събрани в една точка, запалваха по нещо. Книгите и Учителите ги предупреждаваха единодушно да избягват винаги огъня. Той бе краят на всичко живо; щеше да отнеме и неговия живот, но дотогава оставаха още няколко години. Но когато стигна до края на полето от лава и отново намери достатъчно храна и вода, Дар освободи съзнанието си от мисълта за преждевременна смърт; ето защо сега внезапният шок бе толкова силен.

А гигантът сякаш бе забравил за Дар Ланг Ан. Може би огънят бе част от личната собственост и делата на Крюгер и нямаше абсолютно никаква връзка с Дар. В края на краищата бе напълно естествено за същество от вулканичния район да има подобни нужди.

Тази мисъл поуспокои Дар дотолкова, че той остави арбалета на земята, но не се отдалечи твърде много от него.

Продължи да наблюдава човешкото същество, но съвсем не бе така равнодушен, както при събирането на дървата. Водеше си бележки, макар и наум; несъмнено Учителите в Ледените укрепления щяха да запишат това в книгите.

Отначало странното същество разпали доста голям огън, а после го остави да умре постепенно, докато на края изчезнаха всичките му пламъци. Но огънят продължаваше да излъчва силна топлина и когато той очевидно стигна до необходимото състояние, Крюгер изненада още веднъж своя спътник, хвърляйки месото в него.

Дар знаеше, че момчето бе гладно; бе успял да си изгради достатъчно ясна представа за храната, необходима за едно човешко същество. Ето защо поведението на момчето, което съсипваше яденето си, бе истинска загадка за него.

А по времето, когато Крюгер привърши своя необикновен ритуал, като изяде всичкото месо и започна да гаси огъня, възможностите на Дар да се изненадва бяха изчерпани отдавна. Той просто стана и продължи напред; бе наистина безкрайно озадачен.

В същност представата за край на церемонията бе решително погрешна, а грешката бе взаимна — както на Дар, така и на Крюгер. Последният разбра за това след по-малко от час и скоро след първите гърчове се търкаляше безпомощно по земята. Дар бе виждал подобни симптоми при своите хора, но тъй като сега не се досещаше за никаква евентуална причина, не можа да измисли нищо, с което да помогне. Спазмите продължиха периодично повече от час, а между пристъпите Крюгер едва успяваше да се запита дали не бе направил последната си грешка. На края оскърбеният му стомах изхвърли причината за вълнението и след още няколко допълнителни спазъма за назидание го остави на мира. Все пак трябваше да мине известно време, преди той да бъде в състояние да се замисли върху следната загадка: защо месото, което сурово бе съвсем безопасно, се променяше напълно след изпичане. Нима причината бе в пушека? Може би това се дължеше на някакво вещество, подобно на креозота, с който бе виждал да запазват опушеното месо далече оттук, но за да превърне тази своя хипотеза в теория, му бе необходима напълно обзаведена химическа лаборатория.

Засега му стигаше установеният факт, при това доста повече, отколкото бе нужно.

Дъждовете престанаха в обичайното време след появата на Тиър от юг и температурата започна да се покачва отново. След всеки от причудливите лупинги на червената звезда в небето Крюгер се питаше дали ще издържи на следващия. Преди месеци се бе убедил, че не може, поне в средните ширини, където бе по това време. Там лупингите ставаха изцяло над хоризонта — Тиър не залезе нито един път. Големината му се променяше в твърде широки граници; просто на Крюгер се бе паднал лошият шанс да бъде по тези места, защото диаметърът на Тиър, а заедно с него и температурата на тази планета-потилня нарастваше максимално тогава, когато светилото се намираще почти в най-отдалечената северна точка от своята чудновата траектория. Фактически причината за лошият шанс на Крюгер идваше от това, че го бяха изоставили там, където Тиър се премяташе изцяло в южната половина от небесния свод и единствената му възможност да го вижда поне отчасти под линията на хоризонта бе да върви на север. Оставаше открит, разбира се, въпросът дали щеше да стигне достатъчно далече на север; представата му за този свят се определяше единствено от онова, което бе запомнил от последната орбита, преди да кацнат с кораба. А то бе малко. Все пак тогава нямаше друг избор освен да рискува.

Той не се бе отдалечил достатъчно на север, за да се намира изцяло извън обсега на червеното слънце, но поне му се струваше, че ще успее. Сега то оставаше над хоризонта в продължение на осем дни от осемнайсетдневния си период, ако Крюгер можеше да вярва все още на своя часовник. И той би се чувствал достатъчно доволен, ако въпросът за слънцето Алциона, което Дар наричаше Арин, не занимаваше все по-настойчиво съзнанието му. Наистина бе твърде приятно, когато червеното джудже се превръщаше от постоянна в периодична напаст, но постепенно всички преимущества от този факт изчезваха, защото в същото време синият гигант променяше поведението си в противоположна посока. Без да изпуска нито за миг тази подробност от мисълта си, Крюгер правеше всичко възможно, за да въведе някои понятия в общия им език като например „температура“, така че да съумее да разбере от своя спътник дали на планетата има място, приемливо за едно човешко същество.

Макар и много бавно, но кошмарът в езика на Дар намаляваше. Така в съзнанието на Крюгер постепенно се очертаваше картината на целта пред тях.

Очевидно и Дар се нуждаеше от по-хладно място. Крюгер отбеляза това с неприкрито задоволство. Може би в самата идея на Дар за „хладно“ бе скрита клопка, но той изглеждаше твърде склонен да използва прилагателни, чиято същност бе противоположна на средата, в която се намираха в момента, а това бе окуражителен знак. Друг подобен знак бяха и настойчивите опити на летеца от планера да опише нещо, което по всяка вероятност бе лед.

Отначало Крюгер прие тази теория с пълно недоверие и не преставаше да досажда на своя спътник с молби за по-подробно описание. Но тъй като Дар продължи да използва едни и същи думи, в края на краищата неговият слушател прие, че навярно тяхната цел бе космическият кораб, с който Дар бе дошъл на Абиормен. Защото там сигурно имаше лед, най-малкото изкуствен.

Стана дума и за океана, който лежеше на пътя им; Крюгер бе вече подразбрал за неговото съществуване. Момчето не знаеше дали това бе истински океан, а не голямо езеро и затова попита бе ли възможно да го заобиколят. В своя отговор Дар подчерта така енергично пълната невъзможност, че очевидно думата „океан“ бе най-подходяща.

Едва сега Крюгер се сети за карта. Макар и да бе съвсем слаб художник, той бе сигурен, че ще успее да на-чертае достатъчно точен план на техния път от полето от лава дотук, така че Дар да разбере неговия замисъл; по този начин думата „карта“ щеше да влезе в общия им речник, а Дар Ланг Ан можеше да продължи по-нататък по нея.

Наложи се да спрат, за да я начертаят; опитът доведе до наистина неочакван успех. Дар не само схвана смисъла на думата и на това, което бе поискано от него, но се оказа великолепен картограф — в същност естествен резултат от годините, прекарани във въздуха, още повече че в неговите представи картата бе аерофотоснимка. Той направи много скици на целия път, който трябваше да изминат; познанията му за планетата като цяло бяха огромни.

Пътят им чак до морето бе все на север. Впрочем това не бе най-краткият път до брега, но по него те щяха да стигнат до място, от което една верига от острови водеше до друг континент. Оттатък океана

трябваше да се върнат по брега вляво. Крюгер предположи, че посоката ще бъде западна, но в действителност се оказа източна; в същност той се намираше много по-близо до северния полюс, отколкото можеше да си представи, и щеше да мине покрай него, преди да стигнат до брега. Дар не отбеляза тази подробност на картата. После трябваше да продължат доста дълго покрай брега, преди да навлязат в материка. Скоро след това тяхното пътешествие очевидно щеше да приключи. Дар посочи едно голямо пространство, каза „лед!“ и се отпусна доволен, като човек, който е свършил важна работа. Крюгер не бе толкова доволен. Той посочи току-що очертаното място.

— Искаш да кажеш, че е някъде тук, така ли? Къде по-точно: тук или там?

— Точно тук — посочи Дар точката, в която свършваше линията на техния път.

— Тогава какъв е този лед наоколо? Вашите кораби не могат да покрият половината планета.

— Не разбирам какво е това „кораби“. Ледът е навсякъде.

— Аз пък нищо не разбирам.

Самият Дар бе имал досега достатъчно езикови затруднения, така че бавната мисъл на Крюгер не го доведе до прекомерно отчаяние; той продължи да чертае карти. Те бяха кръгообразни и скоро стана очевидно, че изобразяваха цялата планета, видяна от различни ъгли. Умението му в тази насока отговаряше напълно на представите на Крюгер за неговия произход, така че момчето не се учуди ни най-малко. Но подробностите наистина го смутиха.

— Искаш да кажеш, че има една голяма площ, покрита с лед, така ли?

— Две — посочи картите Дар.

Крюгер се намръщи. Ледените шапки се виждат от космоса, а той не бе забелязал нищо по време на приземяването. Наистина още не бе свикнал да наблюдава внимателно, още повече че по време на цялата операция по приземяването се бе съсредоточил в поведението на пилота; освен това и атмосферата на Абиормен не е безоблачна. По всяка вероятност бе пропуснал да види ледените площи главно поради тези причини. Отпаднаше и възможността те да са били откъм тъмната страна на планетата; по време на приземяването положението ѝ спрямо слънцето бе такова, че бе огряна цялата.

Във всеки случай ледената площ бе изключително окуражаващ факт, особено при сегашните обстоятелства. По тези места джунглата наистина предлагаше известна закрила срещу приближаващия Тиър, особено в сравнение с полето от лава, но по-високата влажност заличаваше напълно това преимущество. Крюгер не се осмеляваше да свали повече от дрехите си заради ултравиолетовото излъчване от Арин.

Наложи се просто да спрат за около петдесет часа по време на максималното приближение на Тиър; Дар отбеляза на своя език това време с дума, която Крюгер преведе съвсем естествено като „лято“. Спряха на лагер до един поток, за който момчето се надяваше да не изсъхне по време на техния престой, построиха навес, чийто постоянно овлажняван сламен покрив трябваше да им пази сянка и да ги охлажда, и зачакаха. Тъмночервеният диск на Тиър, който се виждаше отчасти между дърветата, постепенно ставаше все по-голям, издигайки се полека нагоре в източна посока, и продължи да расте, докато премина през най-високата точка от своя път; после заслиза към хоризонта, където според Крюгер трябваше да бъде югоизток, макар че близостта на полюса подсказваше по-скоро североизточна посока, достигна максималния си ръст и отново започна да се смалява, преди да изчезне напълно. Светилото се изтъркаля през повече от една трета част от своя път по небето само за петдесет часа, за което Крюгер му бе наистина благодарен. След като то изчезна, пътуването продължи.

— Откъде знаеш, че се движим точно към онова място на брега, което е най-близо до островната верига? — бе разбран най-сетне въпросът.

— Не съм съвсем сигурен, но сме някъде наблизко. Летял съм много пъти оттук.

— Но ти нямаш ориентири. В тази джунгла е невъзможно да се забележи нещо по-малко от планина, а тук няма планини. Може би се отклоняваме в едната или в другата посока.

— Възможно е, но няма особено значение. По крайбрежието има ниски вулканични хълмове, така че ако не видим островите от брега, ще можеш да се изкачиш на някой от тях.

Крюгер пропусна засега въпроса си защо точно той ще трябва да се изкачва.

— Представи си обаче, че не видим островната верига дори от върха на хълма. Накъде ще се отправим? Не е ли по-добре да тръгнем право към брега още отсега, така че да бъдем сигурни в посоката, когато пристигнем на място?

— Но аз не познавам пътя, за който говориш.

— Ти не познаваш и този, след като никога не си го изминавал пеша. Ако картите ти са точни, няма опасност да се загубим, а и вероятността да изгубим още време, когато стигнем до брега, е много по-малка.

Дар Ланг Ан помисли за миг върху тази безспорно правилна мисъл и се съгласи напълно с нея. Посоката бе сменена. Всичко продължи както досега. Наистина след известно време Дар си помисли, че може би думите на Крюгер са били повлияни от желанието му да се озове по-скоро във вулканичната област.

Оставаха им още няколкостотин мили, въпреки че Крюгер не бе съвсем сигурен — мащабът на картите на Дар му се струваше доста съмнителен. Някой романист от деветнайсети век несъмнено би използвал добре всяка миля от техния път, труден и мъчителен заради естествените пречки сред една гора, подгизнала от дъждовете. Шубраците и тресавищата ги бавеха; заплашваха ги опасни животни, а сякаш и самото време бе решило да следва до безкрайност своя неизменен ход. От време на време някое малко пространство, покрито със силно ерозирала лава, улесняваше пътя им в продължение на няколко мили, но джунглата се връщаше неотменно.

Те продължаваха напред, а през това време, макар и едва забележимо, обиколката на Тиър над линията на хоризонта намаля от осем дни, колкото бе при калните ями, на седем, а после и на шест дни. В същото време се променяше и наклонът на всекидневната обиколка на Арин. При полето от лава синята звезда се намираше по-високо на юг, отколкото на север, а сега височината ѝ бе почти равномерна по целия хоризонт. Точно тази промяна привлече вниманието на Крюгер върху факта, че те навярно се намираха много близо до северния полюс на Абиормен. От една страна, той бе доволен, макар че почувства и известно безпокойство. Ако все пак се намираха почти на полюса, къде бе тази ледена шапка? Или защо не бе на полюса, а Дар продължаваше да настоява, че тя се намира отвъд океана, към който вървяха? Крюгер бе убеден, че всеки човек с нужната подготовка ще

може да отговори на неговите въпроси за няколко мига, но един шестнайсетгодишен курсант, който едва след време щеше да стане командир на космически кораб, просто не притежаваше необходимите познания.

Във всеки случай той не бе съвсем сигурен, че ледената шапка го интересува; навярно хората на Дар се бяха приземили близо до нея и той я използваше като ориентир. Момчето не бе напълно сигурно как ще постъпи, когато отидат при този кораб, но то не се усъмни нито за миг в правилността на своите действия.

По време на продължителното пътуване нарастваше както бързината, така и взаимното разбиране при техните разговори. Езикът, с който си служеха, бе същинска каша от родните им езици, но повечето думи бяха от езика на Дар. Крюгер умишлено постъпи така, защото искаше да разговаря без преводач с хората от расата на Дар, когато стигнат при тях. Преди да доближат брега, те разговаряха доста свободно, макар че често прибегваха до повторенията и езика на знаците; въпреки всичко обаче основното недоразумение между тях не бе изчезнало и сякаш непрекъснато се задълбочаваше. Сега опасността идваше от това, че недоразуменията оставаха често незабелязани; всеки от двамата си мислеше, че в дадения случай се е изразил ясно и е бил разбран правилно, докато в действителност възприетата мисъл бе много по-различна от оригиналното послание. Пример за това бе техният разговор за възможността да бъдат спасени от някой от хората на Дар.

— Ти казваш, че много от вашите хора пътуват с планери също като теб, когато падна — припомни Крюгер. — Стигнем ли на онова място на брега, където минава обичайният ви път, защо да не запалим сигнален огън, който ще привлече тяхното внимание? Ще си спестим толкова много път.

— Страхувам се, че дори да запалим голям огън и те да го забележат, това няма да помогне особено много.

— Нима те няма да слязат и да ни спасят?

— Да... В същност така е. Но как да ти кажа, струва ми се, че не искам да стигнем до Укрепленията толкова скоро.

Ако в този случай Крюгер бе продължил разговора още малко, може би нещата щяха да се изяснят, но той бе чувал вече Дар да говори

за тези Укрепления и бе останал с впечатлението, че когато нарича заледения район с това наименование, малкият летец влага в него някакъв религиозен смисъл, който не е склонен да обсъжда. Може би полетите бяха предварително разпределени така, че Дар трябваше да бъде на дадено място само в точно определено време. Дори преживяната от него злополука бе предвидена в програмата. Подобна идея бе доста пресилена, разбира се, но тя се покриваше с голяма част от нещата, които бе казал Дар Ланг Ан, а Крюгер не искаше да засегне своя малък спътник. Ето защо разговорът тръгна в друга посока; Дар предположи, че е обяснил какво може да се случи, ако по някакво нещастно стечение на обстоятелствата някой от неговите приятели реши да огледа отблизо споменатия огън и намери Дар Ланг Ан около него.

— Какво ще правиш, когато стигнем при леда? — бе следващият въпрос на Крюгер. Той предположи, че ако бе навлязъл в опасна зона, Дар просто може да изпусне нещата, за които не желае да разговаря.

— Трябва да мине някоя и друга година — отговори Дар спокойно. — Двайсет и две, ако си спомням точно датата. Предполагам, че ако има някой свободен планер, ще продължа обичайната си работа. Ако няма, ще правя това, което ми наредят Учителите.

Крюгер бе вече схванал, че думата „година“ се отнася за един цикъл на червеното слънце; следователно времето, споменато от Дар, бе приблизително равно на тринайсет месеца. Но преди да зададе следващия си въпрос, местният жител го изпревари.

— А ти какво ще правиш? Наистина ли искаш да отидеш до самия лед и да видиш Учителите? Аз мислех, че ще предпочетеш да останеш по крайбрежието, когато стигнем там.

— За мене, както ми се струва, ще бъде по-добре да продължа с теб, докато ти си съгласен, разбира се. Все пак това са твои хора и ти ще прецениш дали да се виждам с тях.

— Много бих искал, но не знаех какво ще кажеш ти.

— А защо да не искам? Аз имам по-голяма нужда от помощ, отколкото ти, така че твоите Учители сигурно ще се съгласят да ми я предоставят. Навярно вашата група е достатъчно заета, след като ти мислиш, че ще се наложи да продължиш веднага работата си, но аз мога да почакам. Може би след като отmine срокът, за който ти

спомена, те ще бъдат по-свободни и ще ми помогнат. Между другото аз също искам да услужа с каквото мога на твоите сънародници.

Дар не му отговори веднага, а по времето, когато Крюгер го бе опознал вече достатъчно, за да си даде сметка за сътресението, което неговите думи не са могли да не предизвикат в събеседника му, той бе вече забравил подробностите на разговора. По всяка вероятност чувствата, които Дар бе изпитал при неговите думи, не стигнаха никога до съзнанието му. Отговорът бе уклончив дотолкова, доколкото малкият летец съумя да се овладее:

— Убеден съм, че ще измислят нещо.

Главното недоразумение намери още по-добра почва, поне за едната от страните.

Въпреки всичко приятелството между двамата се засилваше. Поне Крюгер можеше да се закълне, че си даваше сметка за чувствата си към Дар и че имаше достатъчно доказателства за неговото отношение. Едно от тези доказателства стана очевидно по време на тяхното пътуване — по-точно тогава, когато стигнаха до брега — защото този ден наистина дойде, след като няколко от двайсет и двете години, за които спомена Дар, преминаха в път.

Джунглата поизтъня; все по-често се срещаха петна от лава и вулканична пепел. Очевидно активността на местните вулкани бе приключила доста скоро от гледна точка на продължителността на геоложките процеси. Трябваше да се катерят повече, отколкото им се бе налагало от стотици мили насам. Нито едно от възвишенията не надхвърляше няколкостотин фута, но обикновено те бяха доста стръмни, защото ъгълът на слягане на вулканичната пепел е от порядъка на трийсет градуса. Крюгер не бе забравил думите на Дар и подозираше, че скоро ще видят морето, но все пак то го изненада.

Бяха стигнали до хребета на един от хълмовете, който привидно не се отличаваше с нищо от останалите, когато пред тях за първи път се откри пространство, много по-обширно от всички досега; най-сетне можаха да погледнат на разстояние много мили напред. А наистина имаше какво да се види.

От двете страни на техния път на север лежах два огромни вулканични конуса, високи близо по хиляда фута. Между тях блещукаше равнина в наситено син цвят, която можеше да бъде само голямата водна маса, търсена така отдавна. Но дори тя привлече само

малка част от вниманието и на двамата. Наместо към морето, те приковаха за няколко минути погледи в пространството пред него — в мястото, сгушено в седловината между вулканите, заемаща подножието на техните склонове. А после се обърнаха един към друг и попитаха почти едновременно:

— Това твоите хора ли са?

IV. АРХЕОЛОГИЯ

Хора в действителния смисъл на думата не се виждаха, но съвсем очевидно бяха идвали по тези места. Градовете не се строят сами, а пространството между двата конуса бе град, независимо дали го гледаха очите на човек, или на жител на Абиормен. Нито една от сградите не изглеждаше много висока. Според разположението на прозорците максималната височина бе три-четири етажа. Самите прозорци очевидно бяха големи — щеше да е трудно да се видят от това разстояние, ако бяха малки — но никой от тях не отразяваше светлината, така че сигурно не бяха остъклени. Това би могло да бъде и случайност, но при две слънца на небето и хиляди прозорци срещу тях вероятността нито един да не отразява светлината бе прекалено малка.

Крюгер осъзна почти мигновено, че ако неговите представи за Дар бяха правилни, сънародниците на малкия летец в никакъв случай не биха могли да построят подобно нещо. Но той чакаше отговор. Минаха няколко секунди, тъй като и Дар се надяваше да получи отговор на своя въпрос. Крюгер отговори първи:

— Не, моите хора не са го строили. Никога досега не съм виждал нито него, нито нещо подобно.

Дар прие думите му с известно съмнение и на свой ред отрече да е виждал града.

— Убежищата при ледената шапка са построени отдолу — каза той. — А тези са на повърхността. И моят град Куор е отгоре, но сградите и техните цветове са съвсем различни. Аз също не съм виждал никога подобно място.

Дар се надяваше, че в това „също“ не прозира съвсем ясно логичният извод от това, което бе казал.

— Струва ми се, че мястото е безлюдно. Нека погледнем все пак.

Именно тук Дар показва приятелското чувство, което вече изпитваше към човешкото същество. Ако нещата опираха само до него, той щеше да заобиколи града колкото бе възможно по-отдалече. Той не бе така доволен, както би трябвало да се очаква, когато Крюгер

каза, че градът бил безлюден; Учителите винаги бяха доста загадъчни, когато ставаше дума за някои неща, свързани с огъня. Но въпреки съмненията си, които бяха много близко до страха, Дар Ланг Ан не възрази нито дума на предложението на Крюгер и двамата заслизаха към града.

Наложи се да изминат още няколко мили в джунглата, преди да стигнат до него. Дар бе изненадан, че от околната растителност не се долавяха дори обичайните животински звуци. Може би и Крюгер го бе забелязал, но не каза нищо. Но бе възможно и да не го бе доловил; Дар помисли това, защото от доста време вече знаеше, че собственият му слух е много по-остър от слуха на неговия приятел. Отсъствието на диви животни бе едно възможно доказателство, че градът не е така безлюден, както вярваше Крюгер, затова Дар държеше арбалета си в готовност.

Но не се наложи да използва оръжието. След известно време джунглата остана зад тях; до първите сгради имаше не повече от няколкостотин ярда сравнително открито пространство. Те спряха и огледаха внимателно сградите.

Нищо не помръдваше; дори ушите на Дар не долавяха никакъв съмнителен шум. Крюгер почака още няколко минути и продължи нататък. Той не се обърна, за да подкани Дар или да провери дали бе тръгнал, но летецът го последва, макар че в главата му се въртяха доста nelаскави мисли за човешкото същество. Ако нещо трябваше да се случи — ако трябваше да опровергае сам нелогичното си доверие в Крюгер, — точно сега бе времето да го стори. Арбалетът му бе все още запънат, но за своя чест той не го бе насочил към Крюгер.

Внезапно почвата под краката им се превърна в твърда настилка, по която ноктите на Дар застъргаха, макар и слабо. Настилката, както и сградите, бе направена от правоъгълни блокчета от лава, грижливо одялани и подредени. Сградите не се оказаха толкова високи, колкото бе преценил Крюгер от разстояние — те наистина имаха по три или четири етажа, както бяха подсказали прозорците, — но всеки етаж бе висок не повече от пет фута.

Сградите едва ли бяха обитаеми домове, поне от гледна точка на Крюгер. Бяха прекалено отворени за тази цел. От една страна, не остъклените прозорци заемаха повече от половината площ на стените,

а от друга — приземният етаж сякаш се състоеше само от врати. Покривите наистина бяха стабилни и сигурно не пропускаха дъжда, но това сякаш бе единствената прилика на постройките с жилищни сгради.

Самите врати бяха доста странни, ако въобще можеше да се каже, че това бяха врати. След като огледа отвън пет-шест сгради, Крюгер не можа да разбере дали по долните етажи през няколко фута бяха разположени врати, оформени като камбани, или външните стени бяха построени от колони с причудлива форма. Второто обяснение му се стори малко по-правдоподобно, защото да се нарече „врата“ един отвор, който в основата си бе широк четири фута, висок бе три и половина фута и бе оформен като кривата на вероятностна функция, бе равносилно на произволно разширяване на значението на тази дума.

Двамата пътници разбраха много скоро, че всеки от тях бе казал истината, когато отрекоха всякакви връзки с града. Таваните бяха прекалено ниски за човешко същество и въпреки че Дар можеше да се движи безпрепятствено във всяка стая, вратите очевидно не бяха пригодени за себеподобните му. Тази мисъл накара Дар да отпусне своето оръжие, макар и не напълно.

Крюгер искаше да разгледа вътрешността на някоя-от сградите, но Дар предложи да огледат най-напред целия град. Те се спуснаха по улицата, на която се озоваха, когато стигнаха до настилката.

Тя водеше към морето, но по всяка вероятност не стигаше дотам. Планът на града бе доста сложен, тъй като очевидно нито една улица не го пресичаше изцяло. Крюгер продължи към морето, защото вярваше, че най-големите сгради, които можеха да му кажат нещо, би трябвало да се намират на брега.

Той се оказа прав, но само отчасти. Градът наистина слизаше до морето и постепенно те забелязаха по-внушителни сгради. Но най-големите от тях не бяха разположени на брега. Те се намираха доста навътре в пристанището.

Мина известно време, преди Крюгер да схване този факт. А Дар бе още по-озадачен; той прие със задоволство очевидното доказателство за липсата на връзка между Крюгер и строителите на града, но в себе си бе напълно сигурен, че тези строители непременно са били почитатели на огъня — виждаше се както от общото разположение, така и от използваните строителни материали. Подобна

хипотеза обаче бе в известно противоречие със сградите, които сега се намираха под водата и очевидно са били построени, без да се държи сметка за евентуална промяна на околната среда. Дар знаеше съвсем малко за огъня, но дори той успя да долови това несъответствие. Приблужи до големия си приятел.

— Мястото трябва да е по-старо, отколкото мислех — отбеляза бавно Крюгер. — Било е необходимо много време, за да се снижи брегът или водата да се покачи достатъчно високо, за да залее сградите. Внезапната катастрофа е изключена, инак всичко щеше да бъде в развалини.

— Сега какво да правим?

— Иска ми се да минем през някоя от тези сгради. Кой знае дали няма да се намери нещо, което може да ни помогне; любопитно ми е да ги видя отвътре.

Въпреки товара на осемвековната традиция Дар също бе любопитен и затова последва без възражения Крюгер, когато момчето тръгна към близката сграда, коленичи и припълзя през единия от отворите в стената. Вътре Дар се изправи, защото таванът бе чувствително по-висок от него; той се движеше без затруднение, но Крюгер остана известно време на колене, като се оглеждаше наоколо.

Отворите във външната стена имаха това преимущество, че пропускаха много светлина, но зад тях не бе скрито почти нищо повече от онова, което бяха видели отвън. То наистина се оказа съвсем малко. През цялата дължина на сградата успоредно на улицата минаваше някакво помещение, може би коридор, широко почти петнайсет фута; в него не се виждаха никакви мебели. По вътрешната стена на тази галерия имаше врати, които приличаха по големина и форма на отворите към улицата, но бяха по-малко на брой. Крюгер се спря напосоки пред една от тях и пропълзя вътре. Дар го последва. Помещението бе също така продълговато и тясно, но по-дългата му страна бе разположена под ъгъл към улицата; вратата, през която влязоха, се намираше в единия край. Може би то бе стая, защото се оказа много по-малко от външния коридор. В другия край имаше нещо като подиум, издигнат на един фут от пода. На четири места в стаята се виждаха някакви неравномерно подредени куполообразни приспособления с височина около два фута и диаметър осемнайсет инча^[1], чиито стени бяха набраздени така, че приличаха на обърнати

съдове за желе. Бяха направени от някакъв бледооцветен камък; Крюгер едва успя да помести едното от тях по пода, изтласквайки го с краката си, докато гърбът му бе опрян в стената. Предназначението им бе пълна загадка. За останалите мебели имаше някакво обяснение; в едната от стените бе вграден някакъв метален предмет с правоъгълна форма, плъзгащи се чекмеджета и огледално гладка повърхност, изработена от фино полиран обсидиан. Огледалото, ако това наистина бе неговото предназначение, бе с почти същите размери и форма като вратите.

Чекмеджетата на бюрото, скринът или каквато и да бе тази мебел в същност, бяха затворени с обикновени бравички. Горното бе празно. Второто се оказа почти пълно с метални предмети; половината от тях бяха с неизвестно предназначение, а останалите не се различаваха почти с нищо от обикновени чертожни приспособления. Имаше два пергела, линия с деления, транспортир, разделен на осемнайсет сектора с дълбоки бразди в металната повърхност, а така също и инструменти за отсичане и гравирание. Единият от тях приличаше на двуостър скалпел; дръжката му бе дълга около три инча и Крюгер предложи на Дар да го вземе, защото летецът бе започнал да реже месото си с ножа на Крюгер веднага, след като откри предимствата на металното острие. Дръжката на скалпела не отговаряше напълно на ръката му, но все пак бе по-добре, отколкото дръжката на ножа.

При допълнителния оглед на стаята бе открита малка тръба, която излизаше от едната стена; в края ѝ се виждаше нещо като дюза на горелка. Крюгер стигна до извода, че това бе газово осветление, а оттам и до заключението, че строителите на града са имали очи.

В подиума в края на стаята имаше две плитки, коритообразни вдлъбнатини с диаметър малко под четири фута; единственото, на което Крюгер можа да ги оприличи, бе големи саксии за цветя или вани. Но когато се приближи към тях, му се стори, че става по-топло. Не бе съвсем сигурен, тъй като плуваше непрекъснато в пот, но когато докосна стената, отдръпна веднага ръката си с възклицание на изненада, защото повърхността ѝ бе прекалено гореща.

Дар не изпадна в истерия единствено благодарение на прекомерната сила на волята си. Той не искаше да има нищо общо с източници на топлина, както изкуствени, така и естествени и затова се отдръпна до вратата, оставяйки Крюгер да завърши сам огледа. Това

отне доста време; Крюгер току-що бе решил, че е видял всичко, когато забеляза върху пода някаква метална плочка. Големината ѝ бе около един квадратен инч; в нея нямаше нищо особено, но след като я разгледа по-внимателно, той видя по две малки дупчици до всяка от страните.

Крюгер се върна до чекмеджето с чертожните приспособления, взе пергелите и като натисна с остриетата им в две от дупчиците, успя да измъкне плочката. Върху металната ѝ повърхност не остана никаква следа като резултат от може би необичайната манипулация. Но и този факт не привлече за дълго вниманието му.

Той се загледа в съвсем обикновената, тъмно оцветена повърхност, в която се виждаха два неголеми отвора. Наблюдава я мълчаливо няколко секунди, а после натисна с импровизирания лост; в следващия миг и тази плочка бе поставена встрани, до капака. Под нея момчето видя точно това, което очакваше да види — два сребристи проводника, обградени и разделени от гъвкава черна обвивка, които водеха към метални чашки. Крюгер отдаде дължимото на особеностите, присъщи на различната културна среда, но бе напълно сигурен, че току-що бе отворил една щепселна розетка, предназначена да подава електрически ток на обитателите на тази стая, каквито и да бяха те. Казано накратко — един електрически контакт.

Той погледна проводниците, взря се в тръбичката и дюзата на стената и върна отново погледа си към контакта, като през цялото време си подсвирваше тихо. На края върна капачките на място и успокои Дар, напускайки стаята.

Крюгер не се уплаши, макар и да бе озадачен от видяното. Що за град бе това? Всичко бе добре запазено, а обитателите му не се виждаха; бе изоставен може би не много отдавна, а бе навлязъл в океана на разстояние, за което сушата е трябвало да потъва в продължение на векове; освен това в една и съща сграда имаше газово осветление и електрическа мрежа.

Дар не можа да хвърли светлина върху въпроса. Той се съгласи с доводите на своя приятел за всичко, с изключение на въпроса с газа и електричеството, тъй като тук имаше нужда от пояснение. Крюгер се постара да му го даде според възможностите си, докато почиваха на сянка в коридора на сградата. Тийър се намираше в най-близката си точка, така че всяко движение бе невъзможно. Дар схвана веднага, че

газовото осветление е една от формите на огъня, и прехвърли набързо разговора върху електричеството. Крюгер не очакваше особено много от себе си, но остана приятно изненадан, когато откри, че Дар вникна в обясненията му почти без затруднение. Това отне много време, разбира се, но когато Тиър се скри отново зад хълмовете, момчето бе повече от сигурно, че е било разбрано.

После трябваше да решат какво да правят по-нататък. Крюгер считаше, че ще бъде най-добре, ако разгледат още една-две сгради, за да са сигурни, че между тях няма разлика; така щяха да разполагат с обобщени сведения, които Дар можеше да предаде на своите сънародници. В това отношение шансовете на Крюгер бяха много помалки, но той можеше да използва сам събраната информация.

Затрудненията пред Дар бяха по-сериозни. Неговият интерес бе също събуден; от една страна, той искаше да се върне тук с група от своите хора, а може би и с неколцина Учители, за да научат те повече неща за електричеството, за което му разказа Крюгер. Но той бе нарушил изричните дълговечни инструкции да няма абсолютно нищо общо с огъня; това бе не само заповед на Учителите, а и нареждания, записани в книгите много преди неговото раждане. Той бе сигурен, че строителите на това място, които и да бяха те, не бяха чували никога за тези закони. Питаше се дали резултатът от един подробен доклад, представен в Ледените укрепления, щеше да бъде повторна експедиция или порицание. Той бе длъжен да реши сам своя въпрос, без да иска съвети от Крюгер. Човешкото същество също не бе чувало за закона, но това едва ли бе негова грешка, след като бе живяло в различна среда.

Все пак най-важното в момента бе да събере повече сведения. Той последва Крюгер; в продължение на няколко часа двамата обиколиха доста сгради.

Те се различаваха помежду си, така както се различават и сградите в който и да е град на Земята; следователно нямаше нищо смайващо. Аномалията „газова инсталация — електрическа мрежа“ бе, изглежда, повсеместна; на Дар му направи впечатление, че тръбите се намираха само във вътрешните стаи, докато електрическите контакти се срещаха из входните помещения и дори по външните стени. Навярно част от обитателите на града не бяха склонни да използват електричеството за осветление. Крюгер не се съгласи с

предположението на Дар, че може би те не го познават. Според него всеки, който може да изгради източник на ток, достатъчен за нуждите на цял град, би могъл да запали най-малкото електрическа дъга с негова помощ. И може би той имаше право.

Тиър бе залязъл сравнително скоро, но над града прегърмя и преваля няколко пъти, докато те оглеждаха сградите. А когато и двамата решиха, че бяха видели достатъчно и могат да продължат по-нататък, поредната буря току-що започваше. Да пътуваш в дъжда не бе невъзможно — Крюгер и без това бе вир-вода през цялото време, — но видимостта бе слаба и те решиха да почакат.

Дъждът валя не по-дълго от предишните и скоро небето започна да се прояснява. Дар намести вързопа на раменете си и те тръгнаха, макар че продължаваше да вали. Дъждът падаше по каменната настилка доста шумно и пречеше на обикновения разговор; по улицата нямаше водосточен канал и ручейчетата ромоляха надолу към морето. Навярно точно поради тези причини Дар не успя да предупреди другаря си. Във всеки случай по-късно той настояваше, че е станало именно така.

Каквато и да бе причината, никой от тях не знаеше, че не бяха сами, докато другите не издадоха присъствието си. Пътуването им бе прекъснато от внезапна дума и действие: думата бе „спри!“, а действието — стрела от арбалет, изплющяла на улицата пред тях. Дар и Крюгер съобразиха, че стрелата бе дошла отгоре; огледаха бързо ръбовете на околните покриви, но не забелязаха никакво движение.

Думата бе произнесена на езика на Дар и летецът се почувствува задължен да отговори. Той внимаваше особено много да не вдигне собствения си арбалет, когато попита:

— Какво искате?

— Трябва да дойдете с нас.

— Защо? — обади се Крюгер, разбрал достатъчно добре репликите, за да запита на свой ред.

— Вие... града.

Момчето разбра само първата и последната дума от изречението.

— Какво ги безпокои? — попита Крюгер.

— Безпокойството е за нас. Ние... Как да ти кажа?... Сгрешили сме, като сме влезли в града.

— С какво?

— Не казват.

Дар не спомена, че се досещаше коя бе причината; сега не бе време за дълги обяснения.

— Имаш ли представа какви са?

— Да, макар и да не съм сигурен.

— А какво да правим?

— Каквото ни кажат.

Дар, който бе застанал в средата на голата улица, нямаше никакво желание за арбалетен двубой с неизвестен брой противници, от които не се виждаше нито един. Но той бе готов със следващия въпрос:

— Какво ще ни направите, задето сме влезли в града?

— Каквото кажат Учителите. Ние не решаваме.

— А в миналото как е било?

— От много години насам никой не се е противопоставял на Учителите. Отначало, когато хората бяха млади, някои се опитваха; наказваха ги и те не повтаряха вече грешката си.

— Представете си, че не сме знаели за тази грешка.

— Ти не можеш да не знаеш, защото си човек. На онова нещо с тебе може и да му се прости. Учителите ще решат.

— Но аз никога не съм чувал за този град; моите Учители не са ми казвали, а в книгите не съм срещал нищо. Откъде да знам?

— Тогава твоите Учители са много глупави. Може би грешката все пак не е твоя.

Дар бе силно възмутен, но Крюгер сигурно щеше да се противопостави на язвителния му отговор, ако бе съумял да проследи отблизо целия разговор.

— Аз от вашия град ли съм?

— Не.

— А вашите Учители казвали ли са ви за моя град?

— Не.

— Тогава на Абиормен трябва да има две групи глупави Учители.

Ако Крюгер бе разбрал тези думи, той можеше да очаква с пълно основание облак стрели наместо отговор, но не се случи нищо подобно. Невидимият говорител просто се върна към първия си въпрос:

— Ще дойдете ли с нас без бой?

— Ще дойдем.

Дар отговори, без да се съветва с Крюгер. Момчето го бе вече питало какво да правят и навярно нямаше собствено мнение по въпроса.

След последните думи на Дар петдесетина същества наизлязоха от входните отвори на съседните сгради. Крюгер не се изненада особено много от тази гледка, но Дар бе неимоверно стъписай, когато видя, че външно нападателите не се различаваха с нищо от него. Той бе обикалял доста много; по време на служебните си пътувания до Ледените укрепления и другаде бе срещал хора от собствената си раса, които живееха в десетки градове, пръснати по Абиормен, но никога не бе чувал да се говори за някои други, с изключение на неуловимите диваци, които обикаляха около градовете на самите Учители. Въпреки всичко фактите бяха неоспорими; хората наоколо не се различаваха с нищо от жителите на градовете, посетени досега от него. Дори ремъците, които носеха, приличаха напълно на собствените му ремъци, а арбалетите на повечето от тях сякаш бяха изработени от Мер Кра Лар в родния Куор.

Един от групата, който сигурно бе някакъв началник, заговори веднага, когато стигна до тях.

— Преди малко ти спомена една дума, която не познавам. Какво е това книга?

Крюгер не разбра въпроса; Дар никога не бе му казвал какво носи във вързопа, който пазеше така внимателно. Навярно Дар нямаше да се изненада, че неговият спътник не разбира от тези неща, защото той не бе човек, но за него бе немислимо, че един представител на собствената му раса може да не е чувал никога за книги. Животът просто не би могъл да продължи, ако не е бил записан животът преди него!

Когато дойде на себе си от удивлението, което предизвика у него този въпрос, той се опита да обясни, но навярно събеседникът му не бе в състояние да схване идеята за писаното слово. В желанието си да внесе яснота по въпроса, Дар извади от вързопа една книга и я разтвори пред него, опитвайки се да му изтълкува смисъла на знаците, но това доведе до съвсем непредвиден резултат.

— Не разбирам защо ти трябват подобни неща, кога-, то можеш да питаш Учителите за всичко, което искаш да знаеш; може би те ще ни кажат причината. Трябва да им покажем твоите книги. А сега ми ги дай.

---

[1] Един инч е равен на 25,4 мм. Б.пр. ↑

V. ИЗЗЕМВАНЕ

Не им оставаше нищо друго, освен да се подчинят; един арбалет е безсилен срещу два пъти по двайсет. За миг Дар помисли да опита един яростен пробив до подслона на съседната сграда, но се отказа. Само жив би могъл да си вземе обратно книгите.

— Предпочитам аз да ги нося и да ги покажа сам на вашите Учители — предложи той.

— Няма защо да им даваш твоите книги, освен ако те самите не наредят — бе отговорът, — но те сигурно ще искат да ги видят. Аз ще отида при тях, за да им ги покажа и да ги питам какво да правим с теб.

— Но аз искам да ги видя, за да им обясня защо не съм знаел, че нарушавам техния закон.

— Не, аз ще им го кажа. След като си нарушил закона, не е важно какво си искал.

— А защо те да не видят и моя спътник? Ти вече каза, че той не е като другите хора.

— Добре, ще го заведа.

— Тогава ще трябва да отида и аз. Той почти не може да говори правилно, а аз знам някои думи от неговия език.

— Ако Учителите пожелаят да го видят и да разговарят с него и се окаже, че имат нужда от теб, те ще те повикат.

Водачът протегна ръка и Дар му подаде неохотно своя безценен вързоп.

Бе дадена заповед за тръгване и групата пое обратно по пътя, по който дойдоха дотук Дар и Крюгер. Но когато приближиха широката улица, по която двамата се бяха спуснали към морето, те не се насочиха към материка, а я пресякоха и се отправиха към единия от вулканите — този, който бе останал отляво на нашите пътници, когато приближиха града, по посока на обърнатата му към морето страна.

За първи път Дар изпита съжаление, че не бе научил повече от езика на Крюгер. Той бе решил да си вземе обратно книгите, а после

при първа възможност да избяга от тези хора, ако не успееш, той трябваше да се измъкне сам, за да докладва в Ледените укрепления за това място. Трябваше да направи всичко за по-малко от двайсет години; друг изход просто не съществуваше. Нилс Крюгер щеше да му помогне, стига да позволят обстоятелствата. Но точно сега не трябваше да обсъжда нещата с него, защото останалите щяха да разберат твърде много от думите, които те бяха принудени да използват. Може би по-късно щяха да ги оставят сами; в противен случай Дар трябваше да си послужи с малкото английски думи, които бе научил. Той помисли и заговори на Крюгер, използвайки до краен предел английския си речник.

— Нилс, почни да говориш. На твоя език. Независимо за какво.

Дар просто не можеше да каже нищо по-определено; той искаше от Крюгер да говори за нещата, които виждаха по пътя, надявайки се, че ще успее да схване достатъчно ясно значението на някои нови думи, за да ги свърже с вече наученото. Крюгер не го разбира, но се сети, че Дар бе решил нещо, и се зае да му помага. И тъй като той заговори именно за това, което Дар искаше да чуе, нещата потръгнаха някак си.

При повечето човешки същества този метод не би дал особени резултати, но при тях двамата той не бе лишен напълно от смисъл благодарение на необикновената памет на Дар. Въпреки всичко речникът на малкия летец се попълваше прекалено бавно, а се налагаха и чести поправки.

В това време групата мина покрай вулкана и продължи между него и морето по тесния бряг, покрит със съвсем ситна пепел. От дясната им страна джунглата стигаше до самия бряг; виждаха се отделни туфи растителност, разделени от скални образувания и неголеми пространства втвърдена лава. В продължение на няколко часа те вървяха сред разпокъсаната джунгла, отдалечавайки се постепенно от морето. Но теренът не се издигаше; останаха почти на морското равнище и Крюгер нямаше да се изненада, ако се бе изпречило и друго блато. Но наместо в блато, те попаднаха в мъгла.

Крюгер бе прекарал доста месеци на Абиормен, но виждаше подобно явление за първи път; ето защо се изненада. Очевидно причината не бе в температурата. Въпреки това отминаващите парцали на водната пара ставаха все по-големи и се мяркаха все по-често, докато групата продължаваше пътя си. Момчето имаше достатъчно

познания по физика, за да знае, че бяха възможни две причини: или нещо бе охладило почти изцяло наситения с влага въздух, или наблизко имаше голяма маса вода, чиято температура бе по-висока от температурата на въздуха, лежащ над нея. Затова не се изненада особено много, когато второто предположение се потвърди. От двете страни на пътя се появиха езерца, а малко по-късно групата се озова посред открито пространство, широко двеста-триста ярда, което бе осеяно с по-големи водни маси; от тях се издигаха плътни кълба пара. На някои места водата неистово клокочеше, на други лежеше спокойно под светлината на слънцето, но явно, че навсякъде бе топла. Безпокойството на Дар бе очевидно поне за онези, които го водеха; Крюгер не бе доловил все още нищо. Съществуването, което носеше вързопа, се интересува от причината.

— Твоят другар ли те разтревожи с нещо?

— Не — отвърна Дар, — но ми се струва, че ако някой действително нарушава забранената граница, това е именно вашата група.

— Защо? Никой не ни е забранявал да се движим по тези места; казали са ни да живеем тук.

— Кой, вашите Учители ли?

— Разбира се.

— Сред целия този пушек?!

— Това е воден пушек; той е безвреден. Виж, твоят приятел не се страхува от него.

Крюгер се бе отбил до едно от горещите езерца; стражата го наблюдаваше внимателно, но не му попречи, когато той оглеждаше внимателно водата и скалите около нея. Досега той не бе виждал варовици на планетата, а тук езерцето бе оградено с пояс от бигор. Оградката се изправяше цял фут над съседната скална повърхност.

Крюгер огледа тези подробности и поклати глава. После се обърна към останалите езера — стражата бе спряла и с подчертана благосклонност го бе оставила да довърши огледа — и попита съществуването, което носеше книгите:

— Колко често...?

Той не знаеше необходимия глагол, но размаха ръцете си нагоре и встрани, така че въпросът му стана ясен на всички, с изключение на Дар. Водачът отговори без колебание:

— Няма правило. Понякога веднъж на две-три години, друг път двайсетина-трийсет пъти за една година.

— А колко високо?

— Някога едва прелива, друг път е колкото дърво. Много шум, много пара.

Гейзерите наистина не са изненада за никого в един вулканичен район. Но Крюгер бе останал с впечатление, че диваците и полуцивилизованите народи обикновено ги избягват и затова известно време не бе сигурен, дали това не потвърждаваше развития разум на тези същества. После с огорчение реши, че все пак от сведението няма практическа полза.

Когато стигна до това заключение, пътуването бе съвсем близо до своя край. От другата страна на откритото пространство с гейзерите, което прекосиха, имаше джунгла; в нея се виждаха група постройки, които се оказаха „градът“ на стражите. Именно той разказа за тези същества много повече, отколкото техните думи.

Сградите бяха обикновени сламени колиби, малко по-стабилни от навесите, които Крюгер строеше през летата по време на техния път, и малко по-несигурни от колибите из някогашните африкански села. Когато наближиха селото, водачът извика и останалото население наизлезе от колибите, за да ги посрещне.

Крюгер бе изчел достатъчно приключенски романи и от тях бе научил всичко, което според него трябваше да се знае за първобитните раси. Ето защо бе доста обезпокоен от една особеност на тълпата, която наобиколи пленниците. Всички бяха еднакви на ръст, поне доколкото той забеляза. Първото впечатление на момчето го накара да помисли, че това бе бойна група, защото не се виждаха никакви жени и деца. Отдъхна си малко, когато видя, че оръжие носеха само онези, които бяха пленили него и Дар. Все пак мълчанието на тези същества го поразя. Логично бе всички да питат за пленниците. Вместо това обаче те се бяха вторачили в Крюгер.

Мълчанието бе нарушено от Дар, но не защото той имаше нещо против пренебрежението към собствената му личност при така създадените обстоятелства, а само защото се безпокоеше за своите книги.

— Хайде, кога ще видите тези ваши Учители? — попита той.

Очите на съществото, което държеше вързопа, се обърнаха към него.

— Когато те кажат. Първо трябва да се нахраним и докато храната бъде приготвена, аз ще им съобщя за нашето идване.

Един от хората, които не бяха в групата, се обади:

— Вече е съобщено. Ние ви чухме да идвате, а гласът на чужденеца ни подсказа, че сте ги хванали.

Крюгер разбра достатъчно от това изречение, за да схване причината за много по-малката изненада сред обитателите на селото, отколкото трябваше да се очаква. Сигурно групата е била изпратена да залови двамата пътници, след като са ги видели да пресичат с Дар откритото пространство пред града. Времето отговаряше съвсем точно.

— Учителят каза, че всички могат да се нахранят, след което пленниците трябва да отидат при него.

Дар и Крюгер не възразиха, макар че момчето изпита обичайните си съмнения към храната. Част от нея, поднесена най-напред, бе растителна; донесоха я в големи кошници, които поставиха на земята. Всички седнаха да се хранят около тях и Крюгер можа да си избере само нещата, за които знаеше, че са безопасни. В това време част от обитателите на селото се отправиха към гейзерите с кошници, в които имаше късове месо. Когато се върнаха, те ги поставиха на мястото на вече празните кошници; Крюгер с изненада откри, че месото бе толкова горещо, та не можеше да се държи в ръката. Очевидно бе сварено в някой от изворите.

Той и Дар бяха още гладни, но никой от двамата не се осмели да опита от месото след онова, което стана с Крюгер. Те гледаха тъжно как хората от селото гълтаха лакомо, докато една мисъл хрумна на момчето.

— Дар, тези хора са също като теб. След като свареното месо им понася, ти защо не ядеш? Поне единият от нас трябва да пази силите си.

Дар не бе съвсем сигурен, че обитателите на селото и той си приличат напълно, но неговото чувство за дълг го накара да се замисли и не след дълго да се съгласи, че приятелят му бе прав. Той започна да яде, но безпокойството му бе така очевидно за хората около него, че стана причина за още по-голямо удивление, отколкото външността на Крюгер.

Запитаха го от какво бе разтревожен и когато той им разказа за злополучния опит на своя приятел, изненаданите погледи се спряха отново на Крюгер.

— Не разбирам нищо от цялата тази работа — забеляза един от местните хора. — Ние винаги варим месото; това е правило; навярно твоят приятел е ползвал извор с отровна вода.

— Никакъв извор. Наблизо имаше само река със студена вода, а и нямахме достатъчно голям съд.

— Тогава как е приготвил месото?

— Сложи го на огъня.

Възклицанията, избухнали внезапно при тези думи, се сториха на Дар първата нормална реакция на хората около него, но почти веднага той разбра, че бе станало недоразумение.

— Наблизо ли беше огънят? — бе следващият въпрос. — Наредено ни е да съобщаваме на Учителите веднага, щом някъде се събуди друг вулкан, освен онези до Големия град.

— Това не беше вулкан. Той сам запали огъня.

Всички погледи се заковаха отново върху Нилс Крюгер; настъпи мъртва тишина. Никой не поиска от Дар да повтори думите си, защото всеки жител на Абиормен има достатъчно доверие на собствения си слух и на паметта си, за да предположи, че не е разбрал правилно такова просто изречение. Но недоверието се чувствуваше достатъчно ясно. Дар бе готов да заложи книгите си, че следващият въпрос няма да го изненада. И щеше да спечели.

— Как става това? Той има странен вид, но не изглежда силен.

Последната дума не се отнасяше само за физическа сила; тя имаше по-общо значение за всички възможни умения.

— Той има едно приспособление, което прави съвсем мъничък огън, когато го докосне както трябва. С него запалва малки парченца дърво, а когато те се разгорят, ги използва, за да разпали по-големите.

Питащият очевидно не повярва. А тъй като повечето от останалите също се съмняваха, разнесе се общо одобрително възклицание, когато той каза:

— Ще трябва да го видя.

Дар внимателно се въздържа да не се издаде с оня израз, който при него бе равностоен на усмивка, когато запита:

— Дали вашите Учители ще се съгласят да почакаат, докато той ви го покаже, или и те ще поискат да го видят?

Неговият въпрос предизвика бърз разговор между обитателите на селото; на края един от тях изтича до малка колиба, разположена встрани от групата постройки. Дар проследи с любопитство човека, който се вмъкна вътре, опитвайки се да разбере нещо от неясните звуци, долитащи оттам. Опитът му не успя и той бе принуден да дочака връщането на пратеника.

— Учителят каза да съберем дърва, каквито трябва на чужденеца, а после да му покажем запалването на огъня.

Местните жители се пръснаха веднага по колибите, а през това време Дар попълни онези моменти от разговора, които Крюгер не бе разбрал. Той не бе свършил, когато отвсякъде започнаха да пристигат дърва.

Нито едно от тях не бе донесено направо от джунглата; очевидно вече бяха насечени и изсушени по колибите. Видът им не подсказваше, че са били приготвени специално за огън. Точно обратното. Впрочем за това говореше и досегашното развитие на нещата, но във всеки случай дървата бяха тук. Крюгер избра няколко парчета, нацепи ги на трески с ножа, взе малък наръч от по-дебелите и се изправи, давайки знак, че бе готов. Дар тръгна пръв към колибата, в която преди малко влезе пратеникът.

Спряха го веднага.

— Не оттам, чужденецо!

— Но нали вашите Учители са там.

— На такова малко място?! Не, разбира се. Вярно е, че те *говорят* там, но сега искат да *видят* както теб, така и твоя подпалвач.

Говорещият тръгна обратно по пътеката, по която бяха пристигнали в селото; задържаните го последваха. Останалите тръгнаха след тях.

Добре очертаната пътека се виеше между горещите извори. Пленниците вървяха по нея, докато стигнаха до един необикновено голям вир, разположен в онази страна на откритото пространство, която бе по-отдалечена от морето, останало някъде зад тях. Очевидно той или преливаше по-често от останалите, или подземният му източник изхвърляше по-голямо количество минерални вещества, тъй

като окръжаващата го утаечна ограда бе висока почти три фута. Водата в него бълбукеше яростно и изхвърляше пара.

Цялата площ около вира бе равна, с изключение на някаква издатина от бигор, която сякаш бе продължение на оградката по брега. Тя имаше куполообразна форма, ако не се гледаше хоризонталната ѝ горна част; висока бе почти колкото окръжаващата утайка, а широчината ѝ бе около пет фута. Нейната повърхност бе гладка, но тук-там се виждаха някакви дълбоки дупки.

Навярно Крюгер нямаше да ѝ обърне повече внимание, ако не бяха спрели пред нея, последвани от всички жители на селото, които се стълпиха наоколо. Това накара момчето да разгледа по-внимателно странния оголен камък; на края реши, че го е правил някой много изкусен зидар. Навярно Учителите бяха вътре, а отворите им служеха за вентилация и наблюдение. Вход липсваше, но той би могъл да бъде както в оградната стеничка около вира, така и на известно разстояние встрани; следователно имаше и подземен тунел. Ето защо не се учуди никак, когато от каменната могила се разнесе глас:

— Кой си ти?

Въпросът бе съвсем ясен, а и бе зададен така, че не остави у Крюгер никакво място за съмнение към кого бе отправен. За миг момчето се подвоуми как да отговори, но реши просто да каже истината.

— Аз съм Нилс Крюгер, щурман-курсант от „Алфард“.

Наложи се да преведе своя отговор на абиорменски език и остана доволен от резултата. Но още следващият въпрос го накара да се замисли дали бе постъпил правилно.

— Кога ще умреш?

Крюгер се пообърка; просто не знаеше как да отговори на подобно питане. Надяваше се, че зад него не бе скрито нищо друго, освен желанието на невидимото същество да разбере колко му оставаше да живее, но именно на този въпрос той не бе в състояние да отговори.

— Не знам — бе единственото, което можа да измисли.

Последва мълчание, което продължи поне толкова, колкото и неговото колебание преди малко. От следващите думи на скрития говорител той остана с впечатлението, че този озадачаващ въпрос бе разрешен, най-малкото засега.

— Казват, че можеш да палиш огън. Покажи.

Крюгер, който не можа да разбере абсолютно нищо за невидимата личност, задаваща въпросите, се подчини. Не бе никак трудно, тъй като дървата бяха сухи, а светлината на Арин се оказа напълно достатъчна за малката батерийка. Пращането на искрите разтревожи за миг стоящите наблизо жители на селото; според Крюгер този звук бе по-скоро подобен на пукота на арбалета на Дар. Треските пламнаха веднага и минута по-късно един малък, но достатъчно силен огън играеше весело върху камъка на няколко ярда от каменното убежище на Учителите. През това време Крюгер трябваше да отговаря на въпросите, които следваха един след друг: защо в началото му трябваша по-тънки дърва, защо бе поискал те да бъдат сухи и какъв бе източникът на искрите. Отговорите го затрудниха страшно много. Крюгер се оказа горе-долу в положението на гимназист, от когото са поискали да изнесе лекция по физика или химия на френски език, след като го е изучавал не повече от година. Ето защо му се наложи да прибегне към знаци и измислени думи, докато огънят догаряше.

На края съществуването в каменното убежище задоволи любопитството си към огъня — или може би по-точно разбра онова, което можеше да му каже Крюгер — и продължи с въпроси, които навярно го интересуваха повече:

— Къде обикалят твоите свят: около Тиър, или около Арин?

Дар не разбра нищо, но за Крюгер всичко бе прекалено ясно. Той бе буквално втрещен, както би се почувствувало всяко човешко същество, което внезапно вижда как любимите му теории стават уязвими.

— Гледай го ти! — измърмори той приглушено, без да знае как да отговори веднага.

— Какво значи това?

Крюгер просто бе забравил, че прекалено острият слух е нещо обичайно в този свят.

— Израз на изненада на моя език — отвърна той колебливо. — Струва ми се, че не разбрах вашия въпрос.

— А аз мисля, че го разбра.

Макар и да не бяха произнесени от човек, тези думи напомниха на Крюгер за тона на някой строг учител, застанал срещу него; той реши, че е по-добре да продължи с началната откровеност.

— Не, аз не идвам от Арин; не зная дали около нея има планети, но около Тиър няма други.

Събеседникът му възприе новата дума без въпроси; навярно бе схванал значението ѝ от контекста.

— Моят свят обикаля около слънце, което е много по-слабо от Арин, но е много по-ярко от Тиър; не мога да кажа на вашия език какво е разстоянието от тази система до него.

— Значи има и други слънца, така ли?

— Да.

— Защо дойдохте тук?

— Ние изследваме... Изучаваме други светове и техните слънца.

— Защо си сам?

Крюгер разказа подробно за прежеждието: как скафандърът му бе останал в калната яма, как неговите другари го бяха изоставили, приемайки за напълно естествена гибелта му, и как се бе спасил случайно благодарение на корена на дървото.

— Кога ще се върнат твоите хора?

— Въобщо не ги очаквам. Те нямат причини да вярват, че този свят е населен, защото никой от тях не е видял градовете, в които живеят хората на Дар, а вашето село просто не е било забелязано. Още повече че корабът е разузнавателен, полетът му ще продължи доста ваши години и данните за тази система ще бъдат проучени едва след като той се върне у дома. Дори тогава връщането им е малко вероятно, защото имат достатъчно много работа и по-наблизо от вас.

— Тогава ти си мъртъв за твоите хора.

— Да, аз също мисля така.

— А знаеш ли как се движат вашите кораби?

Крюгер се замисли как до отговори на подобен въпрос, но си спомни, че се бе представил за щурман-курсант.

— Да, познавам техниката и движещата сила.

— Тогава защо не си опитал да си направиш кораб и да се върнеш в твоя свят.

— Знанието и възможностите са различни неща. Например аз зная как се е появил този свят, но не мога да го направя.

— Защо си заедно с този, когото наричаш Дар?

— Срецнах го. На двама е по-лесно, отколкото на един. Освен това бях решил да намеря тук някое място, което е по-хладно и поносимо за едно човешко същество, а той спомена, че отивал към някаква ледена шапка. Това ми бе достатъчно.

— А какво ще правиш, ако на тази ледена шапка намериш и други като него?

— Сигурно ще се постарая да се разбера с тях. Така или иначе, те ще бъдат единствените хора около мен и затова ще се отнасям с тях така, сякаш съм си у дома, стига те да ми дадат възможност, разбира се.

След този отговор настъпи мълчание; може би невидимите Учители го обсъждаха или пък разискваха нещо друго. После въпросите се подновиха, този път към Дар.

Той отговори, че бил летец и обикновено се движел между град Куор и Ледените укрепления. Попитаха го за разположението на града и поискаха пълни подробности. Двамата с Крюгер не можаха да разберат дали Учителите наистина не знаеха, или просто бяха решили да изпитат честността на Дар.

Никой дори не намекна, че Дар не бе жител на тази планета; въпросите продължаваха, а Крюгер изпаднаше във все по-голямо недоумение. Мина известно време, преди да му хрумне мисълта, че след като Дар и тези хора бяха от един и същ вид, очевидно и те бяха дошли от друг свят. Засега бе загадка защо те живееха почти като диваци, макар че нищо не изключваше възможността да са останали тук след катастрофата на техния кораб. Навярно именно това обясняваше въпроса към Крюгер дали би могъл да си построи космически кораб. Всъщност то бе достатъчно, за да си обясни всичко освен факта, че Учителите оставаха скрити.

— Какви са тези „книги“, които носиш, и защо се безпокоиш така много за тях.

Зададеният въпрос върна отлетялото внимание на Крюгер към действителността. Самият той бе имал желанието да го постави на своя приятел.

— В тях е записано всичко, което нашите хора са научили и направили през своя живот. Записките на онези, които са живели преди

нас, бяха върнати в Укрепленията отдавна, веднага след като усвоихме тяхното съдържание; според нашия закон всеки човек е длъжен да напише свои собствени книги и те да бъдат запазени, така както и всичко, написано преди него.

— Разбирам. Интересна идея; ще трябва да се върнем отново към нея. А сега, още нещо: някои от нашите хора са останали с впечатление, че според теб всичко, свързано с огъня, било незаконно. Вярно ли е това?

— Да.

— А защо?

— Това знаем от нашите Учители, а и книгите от миналото ни казват същото.

— Казвали ли са ви, че той ще ви убие?

— Да, но има още нещо. Да умреш е едно; нали всички умираме, когато настъпи часът, но навярно има и друго, много по-лошо. Струва ми се, че когато умреш от топлина или нещо подобно, ти си мъртъв два пъти. Все пак нито Учителите, нито книгите го казват съвсем ясно.

— И въпреки всичко ти придружаваш това същество, което пали огън винаги, когато пожелае.

— Първия път се уплаших, но после реших, че след като гой не е истински човек, навярно се подчинява на други закони. Почувствувах, че по-важно е да занеса събраните за него сведения в Ледените укрепления, макар и да допусна всички възможни нарушения. Въпреки това оставах винаги колкото бе възможно по-далече от огъня, който той палеше.

Настана доста дълго мълчание, преди Учителят да заговори отново. А когато започна, тонът и думите му бяха окуражителни, поне в началото.

— И двамата показахте добра воля и дадохте полезни сведения — каза скритото същество. — Ние оценяваме това и ви благодарим. Засега оставете при нашите хора. Те ще се погрижат да бъдете добре настанени и нахранени; страх ме е само, че веднага не може да се направи нищо за хладината, която търси чужденецът, но и това може да се уреди постепенно. Оставете книгите и палещата машинка на камъка и нека всички си отидат.

VI. ИЗСЛЕДВАНЕ

Тиър се появи за малко и изчезна — дъждът и слънцето се сменяха; двамата пътници останаха с убеждението, че учителите на племето, което ги бе задържало, навярно бяха благоразположени към тях, но това не им пречеше да бъдат прекалено настойчиви. Щом кажеха нещо, то не се променяше. За жалост те бяха решили, че Нилс Крюгер и Дар Ланг Ан трябва да бъдат по всяко време на разположение за разговори, така че обитателите на селото, които изпълняваха нарежданията им буквално, се постараха да осигурят това.

И все пак те не бяха пленници в истинския смисъл на думата. Имаха право да се разхождат навсякъде из селото и близките му околности, с изключение на колибата, където отиваха само местните жители, за да разговарят с Учителите. Когато невидимите същества научиха за часовника на Крюгер, което стана по време на втория разговор, те любезно се съгласиха двамата да не бъдат непрекъснато в непосредствена близост при условие, че се явяват след определени интервали от време, уговорени на място от двете страни. Крюгер си помисли, че тяхната спогодба бе много добре издържана в психологически аспект, тъй като заедно с разрешението за свободно движение Дар получи и полуобещанието, че книгите ще му бъдат върнати не след дълго, макар и да не научи точно кога: „В момента те се разглеждат с най-голям интерес.“ Крюгер не пропусна да отбележи, че от Дар не бе поискано да преподава уроци по своята писменост; истински важен бе само фактът, че обещанието привърза Дар към селото така силно, както и чифт стоманени белезници. Засега той отказвате да обсъжда всякакви планове, които предвиждаха отдалечаване от скъпоценните му книги.

Крюгер реши да провери как стояха някои неща и при първия удобен случай запитва дали забраненият достъп до града се отнася и за пленниците. Той очакваше категоричен отказ и бе приятно изненадан, когато им разрешиха да отидат дотам, но при условие да не преместват

и да не повреждат нищо. Той не спомена за ножа, взет от Дар, и обеща да изпълнят исканото от тях.

Дар се страхуваше, че това няма да се хареса на жителите на селото, защото все пак бе малко странно да се разрешава на пленниците нещо, което бе забранено за техните пазачи. Но след като не доловиха никакъв признак за промяна в отношенията, те стигнаха до заключението, че думата на Учителите бе наистина абсолютно задължителна за тези хора.

Двамата се възползваха няколко пъти от даденото им разрешение, но не откриха нищо повече от онова, което бяха пилели при първото си посещение. Крюгер търсеше внимателно и планомерно централата, която хранеше града с енергия, но не успя да я намери. Бе разочарован — много искаше да разбере какъв източник на енергия бяха използвали строителите на този град.

Учителите не ги попитаха пито веднъж дали спазват наложеното им условие, но един ден и двамата се уплашиха здравата по време на поредния разговор.

— Дар — запита говорещият, — от какво са направени токите, които носиш?

Видимо въпросът не обезпокои летеца, но Крюгер внезапно съобрази какво може да се крие зад него и побърза да отговори:

— Той ги носеше още преди да дойдем тук; не са от града.

— Вярно е — бе отговорът, — но ние се интересуваме от друго. Е, Дар?

— От желязо — каза истината летецът.

— Така мислехме и ние. Бъди така добър и ни обясни как е възможно да ги притежава човек, комуто е строго забранено да има нещо общо с огъня, а и живее с хора, за които е в сила същият закон?

— Мога да кажа, но не и да обясня — отговори точно Дар. — Намерих ги. Имаше много такива неща около града и в самия град, където живяхме най-напред. Взехме толкова, колкото искахме, защото нямаше закон, който да ни забранява това. Не знаех, че желязото има нещо общо с огъня — завърши той, като погледна с безпокойство токите.

На това място разговорът прекъсна или по-точно бе прекъснат внезапно. Един от гейзерите, разположен на трийсетина ярда от мястото, където бяха седнали пленниците, избра точно този момент, за

да освободи в огромни количества вряща вода част от своята енергия. Дар и Крюгер не останаха да се сбогуват; отдалечиха се бързо от неспокойното място, доколкото позволяваха облаците пара, разбира се.

На два пъти Крюгер се спъна по скалния терен и кипящата вода едва не го заля, докато се изправяше. Струваше им се, че бяха изминали часове, а в същност всичко трая по-малко от минута; на края излязоха от обсега на опасността, овладени единствено от инстинкта за самосъхранение.

Двамата спряха веднага, щом се убедиха, че не ги грози нищо; мислеха за едно и също нещо, но това не бе въпросът за собствената им безопасност. В продължение на цял час те чакаха и наблюдаваха; парата се бе разпръснала отдавна и те се надяваха да зърнат Учителите, които навярно бяха напуснали опасното място подобно на своите пленници. Но през цялото време не помръдна съвършено нищо и когато откритото пространство изсветля напълно, те видяха, че каменният свод стои все така на мястото си; нищо не говореше, че някой се бе движил в близост до него. Върнаха се и обиколиха отвсякъде вира — именно сега бе моментът да зърнат някакъв вход, но не откриха нищо.

Двамата бяха много озадачени, когато разговорът продължи след обичайния промеждутък така, сякаш нищо не се бе случило. Крюгер искаше да събере достатъчно смелост, за да попита Учителите как се бяха измъкнали, но така и не успя да го направи.

Той бе разказал вече немалко за хората от своята раса. Същото бе направил и Дар. Лекотата, с която Крюгер започваше да говори, сега нарастваше много по-бързо, отколкото за същото време, прекарано само с Дар.

Редом с това Дар бе осъзнал основната си грешка по отношение на Крюгер, макар че представите му по астрономия бяха наистина твърде бегли. Но нищо не бе в състояние да убеди момчето от Земята, че Дар и обитателите на селото бяха местни жители на планетата; Учителите неизменно отбягваха да отговарят ясно на подобни въпроси и сякаш нищо не можеш е да опровергае първоначалната му идея, че и те бяха корабкрушенци като самия него, или поне Крюгер не виждаше доказателства в полза на противното.

Престоят им в селото не се състоеше единствено от разходки и разговори. На няколко пъти в живота им настъпиха наистина

вълнуващи моменти. Един път Крюгер падна в прикритата яма, която по всяка вероятност бе капан за животни; единствено фактът, че тя навярно бе предназначена за по-едър дивеч, го спаси от заострения кол на дъното. Друг път, когато излизаха от някаква сграда в края на града, която бе разположена доста високо на склона на единия от вулканите, насмалко не ги затрупа лавина от вулканична пепел, освободена по всяка вероятност от скорошния дъжд. Едва успяха да се скрият, а после им се наложи да си пробиват с мъка път през цялата сграда до другата ѝ страна, защото изходните врати откъм горната част на ската бяха затрупани напълно.

Няколко пъти Дар поиска обратно своите книги — времето му наистина изтичаше. Но интересът на Учителите към неговите тонове очевидно не бе изчезнал, защото те не определяха срок, в който би могло да се очаква, че това ще стане.

Няколко пъти, когато оставаше насаме с Дар, Крюгер му предлагаше повече или по-малко убедително някой ден да не се върнат в селото, да стигнат до Ледените укрепления и да дойдат обратно с толкова подкрепления, колкото щяха да бъдат необходими на Дар, за да получи своята собственост, но летецът не се съгласяваше да тръгнат. Само една наистина сложна комбинация от обстоятелства го накара да вземе друго решение.

Те бяха огледали по-голямата част от града, разположена откъм селото, но не знаеха почти нищо за другата му страна. В същност вероятността да намерят там нещо, което все още не бяха виждали, бе съвсем малка и Крюгер дори бе започнал да се отегчава от напразното скитане из напуснатите сгради, когато Дар забеляза, че една от улиците по всяка вероятност излиза на отсрещния край на града и обикаля около втория вулкан, до който те изобщо не бяха стигали. Тази улица не се виждаше от нивото на морето; Дар я забеляза, когато се намираха високо на другия хълм, доста близо до мястото, където едва не бяха погребани преди време. Двамата решиха да се отправят незабавно натам.

Забавиха се доста много, защото трябваше да слязат от единия вулкан, да прекосят равнинната част на града и да се изкачат по другия хълм до мястото, където според паметта на Дар трябваше да започва въпросната улица; а когато стигнаха до това място, разбраха, че щяха да закъснеят за следващия разговор с Учителите. Досега винаги бяха

внимавали да се връщат навреме, защото бе съвсем логично, че в противен случай свободата им щеше да бъде ограничена, но този път решиха да поемат риска.

Улицата се изкачваше стръмно нагоре по хълма и в началото извиваше под ъгъл към онази страна на вулкана, която бе обърната към морето. Отдолу бе невъзможно да се види дали тя се издига зигзаговидно до върха на вулкана, или извива по него; много скоро разбраха, че извива.

Надяваха се да стигнат до върха, за да се ориентират по-добре в местната обстановка, отколкото им бяха позволили досегашните разходки. Дар не виждаше никакъв смисъл в прокарването на улица, която да води до планински връх, но реши да почака с крайното заключение.

— Въпреки всичко — отбеляза летецът, — не е задължително да вървим по пътя, ако ти наистина искаш да се изкачиш догоре. Вече сме се качвали по хълмове.

— Да, но не и по този. Спомни си какво стана в другия край на града. Няма да е много приятно, ако отгоре пак тръгне нещо, а тук не виждам сграда, в която да се скрием.

— Мисля, че няма от какво да се плашим. Почвата на този конус изглежда много по-стабилна, отколкото на другия; не забелязах никакви следи от скорошни свличания.

— По другия също не се забелязваха следи, а е възможно никой да не се е качвал досега по този. Шумът от стъпките ни може да се окаже напълно достатъчен.

Можеха да си спестят обсъждането, защото така и не стигнаха до върха. Пътят престана да се изкачва почти по същото време, когато последните краища на града, с изключение на засипаните райони, се скриха от погледа им; без да кажат нито дума, те продължиха по настлания път.

В далечината се откриваше все по-просторна гледка; когато се обърнаха назад, от пристанището се виждаше само онази част, която някога е била суша, както сочеше разположението на улиците, очертани под прозрачната вода. А пред тях, на много мили в далечината, чезнеше почти правата брегова линия.

Навътре в материка, докъдето стигаше погледът, се простираше джунглата. Дори от тази височина, която не бе кой знае колко голяма,

те не успяха да обхванат с поглед цялото пространство, простиращо се до полето от лава, където се бяха срещнали. Дотук нищо не обясняваше построяването на пътя, който сякаш не водеше за никъде. Те забързаха по него с нарастващо любопитство.

Около четвърт миля по-далече от мястото, откъдето зърнаха последното ъгълче от пристанището, те стигнаха до кратера. Нищо не говореше, че тук има кратер; склонът ту се издигаше нагоре, ту се отдалечаваше от пътя под обичайния ъгъл, но в следващия миг долният склон просто изчезна и пътят се запуска опасно по ръба на тристафутовата пропаст. Двамата видяха стабилно метално перило и се надвесиха над него.

Кратерът, ако това наистина е било някога кратер, не бе разположен на върха на хълма, а доста встрани; пътят ги бе отвел до най-високата точка от околния му ръб; върхът на конуса продължаваше още няколкостотин фута нагоре. Кратерът бе направо необичаен; вътрешните му стени представляваха отвесни пропасти и в началото Крюгер го достраша. После той видя, че самите стени не бяха изградени от същия материал като склоновете на хълма и постепенно му стана ясно, че тук всичко бе изкуствено.

Стените бяха направени от бетон или нещо подобно. Бяха оформени с инструменти. Дъното не изглеждаше като заострения конус на обикновен малък кратер, но не бе и съвсем равно.

Виждаше се малко езерце; по-голямата част от останалата площ бе покрита с растителност. В краищата на бетоновия кладенец стената бе сякаш издадена на известно разстояние успоредно на дъното; там нямаше растителност. Двамата наблюдатели забелязаха входните отвори на някакви пещери или тунели в стените и едновременно затърсиха с поглед пътя, който трябваше да води надолу.

Нищо по външната стена не напомняше макар и слабо за стълба, така че логично бе да продължат по пътя, който сигурно е бил построен за слизане в шахтата. Скоро се оказа, че са постъпили правилно, тъй като пътят, който дотук обикаляше около възвишението, изкачвайки се все по-нагоре, сега заизвива надолу, сякаш искаше да последва снижаващия се околен ръб на шахтата. В най-стръмния участък, дълъг около двеста ярда, гладката повърхност на настилката бе заменена с нещо като тесни стъпала с много ниски чела или просто с гънки, които увеличаваха сцеплението.

След малко двамата стигнаха до място, където в самия край на пътя растяха дървета, надвесени както над него, така и над самата шахта. Те им бяха попречили да проследят с поглед пътя отгоре; оказа се, че бяха скрили от тях и някакви сгради, разположени на съвсем равни интервали надолу по склона. Бяха построени в същия стил като сградите в града, но имаха само по един етаж. Дар и Крюгер се поколебаха дали веднага да ги разгледат по-подробно, или да видят докъде стигаше пътят и да се върнат по-късно, ако останеше време. Спряха се на втората възможност.

Оказа се обаче, че не бе нужно много време, за да проследят пътя докрай. След около двеста ярда надолу по склона той стигаше до открито, настлано пространство, което Крюгер нарече мислено „паркинг“. След като го разгледа и помисли още няколко минути, той не намери по-подходящо наименование; оттам двамата изследователи се върнаха при сградите. А след като влязоха в първата от тях, от съзнанието на Крюгер напълно изчезна мисълта, че бяха вече закъснели за срещата с Учителите.

Той веднага помисли, че това бе градската електроцентрала. Нормално е генераторите да изглеждат почти по един и същ начин, независимо от природата на конструктора или от движещата сила, така че предметите в първата сграда бяха очевидно генератори. Те бяха големи, но Крюгер нямаше достатъчно познания, за да определи дали мощността им стигаше за целия град. Техните внушителни котви бяха прикрепени към вертикални оси; очевидно източникът на механична енергия се намираще под нивото на терена. Когато се убедиха в това, двамата огледаха набързо наоколо; усилията им бяха възнаградени, защото скоро откриха горната част от наклонен път, който водеше надолу — точно така, както бяха очаквали.

Единствената пречка бе фактът, че този път бе едновременно тесен и нисък. Крюгер трябваше да пълзи надолу на колене, а наклонът бе стръмен. Дори да успееше да слезе, връщането щеше да се окаже трудно, ако не и невъзможно, защото наклоненият път имаше гладка метална повърхност и сцеплението бе много слабо. Дар бе още по-зле: размерите на прохода го безпокояха по-малко, но за първи път, откакто двамата се познаваха, ноктите на Дар се оказаха неподходящи от стъпалата на Крюгер. На края момчето реши, че благоразумието бе за предпочитане пред храбростта, така че отложиха

изследването на долния етаж, докато завършат огледа на другите сгради.

Това им отне доста време; мястото се оказа наистина удивително. Видяха всевъзможни машини и технически съоръжения. Всички те се оказаха прекалено тежки, за да бъдат помръднати; Крюгер бе разочарован, но в него не остана ни капка съмнение, че строителите на града са били представители на високо цивилизована раса. Генераторите, моторите, пещите и машинните детайли им казаха достатъчно, за да разберат всичко за строителите, с изключение на причината, която ги бе принудила да си тръгнат оттук, изоставяйки града и своята техника. Войната оставя след себе си унищожения, а смъртоносните епидемии — остатъци от тела, освен ако местните обитатели не са били някакви мекотели. Младият Крюгер бе отраснал на Земята през първото десетилетие от началото на междузвездните полети, така че лесно си представи тази възможност, макар и да не я възприе напълно.

Фактите бяха в непрекъснато противоречие: потънал отчасти град, напуснат навярно преди векове, и машини, покрити само с тънък слой прах; пътни настилки, в които не бе проникнала растителност; прави стени без пукнатини, чиято здрава зидария и запазена мазилка говореха за доскорошно грижливо поддържане. Почти всички машини изглеждаха така, че за да тръгнат, им трябваше само малко почистване и енергия.

При достатъчно време групата от сгради можеше да се превърне в същинско училище, където един компетентен археолог щеше да стигне до отговорите на всички въпроси за техните строители; впрочем едната от сградите бе наистина нещо като училище. В нея се намираше хубав макет на двата вулкана, града между тях, пристанището, но без нивото на водата в него, а така също и голямата шахта, в която бе разположена самата сграда. Освен това тук се намираха умалени модели на повечето машини от другите сгради, така че двамата изследователи навярно щяха да прекарат тук цели часове, ако не бяха забелязали друга, 'е по-малко важна подробност.

Те видяха наклонен тунел, който се спускаше надолу от единствения етаж на постройката; размерите му позволяваха на Дар да се движи напълно изправен. Освен това наклонът му се оказва значително по-малък, а подът бе покрит с някакъв материал, в който

ноктите на малкия местен жител намериха опора. Слабо наклоненият път водеше към шахтата и след като забелязаха и това, двамата заслизаха по него без повече суетене.

Светлината не бе силна, но все пак достатъчна, за да се виждат всички разклонения в тунела. Впрочем отначало нямаше разклонения, но след малко от двете страни започнаха да се появяват някакви отвори. Ехото подсказваше, че те водеха в празни помещения, но сега бе прекалено тъмно, за да се види нещо. След малко пред тях се появи бледа светлинка.

Но те не успяха да насочат цялото си внимание натам, защото друго важно събитие им попречи. Почти в същия миг, когато Дар забеляза светлинката, зад тях се разнесе силно свистене и те веднага почувствуваха топлина. Двамата отскочиха едновременно напред; съссъкът и топлината изчезнаха моментално. Слабото течение от сградата, останала над тях, пренесе облак водна пара, който продължи към края на тунела.

— Какъв беше пък този дявол? — запита Крюгер.

— Може би друг гейзер, а? — отговори с полувъпрос Дар.

— Беше страшно кратко — каза Крюгер и се отправи внимателно към източника на смущението, готов да отскочи към шахтата веднага, щом се наложи.

Всичко се повтори отново. А след няколко минути стана съвсем ясно, че струите гореща пара, които фучаха наоколо, се появяваха в същия миг, когато някой от тях минеше или застанеше в коридора на разстояние около десет ярда от нещо като дюзи, които ги изхвърляха.

— Това е наистина интересно — отбеляза Крюгер. — Мисля, че трябва да сме благодарни, задето задействаха тази машинария само за да ни предупредят. Със същия успех са могли да поставят пусковия механизъм непосредствено до проклетите тръби.

— Може би целта им е била да държат вътре онези, които вече са попаднали тук, без да ги е грижа дали нещо или някой идва отвън — бе приносът на Дар. — Интересува ме какво ли може да има на другия край на тунела. В теб ли е ножът ти, Нилс?

— Да. Тръгвам след теб, Робин Худ!

Запънал насочения напред арбалет, малкият жител на Абиормен заслиза бавно по наклона към блестящата светлинка. И двамата си помислиха, че съссъкът преди малко ги бе лишил напълно от

възможността да изненадат някого пред себе си, но никой от тях не го каза гласно.

VII. ИНЖЕНЕРНА ДЕЙНОСТ

Безпокойството им се оказа напразно. Резултатът не оправда очакванията им и след като търсиха повече от час по дъното на кратера, трябваше да признаят, че наоколо нямаше нито едно животно, по-голямо от катерица. От една страна това беше облекчение, но загадката на онези чудатости в тунела ставаше още по-голяма. Те обсъждаха последната подробност, докато почиваха край изкуственото езеро и се хранеха с месото, повалено от арбалета на Дар.

— Струва ми се, че е напълно естествено тук да няма никакво живо същество, след като градът бе пуст, но не мислиш ли, че трябваше да намерим поне някакви скелети? — запита Крюгер.

Дар драсна с нокът по глинещата почва.

— Не зная какво да ти кажа. Дори костите, от които е смъкнато цялото месо, не траят твърде дълго, а ако е останало, то те се разпадат почти веднага. Разбирам, че си очаквал да намериш някакви следи от обитателите на онези дупки по дължината на стената, които видяхме отгоре.

Бяха огледали всички отвори, търсейки както следи от обитателите на шахтата, така и изход от нея, но се оказа, че това бяха някакви малки бетонни пещери.

Крюгер бе склонен да останат, за да обсъдят възможното предназначение на кратера по времето, когато градът е бил населен, но Дар предложи нещо по-практично.

— За нас не е особено важно дали в шахтата са държали лоши хора, или опасни животни — каза той. — Бедата е там, че както изглежда тя може да задържи и нас двамата. Няма да умрем от глад, разбира се, защото тук има и храна, и вода. Но на мен ми остава да живея още съвсем малко, така че не искам да оставам далече от моите книги. Не е ли по-добре, ако помислим как да се измъкнем оттук?

— Изглежда имаш право — съгласи се Крюгер. — И все пак, ако можехме да разберем какво е имало тук, навярно щяхме да се справим по-лесно, защото ако това е било клетка за лъвове и ние го знаехме,

поне щяхме да сме сигурни, че онези прегради са предназначени за тях. А сега...

— А сега пък знаем всичко за тези прегради, както ги нарече ти. Ако тръгнем през тунела, пак ще стане топло. Аз не знам какво ще ми се случи, ако вляза в парата, но навярно моите Учители са имали причини, за да ме държат настрана от такива неща. А видях, че и ти, който не се страхуваш от огъня, нямаш никакво желание да минаваш покрай онези тръби.

— Има нещо вярно. Не ме е страх само от огън, който мога да контролирам, а тук е друго. Я чакай малко, ти ме подсети за нещо. Ако тръгнем нагоре през тунела, ще задействуваме пусковото устройство на пода, но това не се отнася за самото място пред онези неща, които приличат на парни дюзи. То не е до тях, иначе щяхме да пострадаме още когато влязохме. Може би ще успеем да се изкачим навътре в коридора, да минем покрай онова място от пода, което сигурно контролира парните клапани, да почакаме, докато парата прекъсне, и тогава просто да излезем.

Дар се усъмни.

— Изглежда много просто — каза той. — Възможно ли е да са се опитвали да задържат в това място нещо, което се е страхувало само от шума. Защото ако ти си прав, други прегради наистина няма.

— Може би е било точно така — отвърна Крюгер също колебливо. — Нека опитаме все пак.

Този път никой от двамата не се изненада, когато съссъкът на парата отговори на тежестта на телата им върху същия участък от пода. Крюгер вървеше колкото бе възможно по-близо до струите нагорещен газ, които изскачаха от дюзите, разположени от едната страна на коридора, и изчезваха почти напълно в по-широките отвори в отсрещната стена. Отделни струйки пара се откъсваха от главния поток и обвиваха двамата с фучащи езици от гореща мъгла, но въздухът за дишане бе достатъчно; минутите минаваха една след друга, а те продължаваха да стоят в самия край на смъртоносната струя.

Трябваше да мине много време, преди Крюгер да се види принуден да признае, че Дар е бил прав. Сега те наистина се намираха много по-близо до парата в сравнение с първия път, когато влязоха, но

тя очевидно нямаше никакво намерение да спира. Цялата машинария се оказа много по-сложна, отколкото Крюгер бе предполагал.

Имаше, разбира се, и друго възможно обяснение. Но Крюгер не искаше да мисли за него. Не знаеше дали то бе хрумнало и на Дар, но внимаваше много да не му го подсказе с нещо, когато се върнаха при езерцето.

— Мислиш ли, че капанът е бил предназначен за онези малки животинчета, от които ядохме? — попита Дар след дълго мълчание.

— Приемаш моята логика, а? — продължи със съмнение Крюгер.
— Не знам, а и наистина да е било така, не виждам с какво би могло да ни помогне това.

— Аз също не виждах, докато ти не заговори преди малко. Тогава започнах да си мисля каква ли тежест е нужна, за да се задействува онова устройство. Вече знам, че теглото на двамата го прави; струва ми се, че и ти ще го включиш, но не съм сигурен дали моята тежест ще бъде достатъчна, а ако това е така, колко ли може да поеме онзи участък от пода, преди да зафучи отново.

— Е, ако някой от нас сам го задействува, за какво ни е да търсим повече?

— А защо трябва цялата тежест да бъде на едно място? Не можем ли да сложим клони или трупи по пода, така че...

Крюгер скочи; крайт на изречението бе съвсем ясен. Този път Дар поведе нагоре в тунела, а Крюгер го следваше на няколко крачки.

След малко съссъкът на парата показа, че пусковото устройство е било задействувано. Крюгер остана на мястото си, докато Дар се върне при него. Съсъкът спря; очевидно тежестта на Дар бе достатъчна. В почти тъмния проход бе трудно да се определи с точност мястото на пусковия блок. Дар отиде и се върна няколко пъти, докато крайт на чувствителния участък бе определен с точност до последния инч; тогава той каза на своя другар:

— Нилс, ще бъдеш ли така добър да излезеш навън и да донесеш няколко камъка с различно тегло, за да разберем точно колко чувствително е това чудо? Аз ще остана тук, за да бъдем сигурни за мястото.

— Разбира се.

Крюгер бе схванал мисълта на своя малък приятел и се втурна навън без повече въпроси. След пет минути той се върна с цял куп

късове от лава, чието общо тегло бе почти еднакво с петдесет и петте фунта^[1], колкото тежеше Дар; двамата се заловиха да ги търкалят през фаталната линия. Няколко минути на последователен съсък и тишина бяха достатъчно доказателство, че пусковото устройство действително се задействуваше от определено тегло; оказа се, че клапаните на парата се отваряха от петнайсетина фунта, независимо от мястото, където бе тежестта — из цялата ширина на коридора, на разстояние най-малко десет фута. Изглежда, че и разпределението на тежестта не помогна, защото парата зафуча веднага след петнадесетфунтовата граница.

— Можем да направим мост над това нещо — каза Дар, когато всичко стана ясно.

— Не сме за завиждане — чу се песимистичният отговор на Крюгер. — С два ножа ще падне доста рязане.

— Ако можеш да измислиш нещо друго, ще опитам с радост. Ако ли не, предлагам да се хващаме.

И както ставаше наистина често, смислените думи на Дар не оставиха място за възражения; те се върнаха на осветеното място, за да потърсят подходящ материал.

За съжаление Крюгер бе не по-малко прав. Двата ножа бяха с тях, но това бяха леки ножове. Дърветата на Абиормен се различаваха помежду си не по-малко от дърветата на всяка друга планета, но нито едно от тях не бе достатъчно меко, за да бъде повалено с ловджийски нож за половин час, дори за половин ден. Пътешествениците се надяваха да намерят някое дърво, което да бъде едновременно достатъчно дебело, за да поеме тежестта им без голямо огъване, и достатъчно тънко, за да го отрежат и пренесат без особени затруднения. Гората в кратера не бе обширна, така че те сигурно трябваше да се задоволят с много по-малко от необходимия избор; никой от двамата не си спомняше да бе видял такъв идеален дънер и по време на предишните обиколки, макар тогава мислите им да бяха насочени към друго място.

Докато обикаляха дъното на кратера, Крюгер все още не бе напълно убеден в полезността на операцията. Той не бе мързелив, но мисълта да атакува дори шестинчово дърво със своя малък нож не му се нравеше. Подобни ситуации навярно са довели до по-голямата част от откритията и изобретенията през последния половин милион

години и затова едва ли имаше нещо удивително във факта, че мисълта му бе заета не точно с това, което търсеха.

Нито пък имаше нещо удивително във факта, че някои впечатления, струпани в паметта му от известно време насам, съвпаднаха; това е обичайният път, по който се раждат новите идеи.

— Слушай, Дар — каза той внезапно, — как е възможно да има толкова пара, след като градът е безлюден, а електроцентралите не работят? Разбирам, че клапанният механизъм може да издържи дълго време, но откъде идва енергията?

— Наоколо има много пара — отбеляза Дар. — Защо да не са могли да прокопаят подземни канали до огъня, който подхранва вулканите, или до горещите води, както е в селото?

Лицето на Крюгер помръкна, когато си помисли, че самият той е могъл да се сети за това.

— Въпреки всичко — каза той, — струва ми се, че парата в околността не е чак толкова много. Защо да не сложим няколко големи камъка върху пусковото устройство на пода на тунела и да почакаме, докато тя привърши?

— Вече я пускахме и спирахме доста пъти — отговори Дар със съмнение — и няма никакви признаци за отслабване. Но ми се струва, че в цялата работа има някакъв смисъл. Ще изгубим само толкова време, колкото да сложим един камък. После ще си гледаме нашата работа. Хайде да го направим.

— Няма смисъл да ходим двамата. Връщам се веднага.

Крюгер отиде до тунела и затъркаля навътре един от оставените наблизо камъни, докато съссъкът му подсказа, че бе стигнал до мястото. После бързо се върна при Дар.

По ирония на съдбата единственото дърво, което изглеждаше подходящо за тяхната цел, бе разположено на възможно най-отдалеченото място от тунела. Но оплакванията нямаше да им помогнат, така че и двамата се заловиха за работа с малките остриета. Дървото бе по-меко от бор, но седеминчовият дънер им отне доста много време. Почиваха няколко пъти и веднъж спряха работа за лов и храна, преди да го повалят.

Клоните на това дърво бяха разположени на групи, подобно на многопластов чадър, като разстоянието между отделните пластове бе четири-пет фута. Според плана трябваше да оставят по няколко клона

от двете крайни групи, за да послужат за „крака“ на главния дънер и да поемат допълнителния товар на двамата. Крюгер нямаше да се изненада, ако цялата тази работа им бе отнела цяла земна година, но решимостта и нарастващото умение си казаха думата. Само след няколко земни дни приспособлението бе готово за изтегляне до тунела. Съсъкът на парата не затихна дори за миг, докато те работиха. Ако силата на звука бе намаляла, това бе станало много бавно, защото никой от тях не бе забелязал свършено нищо. Изведнъж вниманието им бе привлечено от внезапно настъпилата тишина.

Това стана в мига, когато повлякоха дънера към тунела. Известно време ехото от съсъка отекваше в шахтата; после настъпи тишина. Дар и Крюгер се спогледаха за миг и се втурнаха към отвора, без да разменят нито дума.

Дар пристигна пръв въпреки по-късите си крака, защото храстите, които препречваха пътя му, не бяха много гъсти; Крюгер минаваше през тях значително по-трудно. По пода на тунела течеше поток от много гореща вода, очевидно от парата, която се бе кондензирала по стените и тавана през последните няколко десетки часа. Въздухът в галерията едва се дишаше, и то благодарение само на течението от шахтата, а сред кълбящите се валма от пара се виждаха не повече от няколко ярда напред. Те напредваха крачка по крачка в мъгливата пелена, която течението тласкаше срещу тях, докато найсетне стигнаха до камъните, оставени близо до блока на пусковото устройство. Дар щеше да продължи, но Крюгер му извика да внимава:

— Спри за малко, за да видим дали е още там камъкът, който оставих преди. Може би потокът го е отнесъл; не беше много тежък.

Дар помисли, че малкият поток по пода на тунела не би могъл да помести петнадесетфунтовия камък, но въпреки това спря. Минаха няколко мига, достатъчни, за да се убедят, че камъкът бе на мястото си, тоест пусковото устройство бе все още включено; следователно нещо друго бе спряло парата. Крюгер мина напред, макар и с известно безпокойство, и застана до камъка. Нищо не се случи и двамата се гледаха в продължение на няколко секунди; в главите им минаваха едни и същи възможни отговори.

Никой от двамата не познаваше подробностите на клапанната система, която контролираше парата. Навярно някъде имаше предпазни приспособления, които затваряха системата преди пълното

изчерпване на запасите от пара, а самите приспособления бяха разчетени за пререгулиране в случай на недвусмислен опит за измъкване през коридора. Затруднението в случая идваше от факта, че изпълнителите на системата не бяха човешки същества, а според преценката на Крюгер не бяха представители и на расата на Дар, така че просто бе невъзможно да се предвиди каква логична схема е била възприета от тях.

— Дар, струва ми се, че има само един начин да разберем. По-добре ме остави да вървя пръв; навярно ще издържа една малка доза, ако тази чудесия се включи отново, докато твоите Учители са ти казали, че никой не знае какво ще стане с теб.

— Прав си, но аз съм по-лек. Може би ще бъде по-добре, ако аз тръгна напред.

— Няма смисъл. Ако ти не го задействуващ, няма да знаем какво ще се случи с мен. А ти просто ще ме последваш, ако успея.

Дар не възрази нито дума, само помогна на своя по-голям приятел да притегне малкото неща, които носеше, защото никой не искаше да се връща за нещо изпаднало. Когато това бе направено, Крюгер не пропусна нито миг; обърна се и тръгна нагоре по тунела толкова бързо, колкото му позволяваха силите.

Дар го проследи с поглед, докато се убеди, че момчето бе минало покрай парните дюзи, и тогава го последва. Той настигна Крюгер при изхода на тунела, но и двамата не спряха, докато не се озоваха извън сградата, в която бяха влезли. Зад тях не се чуваше никакъв шум и дъхът на Крюгер постепенно се успокои, докато чакаше и се слушваше.

— Струва ми се, че успяхме — каза той най-после. — Какво да правим сега? Закъснели сме с половин година за нашия разговор с Учителя в селото; мислиш ли, че ще успеем да го убедим в случайното ни закъснение и че той ще бъде достатъчно благоразположен от този факт, за да ти върне книгите?

Дар мисли известно време. Дори на него му бе омръзнало да отклоняват всеки път молбите му, когато бе поисквал своята собственост, а и забележката на Крюгер бе основателна. Дар бе достатъчно справедлив, за да отсъди безпристрастно пред себе си, че тяхното забавяне не бе съвсем случайно, защото те трябваше да поемат обратно към селото много преди да попаднат в капана на кратера.

— Чудя се, защо жителите на селото не дойдоха да ни потърсят?
— запита внезапно той. — Те са знаели къде бяхме, още повече че миналия път ни откриха безпрепятствено.

— Въпросът ти е основателен, но не мога да ти отговоря. Парата със сигурност не ги е уплашила; те са при викнали с гейзерите.

— Мислиш ли, че са знаели за падането ни в капана и им е било приятно да ни оставят там? Всички са могли да чуят отдалече фученето на парата и да ни видят, щом погледнат в кратера отгоре.

— Това е малко вероятно, освен ако капанът долу не се изключва така лесно, че те да не могат да повярват във възможността да ни е задържал. В такъв случай стражите трябваше да бъдат още долу и да ни посрещнат, когато излязохме.

— Може би пазачът е бил сам и е решил, че шумът просто не означава нищо; защото според тях източникът на парата не е вечен, както бих помислил и аз например. В такъв случай той е побързал да отиде за подкрепление. Аз съм въоръжен и той може би е преценил, че не е длъжен да ни залавя сам.

— Това е възможност, която не можем да проверим в никакъв случай, освен да останем тук, за да видим дали войниците няма да се върнат. Ще го направим ли?

— Не, струва ми се — в отговора на Дар се долови неохота. — Навярно ти беше прав още преди. Ние губим време, а на мен ми остават само шестнайсет години. Ще бъде по добре, ако тръгнем веднага за Ледените укрепления, за да имаме време да се върнем с достатъчно помощ и да си взема обратно книгите.

— Винаги съм мислил, че и за мен това е по-добре. Парната баня съвсем не ми се понрави, а и съм готов да се закълна, че с всяка изминала година става все по-горещо. Да вървим, и то бързо.

Изпълнението на плана започна незабавно; те оставиха зад себе си планината и града без допълнителни обсъждания.

Пътят покрай морето бе малко по-лек. Брегът бе покрит с плътен пясък, макар че ивицата му бе тясна почти навсякъде, защото Абиормен нямаше достатъчно голяма луна за внушителни приливи и отливи, а тук, близо до полюса, притегателната сила на Тийр бе съвсем малка. Крюгер бе недоволен, че стъпките им оставяха отчетливи следи, но Дар му напомни, че вече бяха казали достатъчно много, за да

насочат евентуалните преследвачи. Сега само бързината можеше да помогне на бегълците.

В гората имаше много животни, които се приближаваха непрекъснато до брега, но нито едно от тях не показва, че се страхува от пътниците. От време на време арбалетът на Дар повяляше по нещо за ядене; те го нарязваха на място и се хранеха както в движение, така и при кратките спирания за сън.

Видяха един-два върха на вулканични конуси, но те бяха навътре в сушата; само веднъж един вулкан ги позабави. Наложиха се да вървят няколко часа през неголямо поле от лава, до което някога бе стигнало морето.

Обикновено брегът се виждаше на много мили зад тях и Дар често поглеждаше с едното си око натам, но единствените живи същества, които виждаше, бяха дивите животни, почти напълно безучастни към пътниците.

Пътуването им се превърна в еднообразен преход посред горещи изпарения или неприятен, топъл дъжд. От време на време Крюгер се къпеше в морето; макар че водата бе топла, плуването го освежаваше. Но това ставаше само когато Дар спираше да си почине, жителят на Абиормен не обичаше да плува, а и сега сякаш не го интересуваше нищо друго освен времето, необходимо за път.

Те нямаха възможност да измерват точно изминатите разстояния, така че даже Дар не можеше да определи кога щяха да се появят островите, които търсеха. След известно време те все пак се появиха. Дар изсумтя с облекчение, когато първата от мъничките гърбици се показа на хоризонта.

— Остават още петнайсет години. Ще успеем.

Може би неговата увереност бе малко пресилена; Крюгер не знаеше мащаба на картите, които бе видял, и не можеше да си даде сметка, че островната верига, с чиято помощ Дар имаше намерение да пресече океана, бе дълга осемстотин мили, а от последния остров до мястото върху ледената шапка, към което се стремяха, разстоянието бе почти още толкова. Той предполагаше, че преценката на местния жител бе вярна и затова почти се успокои.

— А как ще пресечем морето? — бе единственото, което се задоволи да попита Нилс.

— Ще плаваме — тонът на Дар Ланг Ан бе съвсем категоричен.

Това разтревожи Крюгер и тревогата му с течение на времето не намаля. Ставаше все по-ясно, че Дар бе решил да плават със сал, защото това бе единственото превозно средство, което можеха да построят със своите сечива; подобна перспектива никак не зарадва момчето, макар и да не подозираше действителното разстояние до целта. Все още не бяха говорили за ветрилата, а когато Крюгер попита и успя някак си да обясни тяхното предназначение, летецът каза, че вятърът щял да бъде през цялото време срещу тях. Налагало се да се движат на гребла.

— Нима вятърът никога не се обръща? — запита смаяният Крюгер, когато разбра, че ще трябва да тласкат със собствените си мускули онова тромаво нещо на брега, което току-що бе започнало да придобива форма на плавателен съд.

— Не толкова, че да ни бъде от полза.

— Откъде знаеш?

— През целия си живот съм летял по този път, а планерът не може да се управлява от човек, който не познава добре въздушните течения.

— Нали ми каза, че тази островна верига очертава въздушния коридор на вашите планери до Ледените укрепления? — запита внезапно Крюгер.

— Да, на тези, които идват от Куор.

— Тогава защо не видяхме нито един от тях?

— Защото не си погледнал нагоре. Аз забелязах три, откакто пристигнахме. Но ако очите ти се намираха отстрани и бяха малко поизпъкнали...

— Остави на мира зрителните ми дефекти! Защо не им сигнализира?

— Как?

— Нали когато те намерих, ти се канеше да отразяваш слънчевата светлина с токите от твоите ремъци; можем да запалим и огън.

— Запалката ти остана при нашите приятели в селото, а самият ти вече трябваше да знаеш, че дори да запалим огън, нито един от моите хора няма да се приближи до него. Ако летецът види пушека, той ще се отдалечи оттук, след което непременно ще докладва за ново огнище на вулканична дейност.

— А защо да не отразим светлината? Токите ти все още блестят!

— Но как да се насочи точно слънчевият лъч с подобно огледало? Аз се опитвах да го сторя, когато ти ме намери, само защото това бе единствената ми възможност; ако ти не се бе появил, щях да бъда вече толкова мъртъв, колкото ще бъда след по-малко от петнайсет години, считано от днес.

— Не може ли да се види лъчът светлина, отразен от токата?

— Не. Веднъж видях едно огледало, което бе така гладко, че отразеният от него лъч слънчева светлина може да се види, стига маранята да не е голяма; моите токи обаче не са от същата категория.

— Щом като поне отразяват лъч светлина, няма да бъде никак трудно да се улучи нещо с него. Поне опитай!

— Мисля, че това е губене на време, но ако ти измислиш как да се насочи лъчът сравнително близко до целта, можеш да опитаеш със следващия планер, който се появи.

— Подай ми токите, ако обичаш.

Дар отстъпи като човек, който се забавлява с някое несхватливо дете. Крюгер огледа внимателно металните плочки. Те се оказаха поплоски, отколкото ги описваше Дар: имаха правоъгълна форма и бяха широки около два и дълги четири инча. Плочките имаха по два отвора, всеки с размери около един квадратен инч; между тях се виждаше малка кръгла дупчица, в която се поставяше метално щифтче, придържащо кожените ремъци, които при употреба се пъхаха в двата отвора. Крюгер се позасмя, след като привърши огледа, върна токите на техния притежател и без допълнителни коментари каза:

— Няма да забравя за твоето предложение. Кажи ми, щом се появи друг планер, ако аз не го видя сам.

Дар продължи започнатата работа, без да се занимава повече с Крюгер и неговата неясна идея, оглеждайки непрестанно хоризонта с едното си око. Той се ядоса малко, задето Крюгер вдигаше непрекъснато главата си със същата цел, но бе достатъчно справедлив да не му каже нищо, защото разбираше, че бедното същество няма друг избор. Ядоса се малко повече, когато Крюгер зърна пръв приближаващия летателен апарат, но после загледа с интерес приготвленията на момчето, което бе решило на всяка цена да използва токите за сигнализация.

Дар видя само това, че токата бе поставена пред едното от малките очи, което очевидно гледаше към приближаващия планер през дупчицата в средата. Според него това нямаше да помогне с нищо за насочването на отразения лъч. Наистина той видя по лицето на Крюгер светлото петно, което минаваше през централната дупчица, но не можа да разбере, че момчето бе поставило огледалото така, че отражението на собствените му черти в задната част бе застанало неподвижно, при което планерът се виждаше винаги точно в отвора на токата. Като се стараеше да остане неподвижен, Крюгер запита:

— Имате ли някакъв специален сигнал с променливи светлини, разбираем за летеца?

— Не.

— Тогава ни остава само да се надяваме, че едно постоянно мигане на светлината ще привлече вниманието му.

Крюгер се зае да накланя напред-назад огледалото още преди да завърши думите си.

Дар Ланг Ан се учуди, когато движението на летателния апарат недвусмислено показа, че човекът в него бе забелязал припламващите светлинки; той дори не помисли да крие удивлението си. А Крюгер отмина този факт, сякаш нещо подобно се случваше едва ли не през ден. В края на краищата той бе още младо момче.

---

[1] Един английски фунт е равен на 453 грама. Б.пр. ↑

VIII. ТРАНСПОРТ

Планерът не се приземи; очевидно летецът бе твърде предпазлив, за да го стори. Каквото и да святкаше отдолу, то почти сигурно не бе катапулта, така че едно кацане можеше да му струва оставане на брега. Той също пренасяше книги и нямаше никакво намерение да рискува. Независимо от това прелетя достатъчно ниско, за да различи фигурите на Дар и на Крюгер и да остане не по-малко удивен от Дар, когато той бе видял момчето за първи път.

Едно от преимуществата на планера е безшумното му движение. Тази особеност, съчетана със свръхострия слух на жителите на Абиормен, позволи на Дар да разговаря с летеца на планера. Това стана в промеждутъците, когато апаратът се плъзгаше над тях; после той се отдалечаваше, обръщаше се срещу вятъра към края на гората, за да набере изгубената височина и да се върне отново. Дар успя да предаде най-сетне онова, което бе най-важно според него — местонахождението на книгите.

— Разбрах — извика летецът на края. — Продължавам, оставям моя товар и докладвам за теб. По-добре остани на това място. Има ли още нещо за Учителите?

— Да. Моят спътник. Виждаш сам, че не е човек. Знае много неща, които са за книгите, и трябва да отиде при Учителите.

— Може ли да говори?

— Да, макар и слабо. Има свой език, различен от нашия; още не е научил всички наши думи.

— А ти знаеш ли някои негови думи?

— Да, но малко.

— Тогава сигурно трябва да вземем и теб. Така пестим време, а то е малко.

— Не съм сигурен, но ми се струва, че той няма да умре в определен срок; очаква да живее още дълго. Може би не трябва да се бърза.

При един от поредните промеждутъци след набиране на височина тази информация се помести в паметта на летеца. А когато прелетя отново, той продължи:

— Във всеки случай оставаш при него. Ще съобщя за всичко, което ми каза. Някой ще се върне с решението на Учителите. Ако можеш, измайстори катапулта за четириместен планер. Това ще ускори нещата, защото другите са сигурно демонтирани.

Той отмина и зави по вече познатия маниер, за да набере височина, а Дар се обърна към Крюгер, за да отговори на въпросите му за много неща от разговора, които момчето не бе дочуло или не бе разбрало.

— Подозирах го, но не можех да повярвам — каза на края Крюгер.

— Кое?

— Това, че времето, за което споменавах толкова често, означава края на твоя живот. Как е възможно да знаеш кога ще умреш?

— Знаел съм го през целия си живот; то е част от познанието в книгите. Животът започва, продължава определено време и свършва. Ето защо книгите трябва да отидат в Ледените укрепления и Учителите да ги използват, за да обучат хората, които идват след това.

— Искаш да кажеш, че всички умират едновременно, така ли?

— Разбира се. Животът на всички започва едновременно, освен на неколцина, които претърпяват някаква злополука и трябва да започнат отначало.

— А как умирате?

— Ние не знаем, но Учителите би трябвало да имат представа. Те винаги ни казват времето, но не и начина.

— А що за хора са тези Учители?

— Те не са хора. Те са... Учители. В същност изглеждат като хора, но са много по-големи, дори от теб.

— Кой прилича повече на хората от твоя народ: те или аз? Може би има и други разлики, както между теб и мен, а?

— Те са също като мен, с изключение на ръста и на това, че знаят много повече, разбира се.

— Значи, те живеят от едно поколение до следващото или по времето на една група хора, а после и със следващата, докато всички обикновени хора умират, когато дойде часът, така ли?

— Така ни казват и те, и книгите.

— А колко време живеете нормално?

— Осемстотин и трийсет години. Сега сме в осемстотин и шестнайсетата.

Крюгер се замисли, пресметна бързо наум и се опита да си представи как би се чувствал, ако знаеше, че му остават само девет месеца, а дори и по-малко. Знаеше, че щеше да страда, докато Дар Ланг Ан го приемаше като нещо съвсем обикновено. Крюгер просто не успяваше да си наложи да не си задава въпроса, дали малкият му приятел не таеше в себе си желание за по-дълъг живот. Но не се осмеляваше да го попита заради очевидната възможност да зададе един прекалено деликатен въпрос. Той остави Дар да насочва разговора по свое желание. На края Крюгер разбра, че малкият летец изглежда го съжеляваше, задето не знае кога трябва да умре; самият той не можеше да намери точните думи, за да изрази чувствата си по този въпрос, а и тези чувства бяха малко абстрактни, за да бъдат точно определени, но постепенно стигна до убеждението, че неизвестността на смъртта бе нещо, което Дар не би желал да изживее.

— Хайде, стига за това! — рече Дар, който навярно бе почувствувал на свой ред, че същият въпрос може да се окаже неприятен и за другия. — Летецът каза да се опитаме да вдигнем катапулта, която ще им помогне да ни измъкнат оттук. Най-малкото трябва да сме готови да я започнем, когато те се върнат. В същност основното е да приготвим стълбовете, защото те ще донесат въжета.

— А как действа катапулта?

Дар му обясни. Очевидно това бе една прекомерно голяма прашка с чатал. Нейното построяване бе сложно преди всичко поради изискването тя да бъде разположена така, че да изхвърли планера във възходящ въздушен поток; на второ място по важност бе сигурността на носещата конструкция, към която се привързва въжето: тя трябваше да издържи крайното усилие, защото ако дървеният материал не е скрепен добре, той може внезапно да поддаде и да се пречупи към планера, а това би било повече от лошо. Първото изискване е лесно изпълнимо на морския бряг, а второто е въпрос на опит. Работата се оказа по-лесна от построяването на сала, защото бяха необходими по-тънки дървета. Крюгер отрязва повечето от тях със своя нож, следвайки

указанията на Дар, който ги подреди бързо и ги подпря умело едно към друго.

Арин кръжеше мързеливо над хоризонта и показваше изминалото време, но никой от двамата работници не му обръщаше внимание. Спираха само за да убият нещо, да се нахранят или за обичайната почивка, така че Крюгер не разбра колко време бе необходимо на планера за път до ледената шапка, за организиране на спасителната експедиция и за връщане обратно. Във всеки случай това време бе по-малко от година, защото те изобщо не видяха Тиър по време на цялата операция; когато първият от планерите прелетя над тях откъм морето, катапултът бе готов.

Летателният апарат се приземи доста наблизко. През следващия половин час дойдоха още два с по един летец във всеки. Дар се зае да ги представи, защото и тримата му бяха познати. Крюгер не успя да ги различи един от друг нито в началото, нито по-късно; най-много обаче го обезсърчи фактът, че не можеше да каже кой от тях бе Дар, ако не прибягваше до добре познатите петна, резки и драскотини по кожените ремъци и по вече ползваните за сигнализация железни токи на своя приятел. Останалите също носеха различни метални приспособления, но предназначението им явно бе друго, защото токите им бяха направени от някакво рогово вещество.

Имената им бяха: Дар Ен Вей, Рий Сан Сох и Дар Туу Кен. Крюгер се затрудни и от множеството еднакви имена Дар, защото трябваше да се откаже от удоволствието да се обръща към своя приятел с малкото му име. Той се питаше дали в имената бе скрита някаква родствена връзка, макар че след онова, което му бе казал Дар Ланг Ан, подобно нещо изглеждаше невъзможно.

Единият от планерите бе чувствително по-голям от останалите; Крюгер предположи, че това бе четириместният апарат, за който бе споменал другият летец. Дар Ланг Ан го повика близо до него и цялата група се зае с проблемите по настаняването на относително огромното човешко тяло. Седалката на пилота трябваше да остане на мястото си; можеха да свалят другите три, но тогава Крюгер трябваше буквално да седне върху крехката стена на фюзелажа. Нито една от седалките не би го побрала, въпреки че бяха добре оформени от гледна точка на човешките изисквания. В крайна сметка те се спряха на подръчна седалка от тънки клони — по-скоро дюшек, отколкото седалка; тя

изглеждаше достатъчно здрава, за да държи Крюгер над обвивната тъкан, и в същото време достатъчно лека, за да не наруши прекалено много изискванията към деликатното равновесие на планера — изисквания, спрямо които вече бе упражнено насилие заради физическите данни на момчето.

Крюгер предполагаше, че между края на едно поколение и появата на следващото минава известен период от време, но когато постави въпроса пред групата, никой не можа да му отговори. Тримата новодошли бяха изненадани от въпроса му и сякаш започнаха да се отнасят към него като към още по-особено същество, отколкото допускаше наистина чудатият му външен вид. Пилотът на големия планер не възрази нищо на предложението да отстъпи кормилото на Дар Ланг Ан, когато Крюгер се качи на борда.

Най сетне всичко бе уговорено и Дар запита къде бе останалата част от ескадрилата, или може би само на тяхната група е било възложено да атакуват селото, където бяха задържани книгите му. Отговори му Рий Сан Сох:

— Сега няма да ходим до селото. Учителите искат да получат по-подробен доклад за обстановката, а само ти можеш да направиш това; искат да видят и твоя спътник Крюгер. Ти каза, че той знае повече неща, отколкото има в книгите, и според тях е важно той да отиде в Ледените укрепления, особено след като горещината го измъчва.

Дар Ланг Ан се съгласи с убедителността на този довод, макар че навикът, останал от целия му живот, му пречеше да се чувства спокоен за своя изгубен товар. Крюгер приветства решението; всеки път, когато чуеше думата, която според него означаваше „лед“, той изпитваше непреодолимо желание да стигне по-бързо там. Турската баня е приятна от време на време, но той не бе излизал от нея повече от половин земна година.

Излитането на катапулта не се оказа никак трудно. Планерите се закотвят един по един на необходимото разстояние, завързани за носа с въже; едно по-леко, нееластично въже се изтегля до носещата опора, а оттам през макара се връща до лебедката. Тя се навива, докато еластичната част от въжето стигне до носещата опора; после първото въже се откача и планерът се освобождава. При прелитането му над

носещата опора куката на носа отскача и операцията се повтаря със следващия планер.

Известна промяна се наложи само с последния летателен апарат, определен за Дар Ланг Ан и Крюгер. Куката бе прикрепена към носещата опора, а не към апарата; лебедката бе монтирана в кабината; самият планер бе закотвен с помощта на въжена примка, която пилотът трябваше да освободи от кабината. Така че въжето увисна във въздуха под апарата, а Крюгер го нави и прибра, след като набраха достатъчно височина. Едва след тази операция Дар обясни какво е могло да стане, ако куката не се бе откачила.

— Не е ли предвидено нещо за освобождаване на въжето, ако това все пак се случи? — попита Крюгер.

— Опитвали сме, но обикновено летецът не реагира достатъчно бързо, за да се освободи. Той просто не разбира нищо, докато носът не полети надолу и той не изскочи от предпазния колан.

Крюгер само преглътна и не се обади повече.

Полетът бе интересен, но относително еднообразен. Според представите на Крюгер той бе бавен, защото Дар почти не успяваше да държи прав курс. Непрекъснато се налагаше да се премества от едно възходящо въздушно течение към друго и Крюгер изобщо не можа да разбере как успяваше да ги улови. А Дар просто не бе в състояние да му обясни всичко; той бе трупал знания през целия си живот от приблизително четиридесет земни години, така че не му бе възможно да ги предаде по време на един полет.

Едно бе сигурно: на Земята Дар би спечелил абсолютно всички награди по безмоторно летене. Главното в случая не бе фактът, че се налагаше да прелетят едно разстояние от повече от хиляда и петстотин мили, а това, че за Дар подобен полет бе нещо съвсем естествено и в неговите представи опасността от злополука бе толкова голяма, колкото и в мисълта на човек, който пътува от Хонолулу за Ню Йорк. Крюгер постепенно започна да осъзнава това, докато часовете минаваха един след друг, а отсрещният бряг не се показваше.

Когато той се появи най-сетне, оказа се, че бе съвсем различен от брега, който бяха напуснали. Онзи бе сравнително равен, с изключение на редките вулканични конуси; този тук бе скалист. Виждаха се планински вериги, образувани от свлечени и възседнати скални грамади — очевидно младонагънати планини, както ги наричат

геолозите. Всичко говореше за това — и стръмните скали, и хилядите малки потоци, насечени от водопади, и острите, голи върхове. Въздушните течения бяха смайващо непостоянни, но Дар ги използваше с умение, което граничеше със свръхестественото. Другите планери бяха изчезнали отдавна; натоварени по-леко, те успяваха да „скачат“ във всички възходящи течения, докато Дар не искаше да рискува.

След като брегът се появи. Дар пое наляво и премина над него с дълъг, полегат полет. Обикновено се движеха доста високо, за да видят някакви животни или други подробности в горите, които покриваха по-ниските склонове на планините, но понякога планерът се спускаше откъм подветрената страна на долините, за да улови въздушните течения, гонещи съседните била, и Крюгер успя да забележи, че дърветата не бяха еднакви. Едно нещо бе съвсем сигурно: тук температурата бе по-ниска и Крюгер го почувствува осезателно. В началото на полета той се чувствуваше най-добре на максималната височина, а тук — много по-ниско.

Температурата продължаваше да спада. Крюгер не знаеше точно колко път бяха изминали, но си даваше сметка, че сигурно бяха стотици мили. Бе изморен, гладен и жаден. Изглежда Дар нямаше подобни оплаквания; сякаш и студът не го измъчваше, докато неговият спътник вече почти съжаляваше за джунглата. В продължение на много часове те размениха само няколко думи; всеки път, когато искаше да попита дали ще летят още много, Крюгер изпитваше неудобство, че въпросът му може да бъде изтълкуван като оплакване. На края се обади Дар.

— Няма да можем да стигнем по светло — каза той. — Скоро ще трябва да приземя; ще продължим, когато слънцето се покаже отново.

Крюгер погледна изненадано синята звезда, която бе престанал да наблюдава отдавна. Арин се намираше почти на линията на хоризонта, малко вдясно от тях и продължаваше да слиза бавно. Крюгер се опита да използва този факт, за да разбере къде се намираха; това, че бе гледал без прекъсване синьото слънце в продължение на повече от шест земни месеца, очевидно означаваше нещо. Едно бе ясно: Тиър нямаше да изгрее повече през тази година. Те бяха преминали в „тъмната страна“ на Абиормен. Така че ледената шапка щеше да бъде в пълен синхрон с пейзажа.

И все пак, гледайки ъгъла, под който залязваше звездата, Крюгер реши, че тя няма да слезе много ниско под хоризонта. Сподели го с Дар.

— Нали няма да стане съвсем тъмно? — попита той.

— Не, но обикновено не летим, когато на небето не се вижда нито едно от слънцата — бе отговорът. — Тогава отвесните въздушни течения са много по-редки и все по-трудно се забелязват от разстояние. Все пак ще направя всичко възможно, за да стигнем до Ледените укрепления преди залез слънце; нямам особено желание да стоя петнайсет-двайсет часа на някой гол връх.

Крюгер се съгласи на драго сърце.

Бе трудно да се определи точно поведението на звездата, защото височината им се променяше бързо и в широки граници, но тя несъмнено залязваше. Крюгер гледаше с такова внимание изчезващата звезда, че този път почти не обърна внимание на пейзажа под себе си; така пропусна да забележи появата на ледената шапка. След като я видя обаче, всичко друго сякаш изчезна за него.

Най-напред забележа голяма река, която течеше към отдалеченото море успоредно на техния курс. Проследи я срещу течението и видя, че тя стигаше до гигантска стена, обагрена в розово от полегатите лъчи на Алциона. Бяха му необходими няколко секунди, за да разбере, че тази стена бе челото на ледник. Реката продължаваше и във вътрешността, но това бе вече река от лед. Планините навътре бяха повисоки, но на Крюгер му се струваше, че са смалени, защото долните им склонове се оказаха затрупани от сняг, събиран в продължение на векове. Леденото поле се простираше докдето стигаше погледът и от най-високата точка на полета. В по-голямата си част то бе неподвижно; задържаха го големите възвишения, които го пробуждаха, но към края ледниците оставаха свободни и се стремяха към океана. Тук, в челото на шапката, дебелината на леда бе навярно хиляда и повече фута; Крюгер се питаше каква ли бе тя във вътрешността.

Появата на ледената шапка бе доказателство, че се намираха близо до тяхната цел, защото в противен случай Дар нямаше да лови почти непрекъснато низходящите течения. Летецът потвърди това, когато Крюгер го запита.

— Да, ще успеем. Не повече от две изкачвания, ако успея да хвана достатъчно силни течения нагоре, а после се спускаме чак до

края.

Момчето реши да не го безпокои повече и се загледа внимателно в разнообразния пейзаж; горите постепенно отстъпваха пред снега и леда, а сивочерната земя се ошарваше с бели ивици.

Най-сетне летецът посочи надолу и Крюгер видя това, което можеше да бъде само площадка за кацане. Тя бе равна, очевидно естествена тераса, разположена високо по склона на една от планините. Долината под нея бе изпълнена с лед — част от ледник, който продължаваше без прекъсване още десетина мили след мястото на снижаването. Терасата бе същевременно вход: виждаха се отворите на голям брой широки тунели, които навярно потъваха дълбоко в планината. Няколко предмета с криловидни очертания, разположени в близост до отворите, бяха достатъчно сигурно доказателство за предназначението на това място.

На Крюгер му се струваше, че могат да се приземят там веднага, но Дар Ланг Ан познаваше добре страховитите низходящи течения покрай ръба на терасата, които се появяваха, когато слънцето не огряваше челото на планината, и затова той направи последен опит да набере височина. Остана да кръжи две-три минути в прощалните лъчи на Алциона, така че наблюдателите от терасата сигурно го бяха забелязали.

После звездата изчезна зад един от върховете и терасата започна да расте под носа на летателния апарат. Когато останаха около петстотин фута, Дар хоризонтира планера, направи два опасни низходящи завоя в тясното пространство, за да убие излишната височина, и кацна като перо пред единия от отворите. Крюгер, който бе почти замръзнал при последното изкачване, се измъкна тромаво от апарата и пое с благодарност съда с вода, който един от чакащите ги местни жители веднага му подаде.

Той не се съмняваше, че ги очакваха, защото другите планери се бяха прибрали много преди тях.

— Искате ли да си починете, преди да поговорите с Учителите?
— попита единият от посрещачите.

Дар Ланг Ан погледна към Крюгер, тъй като знаеше, че момчето не бе спало много повече от обикновено, но за негова изненада то отговори:

— Не, да вървим. Ще почивам по-късно. Искам да се видя с вашите Учители, а и Дар Ланг Ан бърза да се върне в селото. Далече ли са те оттук?

— Не много далече.

Същият, който бе задал въпроса, ги поведе навътре в тунела; по едно време пътят се запуска спираловидно надолу. Те го следваха в продължение на половин час, както се стори на момчето, което започна да се пита какво означава „Много далече“ за техния водач, докато се озоваха в една голяма пещера с равен под. Тя бе почти празна; в стените ѝ се виждаха няколко врати и водачът им ги поведе към едната от тях.

Стаята от другата страна се оказа нещо като служебно помещение, заето от две същества, които очевидно бяха Учители според описанията на Дар Ланг Ан. Както той му бе обяснил, те се оказаха съвършено еднакви с него, с изключение на ръста. Тези същества бяха високи цели осем фута.

Те направиха по една крачка към новодошлите и зачакаха мълчаливо да се представят. Движенията им бяха бавни и донякъде тромави; когато Крюгер забеляза това, той почувствува как съмнението, което занимаваше съзнанието му от известно време насам, прерасна внезапно в пълна увереност.

IX. ТАКТИКА

Земята се намира на около петстотин светлинни години от Алциона и звездния куп, към който принадлежи тя. Това не е чак толкова много в сравнение с галактичните разстояния, така че сведенията, събрани от „Алфард“, стигнаха до родната планета доста време преди Крюгер да срещне за първи път Дар Ланг Ан. Корабът бе събрал спектрални изображения, фотометрични и стереометрични данни и материални проби от около петстотин точки от пространството, заето от Плеядите, а така също и биологични и метеорологични сведения за десетина планети от този звезден куп, поради което се наложи да бъде обработено значително количество суров материал.

Въпреки това планетата, на която се предполагаше, че бе загинал Нилс Крюгер, привлече много бързо общото внимание. Събраните данни се оказаха недостатъчни за определяне на нейната орбита около червеното джудже, тоест слънцето, около която тя навярно обикаляше, или на нейната връзка с близката Алциона, но тази планета, червеното джудже и близкостоящото гигантско слънце, разположени в облак от галактичен газ, образуваха група, която бе наистина доста странна от гледна точка на повечето космогонични теории. Астрофизикът, който попадна пръв на данните, ги прегледа отново, а после повика един свой колега; бяха направени съобщения, които веднага привлякоха вниманието на всички астрономи. В същност дали Нилс Крюгер бе мъртъв, жителите на Земята не бяха толкова сигурни, колкото той си мислеше.

Но самият Крюгер не бе астроном и макар че вече бе разбрал доста неща за орбитата на Абиормен около нейното слънце, нямаше особени основания да предполага, че системата можела заинтересува другия, освен него. Бе почти изхвърлил от главата си мисълта за Земята, защото му се налагаше да се съсредоточи върху други неща. Трябваше да прекара живота си на Абиормен, а досега бе намерил само едно същество, което можеше да приеме за приятел. На всичко

отгоре този приятел го бе осведомил, че им остава да бъдат заедно още няколко месеца според Крюгеровите представи за времето, защото трябваше да умре от естествената си смърт.

Крюгер не повярва или поне не пожела да повярва, че това бе неизбежно. Още описанието на Учителите, направено от Дар Ланг Ан, бе породило известни съмнения у него. А сега видът на големите същества потвърди тези съмнения; той започна първия си разговор с тях твърдо решен да направи всичко, което бе във възможностите му, за да отложи неизбежния според Дар Ланг Ан край. Не му хрумна само да попита дали по този начин щеше да помогне на самия Дар Ланг Ан.

Не можеше да се каже дали Учителите, които задаваха въпроси на Нилс Крюгер, доловиха скритата му враждебност към тях; по време на нищожния остатък от живота им никой не ги запита за това, а и самите те не обръщаха внимание на случайните съмнения. Не показаха съвършено никаква враждебност; бяха любезни по собствените си норми и отговориха на почти толкова въпроси, колкото зададоха. Външно не показаха изненада от астрономическите данни, които Крюгер даде за мястото, откъдето бе дошъл; повториха повечето от въпросите, които му бе задал и Учителят в селото. Но той подчерта, че същият Учител бе задържал запалката му, когато разговорът стигна дотам; при това отрече абсолютно всякаква връзка на Дар Ланг Ан с огъня, но този факт сякаш не направи никакво впечатление на Учителите. Облекчението на Дар бе очевидно даже за Крюгер. Учителите му показаха толкова подробности от Ледените укрепления, колкото не бе видял самият Дар Ланг Ан. Пещерите в планината се оказаха нещо като преден пост; основният корпус бе под земята на много мили навътре в материка. Известен брой тунели водеха до площадки за кацане, подобни на мястото, където те се приземиха. В основния корпус се намираха хранилищата на книгите; той видя неизброимите товари книги, които бяха пристигнали от градовете, пръснати по Абиормен; те бяха подредени в очакване на следващото им разпределение. Когато бе запитан кога ще стане това, Учителят отговори без всякакво смущение:

— Ще минат около четиристотин години между края на този живот и началото на следващия. Само десет години след това градовете ще се изпълнят отново с хора и обучението ще започне.

— Значи сте започнали да напускате вече вашите градове? Всичките ви хора ли идват тук, за да умрат?

— Не. Ние не изоставяме градовете си и хората ни живеят с тях до самия край.

— Но градът, който намерихме с Дар Ланг Ан, бе безлюден!

— Този град не е наш. Хората, които живеят близо до него, не са от нашия народ, а техните Учители не са като нас.

— Вие знаехте ли за този град?

— Не съвсем точно, макар и да сме чували по нещо от онези Учители. Все още не сме решили как да действваме по-нататък.

Тук Дар го прекъсна:

— Просто ще се върнем с достатъчно хора, за да си прибера книгите, а мисля, че и вие ще искате да видите запалката на Нилс, макар и да не ползваме огън. Това е познание и то трябва да влезе в библиотеките.

Учителят направи одобрителен жест с ръка.

— Имаш право, макар и не напълно. Въпреки всичко, повече от съмнително е, че ще успеем да си върнем нещата със сила. Ти нали каза, че книгите са занесени в подслона сред езерцата с горещата вода?

— Да, но... не е възможно те да са останали там!

— Не съм сигурен толкова, колкото си ти. Но дори да предприемем нападението, което ти предлагаш, те ще имат достатъчно време и навярно ще ги скрият на друго място.

— А защо да не ги накараме да ни кажат къде са? — попита Крюгер. — След като овладеем мястото, това ще бъде въпрос на споразумение: техният живот срещу нашата собственост.

Учителят гледа известно време момчето с двете си очи.

— Не мисля, че мога да одобря подобен залог — каза той най-сетне.

Крюгер се почувствува малко неудобно от настойчивия му поглед.

— Е, те може и да не знаят, че ние няма да пристъпим към неговото изпълнение — отбеляза той доста неубедително.

— Представи си обаче, че нещата са все още при техните Учители. Какъв смисъл ще има да заплашваме хората?

— Но няма ли да заловим и Учителите?

— Съмнявам се в това. — Крюгер не успя да долови нищо заради сухотата в отговора му.

— Дори да не го направим, нима те не държат на живота на своите хора толкова, че да върнат нещата и да ги спасят?

— Може би имаш право — каза Учителят и добави по-бавно: — В същност това би могло да стане. В твоите идеи има нещо, което малко ме безпокои, но трябва да призная, че в последните ти думи има зрънце истина. Все пак не е необходимо да ги заплашваме с убийство; достатъчно е само да преместим хората оттам, или по-скоро да ги сплашим с преместване. Налага се да обсъдя въпроса с останалите. Ако искаш, можеш да останеш и да разгледаш библиотеката, но ми се струва, че ще предпочетеш да чакаш в предното помещение, когато ние вземем решението.

Крюгер бе видял всичко, което го интересуваше от съхранението на книгите и от самите изпълнители на тази процедура, и тъй като те бяха хора с ръста на Дар, а не на Учителите, той предпочете да се върне горе. Дар Ланг Ан го придружи в дългия обратен път в тунела. Крюгер се чувствуваше добре тук, макар че температурата бе около четиридесет и четири градуса по Фаренхайт^[1]. Докато вървяха, той се питаше защо бе нужно подобно скривалище — според думите на Учителя над главата му имаше половин миля скала и повече от три мили лед. Още по-изненадващ бе фактът, че хора с толкова елементарни на вид сечива бяха построили подобно място. Очевидно те са разполагали с инструменти, когато са пристигнали тук; сега Крюгер вярваше, че катастрофата с кораба, оставил подобните на Дар в този свят, бе станал преди няколко поколения, защото хората на планетата бяха повече от един корабен екипаж.

Обсъждането на проекта на Крюгер и измененията, направени от Учителите, отнеха доста време и момчето го използва, за да разгледа добре както отвътре, така и отвън.

Навън той мръзнеше, в което нямаше нищо чудно при толкова много лед наоколо. Крюгер не можеше да остава за дълго по време на излизанията, тъй като бе приготвил набързо дрехите си с мисълта да му пазят хлад. Добре поне, че синтетичната материя, от която бяха направени, не пропускаше вятъра; той ги привърза на врата, в глезените и в китките, така че имаше известна защита от студа. Дар

Ланг Ан, който го съпровождаше при повечето от разходките му навън, изглежда бе също така безразличен към мраза, както и към топлината.

Веднъж Крюгер остана отвън наистина по-дълго, но не по свое желание. Бе излязъл сам и след като бе преодолявал с мъка преспите и купчините лед с коварна повърхност в течение на почти половин час, се озова пред вратата, но я намери заключена. Когато излезе, не провери бравата, а тя очевидно бе автоматична. Той чука дълго, но без резултат — вратата се намираще на четвърт миля от голямата пещера на същото ниво; наложи се да заобиколи планината, за да отиде до площадката за приземяване. Стигна до нея по-скоро мъртъв, отколкото жив; оттогава бе особено внимателен с вратите.

Вътре също правеше грешки, макар и не често. Веднъж едва не се задуши в едно малко помещение за складиране на храни, а друг път насмалко не падна в дупката на един улей за изхвърляне на боклук. По-късно научи, че улеят стигал до тесен пролом, пълен с полузамръзнала вода, която отнасяла боклука. Ето защо посрещна с облекчение края на обсъжданията; бе възприет планът за атаката.

Той бе доста остроумен. Двамата с Дар трябваше да се върнат до града с планер и да покръжат над селото, за да ги видят оттам. По същото време голяма група стрелци щеше да се приземи от другата страна, далече от града, и да влезе незабелязано в него. Двете групи трябваше да се срещнат на място, избрано от Дар, който начерта подробна карта на града с помощта на фотографичната си памет.

Предполагаха, че жителите на селото щяха да изпратят отново група, за да улови нарушителите. Дар и Крюгер трябваше да я подмамат на един площад, заобиколен от сгради, в които щяха да чакат стрелците от ледената шапка. Съществуваше опасност да задържат Нилс и Дар и дори да ги убият на място, но това сякаш не направи никакво впечатление на Дар; Крюгер предпочете да скрие собствените си чувства.

Този път Крюгер провери дали бяха оставили храна и вода в големия планер, въпреки че според Дар те бяха излишни при подобно пътуване.

Връщането към тропика зарадва Крюгер, но само за малко. Не след дълго спареният въздух от другата страна на океана го накара да си спомня с копнеж за ветровете от ледената шапка, забравил, съвсем по човешки, разбира се, че веднъж същите ветрове едва не го бяха

убили. Трудно бе да се предположи реакцията на Дар Ланг Ан, ако бе успял да долови мислите на своя спътник. Но тъй като Крюгер внимаваше да не се издаде, пилотът можа да се съсредоточи върху задълженията си.

Конусите на вулканите бяха намерени без затруднение. Повечето от останалите планери се намираха вече на брега, на няколко мили от тях; още веднъж по-леките летателни апарати показаха по-добро време. Дар и Крюгер видяха как екипажите им се събираха, за да тръгнат към града, и решиха да останат още малко във въздуха, за да бъдат сигурни, че стрелците щяха да имат достатъчно време да заемат позиция.

Те продължиха нагоре по брега отвъд вулканите и положиха много усилия да открият от въздуха селцето на своите предишни пазачи.

Оказа се, че самите колиби бяха скрити много добре между дърветата, но районът с гейзерите бе забелязан съвсем лесно. Неговата топлина създаваше превъзходно възходящо движение на въздуха и Дар кръжа няколко минути над него, докато двамата оглеждаха внимателно местността, но не видяха никакъв признак на живот. На края Дар върна планера към вулканите и се приземи на брега, колкото бе възможно по-близо до града.

Влязоха в него, оставяйки ясни следи по пясъка, но не се безпокояха. В същност това се отнасяше само за Дар Ланг Ан; Крюгер се питаше дали шумотевицата не бе повече от необходимото. Сподели тревогите си със своя спътник, който обаче се изненада.

— Струва ми се, че няма от какво да се плашим — каза той най-сетне. — Те знаят, че сме принудени да кацнем на брега, защото планерът не може да се приземи в джунглата, а да вървиш по пясък и да не оставяш следи, е направо невъзможно. В града е по-друго.

— Добре.

Крюгер бе започнал да подозира, че хората на Дар Ланг Ан не бяха особено опитни във военните дела. Но и обитателите на селото, които трябваше да паднат в капана, можеха да се окажат също така неопитни; поне засега това бе единственото успокоение.

Градът бе тих, също като миналия път. Наскоро бе минал дъжд и по равните участъци на настилката се виждаха локви. От време на

време се налагаше да газят през тях и част от пътя им до площада, където трябваше да ги чакат стрелците, бе белязан с мокри следи от стъпки. Крюгер изпитваше леко безпокойство при мисълта, че те щяха да се виждат доста дълго в почти изцяло наситения с влага въздух, но Дар сякаш не се бе сетил за това.

Те стигнаха до определеното място преди другите. А когато дойдоха всички, пристъпиха веднага към заемане на удобни позиции. Щом и това бе направено, за Дар и за Крюгер не остана нищо друго, освен да разглеждат околните сгради.

— Не виждам какво интересно можем да намерим — отбеляза момчето. — Вече бяхме на повечето места. Поне да бяхме избрали нещо, което не сме разглеждали така внимателно.

— Тогава няма да бъда сигурен, че ще се върнем на мястото на засадата — отбеляза на свой ред Дар. — Знаеш, че вървя само по памет.

— Вярно. Тогава да влезем. Може пък да намерим нещо интересно.

Крюгер влезе пръв в най-близката постройка; всичко се повтори, така както много пъти досега. Предположенията им се потвърдиха: над земята не видяха нищо ново, а и двамата не изпитваха абсолютно никакво желание да влизат под земята.

Часовете минаваха. От време на време Дар Ланг Ан се връщаше при сградата, където се бе скрил водачът на стрелците, за да обсъдят заедно развитието на нещата, но в същност нямаше никакво развитие. На края Крюгер заяви, че навярно жителите на селото или техните Учители са разкрили плановете им, така че сега трябва да съберат веднага цялата група и да тръгнат към селото. Той видя обаче, че думите му разтревожиха сериозно неговите спътници, защото противоречаха на дадените им нареждания.

— Трябва да почакаме поне още известно време — настоя водачът на групата Тен Лий Бар.

— Но с колко време разполагате вие? — попита Крюгер. — Струва ми се, че това не е чак толкова важно за мен, макар че предпочитам да бъда на другата страна на океана, преди и последният от вашите планери да остане на земята заради липса на пилоти; ако вие не вземете скоро тези книги, това няма да стане никога, а вашите

Учители ще трябва да чакат прекалено дълго електрическият апарат, който искат да видят.

Местният жител изглеждаше объркан.

— В известен смисъл ти несъмнено си прав. И все пак, ако не сполучим само защото не сме изпълнили нарежданията... — заглъхна само за миг гласът му и отново зазвуча ясно: — Спомням си, че ти спомена за електрически съоръжения тук, в града. Не можем ли да запълним част от времето си, като ги разгледаме. Искам да дойда с теб, за да взема образци.

Крюгер бе сигурен, че може да разпознае решимостта дори когато тя бе изразена от едно нечовешко същество. Той сви рамене.

— Е, щом си решил така... Ела с мен, да видим какво може да намерим.

Той свърна към най-близката сграда; Дар Ланг Ан и Тен Лий Бар го последваха през откритото входно помещение до една от вътрешните стаи. И в нея, подобно на всяка друга стая в града, имаше електрически контакти; двамата местни жители наблюдаваха, а той извади капачките на кутиите и им показа проводниците.

Дар Ланг Ан бе слушал вече неговите обяснения и затова в началото почти не обръщаше внимание; постепенно обаче и неговият интерес се събуди. Това стана, когато Крюгер обясняваше предназначението на двата проводника и резултата от неправилната връзка между тях. Налагаше се да се задоволи само с обяснения, защото липсваха условия за демонстрационни опити; за беда Тен Лий Бар обаче допря проводниците, сякаш бе решил да разбере по-точно думите на момчето, и в същия миг сребристите жици почервеняха, а той отдръпна ръката си с рев на учудване и болка.

Нилс Крюгер бе изненадан не по-малко от него. Няколко секунди той се взираше в нажежените жици, а после ги раздели с изолираната дръжка на ножа.

— Само топлина ли почувствува, или и нещо друго? — попита хапливо Крюгер.

— Не знам. Ако това бе топлина, сега разбирам защо книгите ни предупреждават да се пазим от нея — отговори стрелецът и допря ръка до устата си с изненадващо човешки жест.

След като разбра, че няма да научи нищо от съществото, което дори не знае какво е изгаряне, Крюгер реши да опита сам. Той извади

няколко искри с острието на ножа и прецени, че напрежението бе много ниско. После провери дали подът бе сух — доколкото това бе възможно при подобна атмосфера, разбира се — и хвана проводниците с два пръста. Не почувствува удар и затова се наложи да провери още веднъж с ножа дали напрежението във веригата не бе изчезнало токущо.

Положението бе следното: или градът се захранваше и при нормални условия с ток с много ниско напрежение и *генераторите продължаваха да работят*, или това бяха последните искрици от някаква аварийна акумулаторна система. Освен това не се знаеше със сигурност дали Учителите в съседното село бяха в течение на нещата и именно поради тази причина бяха забранили всякакъв достъп до града.

Крюгер вече се чувствуваше съюзник на народа на Дар Ланг Ан, въпреки своята враждебност към техните Учители. Щом те не искаха да проявят инициатива, за да научат онова, което бе важно за тях, тогава той, Нилс Крюгер, щеше да ги накара! Обърна се рязко към Тен Лий Бар.

— Това променя нещата. Дар Ланг Ан и аз отиваме до селото, защото трябва да разберем какво става там. Ти и твоите хора трябва да решите сами за себе си.

— Но след като вие отивате, ние какво ще правим тук?

— Нямам никаква представа. Решавайте сами. Ние отиваме.

Крюгер напусна сградата, без дори да попита Дар дали идва с него. Тен се загледа за миг след тях, после и той излезе и започна да вика своите хора, скрити по местата си. Крюгер се обърна само веднъж; видя, че го следваха, усмихна се на себе си и продължи, без да каже дума.

Не бе трудно да следват посоката; бяха минавали неведнъж с Дар по този път. Всичко бе спокойно. Нито слухът, нито очите долавяха следа от животно или жител на селото. Същата тишина цареше и в откритото пространство около гейзерите, когато стигнаха до тях. Там, където пътеката се разклоняваше и водеше до мястото за техните редовни разговори с Учителите, Крюгер спря и се отправи към езерцето, което насмалко не ги погълна във врящите си води. Няколко минути по-късно цялата група наобиколи каменното убежище, щръкнало от едната страна на ръба на езерцето.

Все още мълчанието бе нарушавано само от драскането на нокти по камъните. След като почака още малко, Крюгер се изкачи смело до убежището и затърси внимателно следи от вход. Той започна със страната откъм водата, надвесвайки се над ръба, тъй като винаги бе мислил, че входът бе някъде там. Но в скалата не се виждаше никакъв процеп. Огледът на другите две страни и на челото бе също така неуспешен.

На върха резултатът бе по-задоволителен. Макар и едва забележими, тук се виждаха мънички пукнатини, които очертаваха нещо като люк, но през евентуалния му отвор дори Дар Ланг Ан щеше да мине много трудно. За нищо на света люкът не би пропуснал огромното тяло на някои от Учителите. Да, книгите и запалката бяха минали оттук, но мястото на самите Учители оставаше загадка.

Крюгер продължи да търси на много ярдове около езерцето. След като разбраха какво търсеше и преодоляха страха си от парата, която се издигаше над водата, всички от групата започнаха да му помагат. Открити бяха много пукнатини, но всички бяха случайна игра на природата. Крюгер се опита да погледне през малките дупчици, за които вярваше, че са били използвани от Учителите, но отново удари на камък: дълбочината на всяка от тях бе не повече от няколко инча. Той се питаше дали цялата работа не бе едно огромно представление и умишлено отклоняване на вниманието. Може би през цялото време на разговорите Учителите ги бяха наблюдавали от края на гората или от друго удобно място. В такъв случай къде бяха те сега? Жителите на селото не се виждаха; не се чуваше и гласът на Учителя — Крюгер внезапно почувствува тревога.

Останалите се бяха отказали да търсят и се върнаха при него за по-нататъшни заповеди; той се бе замислил, но не бе спрял, за да се наслади на удоволствието, че бе поел ръководството на операцията.

— Към селото! — каза кратко той и ги поведе натам.

Нямаше никакви признаци на живот. Те приближиха внимателно до края на откритото пространство и спряха веднага, щом видяха първите колиби. По заповед на Крюгер се разпръснаха, за да не са толкова добра цел за евентуалните скрити стрелци, и продължиха напред; на края всички влязоха в селото.

Все още нищо не помръдваше; не се чуваше никакъв звук. Внимателно влизаха по къщите и ги претърсваха, но без резултат —

всички се оказаха празни. Мястото бе наистина безлюдно.

— Значи са отнесли книгите със себе си! — бе горчивото заключение на Дар Ланг Ан.

— Страхувам се, че имаш право, но ако искаш, ще се върнем при езерцето и ще избием вратичката на люка. Освен това не сме влизали и в малката колиба, откъдето те докладваха на своите Учители, макар и да не мога да си представя, след като ги видях, как някой от тях се е разположил вътре.

— Това не е толкова важно сега.

Дар излетя към споменатата колиба като стрела от собствения си арбалет. Изчезна вътре и само след миг повика Крюгер.

— Какво има? — крещеше момчето, докато тичаше към колибата. — Да не са ти оставили книгите като жест на добра воля, а?

— Не, не са книгите. Кой знае какво е.

Крюгер влезе при последните думи на Дар. Спря за миг, за да привикнат очите му към тъмнината; после разбра какво е искал да каже малкият летец.

В колибата не се виждаха никакви мебели, освен една груба маса в средата. На масата лежеше някакъв апарат. Той не бе поставен в кутия, така че личаха всичките му бобини, кондензатори и лампи. Крюгер разбра почти веднага какво вижда пред себе си, но не успя да проговори. Изпревари го глас откъм масата:

— Влез, Нилс Крюгер. Отдавна те чакам. Имаме да си кажем много неща един на друг.

---

[1] Около 7°C. Б.пр. ↑

Х. ИЗЯСНЕНИЕ

Това бе познатият глас на Учителя; всяка възможност за грешка бе изключена. Не по-малко сигурен бе и фактът, че Нилс Крюгер трябваше да преосмисли много от своите идеи. Доколкото знаеше, дори расата, която бе изградила главната си квартира на ледената шапка, не разполагаше с радиоапарати. Нима това същество бе успяло да научи за електричеството повече, отколкото бе явно от обезлюдения град?

— А защо ме чакахте? — попита момчето. — Аз не мислех да се връщам толкова скоро. Може би считате, че запалката ми трябва толкова много, че просто не мога без нея.

— Бях сигурен, че Дар Ланг Ан ще се върне за своите книги; познавам добре неговия народ, така че не съм се съмнявал нито за миг. Освен това знаех, че и ти ще дойдеш с него.

— Откъде знаехте?

— Казаха ми. Постепенно ще ти обясня. Може би не ми вярваш, но независимо от всичко, което сторих и което може да те възмути, аз не съм напълно твой враг. Искане ми се да те оставя да живееш толкова, колкото е определила твоята природа, стига да бъдат изпълнени някои условия.

— А ако не бъдат изпълнени?

Възмущението направо заля Крюгер при тези думи на скритото същество.

— Тогава злополуките ще продължат. Ти не можеш да избегнеш всички.

Постепенно момчето схвана смисъла на казаното.

— Значи свличането при града и капана в онази шахта не бяха случайности, така ли?

— Точно така. Искане още да кажа, че някоя врата може да се затвори най неочаквано, че някой улей не е бил преграден нарочно, а един гейзер е бил пуснат през естествения му изход, наместо през

топлообменник. Крюгер, бъди разумен: ти знаеш прекалено малко за тази планета, а аз твърде много.

— Но вие не сте могли... — спря Крюгер, защото самият факт, че онова нещо там знаеше за събитията, станали с него из Ледените укрепления, правеше смешно възражението му. Той промени своя въпрос: — Как разбрахте? Да не сте някой от Учителите там?

— Аз разговарям често с тях.

— Тогава как е станало: вие ли ги накарахте да се опитат да се отърват от мене, те сами ли пожелаха, или вие го направихте независимо от тяхното желание?

— Аз им наредих да предизвикат всички злополуки. Те не искаха да те унищожават; аз също не го желая, поне от лична гледна точка. Но за жалост ти си прекалено общителен.

— В какъв смисъл? И защо това да е мой недостатък?

— Докато беше пленник тук, аз ти зададох много въпроси: не само лични, но и за вашите технически познания. Ти отговори на всички искрено и правилно, доколкото можах да преценя. Самият аз не съм специалист по електротехника, но разбирам достатъчно, за да схвана твоите обяснения.

— И защо възразявате срещу това?

— След като го каза на мен, комуто нямаш основания да вярваш, ти ще го кажеш със сигурност и на сънародниците на Дар Ланг Ан. Приемам без възражения онова стъпало на развитие, което те са стигнали досега, но има достатъчно причини, поради които не искаме те да се изравнят в техническо отношение с нас.

— А откъде знаете какво е нашето техническо равнище?

— Самият факт, че си тук, ми казва достатъчно.

— Защо не сте съгласни те също да възприемат нашите технически постижения, след като вие научихте за тях?

— Преди всичко, защото не искаме те да напускат планетата. Нужни са ни тук.

Крюгер постепенно усети как го завладява силно подозрение и зададе следния си въпрос така, че да провери верността му:

— А вашите хора тук, в селото? Защо и те да не научат повече?

— Това в никакъв случай не бива да става. Така ги управляваме по-лесно.

— И как се осмелявате да ми кажете всичко това, когато Дар Ланг Ан слуша нашия разговор?

— Неговите Учители го знаят вече. Те не искаха да ми помогнат, когато им казах да те премахнат, но аз знам как да ги попритисна. А след като опитите им не сполучиха, накарах ги да те изпратят тук, за да те убедя или ако не успея, да те унищожа.

Крюгер се увери в правотата на своето предположение, наведе се напред и заговори с такава ярост, каквато не бе изпитвал никога досега.

— Всичко е ясно. Вашата раса е различна от расата на Дар и на хората, които живяха в това село. Тези тук вие карате да вършат под формата на всекидневна задължителна работа онова, което е нужно само на вас, а другите — почти същото, макар че там става дума за по-сложна работа. Аз не знам дали те или вие сте първите обитатели на този свят, но сега вече разбирам защо не искате те да го напуснат. Защото ще трябва да вършите сами част от собствената си работа! Така ли е?

На края Крюгер бе така разгневен, че щеше да бъде много чудно, ако скритото същество го бе разбрало, но то очевидно бе успяло.

— Отчасти си прав — бе спокойният му отговор.

— Отчасти, а? Прав съм от игла до конец. Хайде де, покажете се да ви видя!

— Страхувам се, че това е невъзможно точно сега.

— Защо не? От мен ли ви е страх?

— Не съвсем. Но ако се срещнем при едни и същи условия, това неминуемо ще причини смъртта на единия. Аз не мога да оживея във вашата среда, а и вие навярно няма да издържите в моята; поне за Дар Ланг Ан това е напълно сигурно.

— Тогава не вие, а той е потомъкът на първите обитатели на този свят. Вие сте дошли отвън и сте го завладели!

— Не знам достатъчно от миналото, за да опровергая твоята идея, но имам основания да се съмнявам в правотата ѝ.

— Всичко е толкова ясно!

— Твоето безкрайно сигурно твърдение е основано на прекалено малко сведения. Склонен ли си да обещаеш, че няма да казваш нищо на хората на Дар Ланг Ан, за което ние не сме съгласни...

— Не!

— Остави ме да свърша... Докато самият ти не успееш да научиш достатъчно за нас, за да си изградиш безпристрастно мнение?

— Кой ще реши кога едно мнение е безпристрастно?

— Съгласен съм да те освободя от твоята привързаност веднага, щом пожелаеш, без да забравяш малката подробност, че по същото време мога да намеря за по-целесъобразно или необходимо да освободя себе си от самия теб.

— И как си представяте да спазвам обещание, изтръгнато при такива условия?

— Не бих те посъветвал да кажеш или да направиш нещо, което да ми даде основание да се усъмня в честността на твоята дума. Сигурен съм, че разбираш защо.

— А Дар?

— Както вече казах, той може да говори каквото иска, докато е жив. Той не знае нищо, което не трябва да сподели със своите хора.

— Той чу, когато разговарях с вас за електричество.

— Спомням си.

— Добре тогава. Няма да казвам нищо без предварително предупреждение, но ви уверявам, че ще се наложи да ме убеждавате здравата.

От говорителя се разнесе нещо много подобно на въздишка на облекчение.

— Ето, така е за предпочитане — бе отговорът. — Независимо дали ще ми вярваш, или не, но бих искал нашите отношения да бъдат такива, каквито изглеждат твоите отношения с Дар Ланг Ан.

— След тези предизвикани произшествия доста нещо трябва да се направи, за да ви повярвам.

— Думите ти ме карат да се чудя дали е възможно твоята раса да не прави никога грешки. Защото моята прави. Както и да е; по-добре е да се заловя с обясненията. Преди всичко ти грешиш в представите си, че ние просто използваме расата на Дар Ланг Ан за принудителна работа. Практически това е изключено, тъй като ние не можем да живеем при техните условия. От тяхната смърт, която ще настъпи след няколко години, започва времето, когато ние ще можем да живеем нормално на този свят.

— Искате да кажете, че вие живеете по времето, когато те са мъртви и...

— И повечето от нас умират, когато дойде времето да живеят те. Така е.

— Значи градът между вулканите е бил построен от вашите хора!

— Да. По времето на нашата смърт го поддържат неколцина мои сънародници, един от които съм и аз.

— Ето защо имаше електричество в онази сграда.

— Кога? Сега ли?

— Да. Бяхме в града малко преди да дойдем тук.

От говорителя се посипаха звуци, които бяха доста далече от възможностите на човешките гласни струни; последва ги кратко мълчание. След това невидимото същество заговори отново:

— Благодаря ти. Преди известно време ми се наложи да превключа енергията, за да задвижа един парен клапан; подозирам, че ти беше причината за това, а после забравих да го изключая. Да, изглежда младостта ми е отдавна отминала.

— Вие говорите за онази машинария в кратера отвъд града; нали нея включихте?

— Отначало не, защото има и автоматика. Парата идва от същия подземен източник на топлина, който подхранва и гейзерите. Практически топлината е неизчерпаема, но водата не е. На края ми се наложи да прибегна към ръчния вентил, тъй като загубата на пара застрашаваше по-голямата част от нашите съоръжения. Значи прав съм, че ти си причинил повредата, така ли?

— Боя се, че е точно така.

И Крюгер му разказа цялата история отново с присъщото му хубаво чувство за хумор.

— Ясно — каза другият на края. — Вярвам, че ще имаш време да махнеш онези камъни, преди да се върнеш на ледената шапка. Бих могъл да накарам и моите хора да свършат тази работа, но имам причини те да не слизат все още там.

— Дадено, но докато ръчният вентил е затворен — отговори Крюгер.

— Изглежда започваме да си вярваме — бе отговорът. — Но нека се върнем на предишния въпрос. Както вече казах, ние се различаваме от твоите приятел: живеем при различни условия и ползваме различни инструменти, различни сгради, различна храна. Казано накратко, те не

са наши съперници, защото ние бихме могли да живеем също така добре и на друга планета.

— Тогава защо не сте съгласни те да *отидат* на друга планета или поне да знаят, че могат да го направят.

— Това е толкова в наш интерес, колкото и в техен, както ще ти каже всеки от Учителите им. Ако напуснат тази планета, каква е вероятността да намерят друга като нея?

— Не зная, но трябва да има и други подобни. В галактиката има толкова много планети.

— Но много малко, ако изобщо има такава, която ще ги убие, когато дойде часът. Вече разбрах, че ти не знаеш кога ще умреш и това ти харесва. А опитвал ли си се някога да научиш как щеше да се чувства твоят приятел Дар при подобни обстоятелства?

Крюгер замълча; той бе разбрал вече, че Дар съжaliaва хората за тази вечна несигурност. После се сети за една от многобройните си любими теории.

— Приемам, че Дар е привиквал през целия си живот към идеята за напълно естествената и неизбежна смърт в предварително определен момент, но ми се струва, че това е въпрос на възпитание, защото някои представители на неговата раса, изглежда, приемат с удоволствие възможността да поживеят по-дълго.

— В Ледените укрепления ли ти казаха?

Крюгер предпочете да приеме този въпрос като признание за собствената си правота:

— Не бе нужно, защото не съм сляп. Всички хора от расата на Дар Ланг Ан, дори тези при вас, имат еднакъв ръст и са на една възраст. Техните Учители също им приличат, но са много по-едри от тях. Не е нужно да си гений, за да разбереш всичко: тези хора растат през целия си живот или, казано с други думи, времето да умират, както вие се изразихте, идва, преди те да са стигнали предела на своя растеж. Неколцина от тях остават да живеят и продължават да растат. Те са Учителите им.

— По основното си съвсем прав, но ми се струва, че мнението ти за отношението на Учителите към възможността да живеят по-дълго е плод единствено на твоите предположения. Говорил ли си наистина с някой от хората в Ледените укрепления, които ще бъдат Учители през следващото за тях време за живот?

— Какво искате да кажете? Аз разговарях с много от техните Учители.

— Навярно не си дошъл до извода, че сегашните Учители ще продължат да живеят и през идващото време за смърт. Самият факт, че всички са с еднакъв ръст, е трябвало да ти го подсказе. Защото следващата група Учители ще се състои от хора, които са започнали живота си заедно с Дар Ланг Ан.

— Но как са били избрани? И защо Дар Ланг Ан да не може да се присъедини към тях?

— Той би могъл, но съм сигурен, че няма да поиска. Ледените укрепления са единственото място на Абиормен, където неговите сънародници могат да живеят по времето, когато моят народ обитава планетата. Цялата им раса е непригодна за тази цел и затова те се определят предварително. Подготовката е продължителна, заради което избраниците се посочват отрано.

— Нима искате да кажете, че избраните не са много щастливи? Не мога да го повярвам.

— Учителят приема избора от чувство за дълг. Животът отвъд нормалната граница е същинско наказание за тях; сигурно си забелязал, че Учителите в Ледените укрепления се движат рядко и бавно. Но не си видял всички; трима от общо четиримата са направо сакати. Ръстът им се увеличава, но не и тяхната сила. Ставите им губят гъвкавостта си; храносмилането им се влошава. Идват физически страдания, от които животът им се превръща в бреме, а не в удоволствие. Но те приемат своя жребий, защото, ако не го направят, всяко следващо поколение ще трябва да започва съвсем отначало и в определеното му време този свят ще бъде населен само с диви животни.

— Така ли е и с Учителите на вашата раса?

— Съвсем същото. Но моята задача не е завършила, както е с онези от ледената шапка; аз трябва да живея почти през цялото време на идващия цикъл на моя народ. Засега животът е все още добър за мен.

— Но каква е разликата между вашите две раси? И каква е тази промяна в условията, която убива едната и дава живот на другата? Отразява ли се това на останалите същества на планетата?

— Трудно ми е да отговоря на първия ти въпрос, ако не ме видиш сам, а не зная дали това е възможно. Средата, в която живея, трябва да бъде отделена от твоята среда, ако искаме да останем живи и двамата, а аз не съм чувал за преграда, през която може да се гледа.

Крюгер се опита да предложи стъклото или кварца, но не знаеше техните наименования. А преди да съчини описателно изречение, гласът продължи:

— Промяната на условията е пълна, но най-важният фактор е температурата. Става много по-топло (тук Крюгер подсвирна тихо) и въздухът се променя.

— Вие какво дишате: вода, въздух или и двете? — попита момчето. — Градът ви е слязъл под океана.

— Само засега. Докато живеем ние, океаните изчезват почти напълно. Предполагам, че те стигат като изпарения до онази част на Абиормен, където не грее нито едно от слънцата и там преминават в твърдо или в течно състояние. По очевидни причини ние не можем да отидем по тези места, но познаваме условията на Ледените укрепления, а те подкрепят нашата теория.

— Но слънцето Арин огрява Укрепленията през повечето време.

— Сега, да. Районът, за който споменах, се намира на разстояние около една четвърт от обиколката на планетата, считано от мястото, където стоиш сега.

— Почвам да разбирам — отговори Крюгер. — Аз вече се досещах, че Абиормен се движи по доста ексцентрична орбита около Тиър и ако онова, което вие казвате, е точно, тогава Тиър прави почти същото около Арин.

— И ние смятаме, че е така, макар и да не знаем със сигурност големината и формата на техните пътища. Липсват ни измерителни прибори, за да проучим необходимите стойности. Но сме напълно сигурни, че и двете слънца са много по-големи от Абиормен и обикалят твърде далече от тук, следователно е уместно да се предположи, че обикаля планетата, а не слънцата.

— Вече мисля, че разбирам какво става тук, и ми се струва, че последният ми въпрос бе напразен, защото ако температурата се променя така, както вие казахте, това се отразява върху целия живот на планетата. Учудвах се защо повечето дървета и животните от даден

вид са почти еднакви на ръст, а сега всичко ми е ясно. Повечето от тях са започнали да растат по едно и също време.

— Доколкото разбирам, твоят свят е по-различен от нашия.

В тези думи се долавяше въпрос. Крюгер трябваше да обясни сезонните промени на Земята и начина, по който различните форми на живот се приспособяват към тях.

— Следователно — каза Учителят в отговор на получените сведения, — по-голямата част от вашите живи същества не прекратяват почти неизменната си активност през цялата година, а останалите спят през неподходящия сезон. В този свят поне за нас първото е невъзможно, а почти не мога да си представя същество, което би могло да понесе крайностите на климатичните изменения на Абиормен. Колкото до второто, то ми се струва изключително голямо разточителство: след като един вид не понася условията през дадена част от годината, защо да не отстъпи през същото време мястото си на друг вид?

— Звучи смислено — съгласи се Крюгер.

— Тогава защо възразяваш, че моята раса трябва да споделя Абиормен с хората на Дар Ланг Ан?

— Не е точно така. Смущава ме начинът, по който се отнасяте с тях, като ми забранявате да им обясня някои неща от науките, с чиято помощ те могат да се освободят от вашия контрол. Сигурен съм, че *вие* нямате нищо против да научите от мен всичко, което мога да ви кажа.

— Лично аз, не. Но за моя народ бих имал същите възражения, каквито имам спрямо хората на Дар Ланг Ан.

— Искате да кажете, че не желаете хората от собствения ви народ да построят космически кораб, след като аз мога да им обясня как да го направят, така ли?

— Точно така.

— Но това е безсмислица. Защо не сте съгласни да дадете възможност на онези ваши хора, които искат, да напуснат и да оставят сами съплеменниците на Дар?

— Вече ти казах, че хората на Дар са ни необходими, но ти реши да тълкуваш по моему моите думи. Нещо повече. Неговият народ се нуждае от нашия по същия начин; Дар Ланг Ан може и да не знае това, но неговите Учители го знаят.

— Тогава защо не се отнасяте към тях като към приятели, а не низши същества?

— Но те са ни приятели. Аз съм особено привързан към Дар Ланг Ан; ето защо към теб се отнесоха много добре още първия път, когато дойде тук, а и сега отпратих далече жителите на моето село, за да няма опасност от насилие.

— Ако наистина имате такава привързаност към Дар, когото изобщо не сте виждали в живота си, доколкото разбирам, тогава защо задържахте книгите му? Това го разстрои повече от всичко друго поне през времето, откакто го познавам.

— Смея да кажа, че си направих един опит. Просто исках да науча повече неща за теб. Съжалявам, че Дар се е измъчвал, но аз съм доволен, тъй като можах да разбера нещо за способността ти да съчувстваш и да бъдеш приятел. Книгите му ще бъдат на онова място, където разговаряхме в миналото; ще ги занеса веднага, след като завършим нашия разговор.

— А какво ще стане с моята запалка?

— Наистина ли ти трябва толкова много? Аз я разглобих и се страхувам, че няма да успея да я сглобя отново. Кондензаторът (на това място се наложи да спрем, за да обясни думата) ни бе добре познат, но не и онова нещо, което превръща слънчевата топлина в електричество. Ако ми я оставиш, тя ще бъде интересна за нашите учени, когато имаме такива, разбира се.

— Мислех, че не искате вашите хора да знаят твърде много.

— Така е, но имам основания да се съмнявам, че точно твоята машинка ще им помогне да излетят от планетата. Още повече че тя е по-малко подходяща за нашето ежедневие, отколкото генераторите, които работят с топлината на абиорменските вулкани.

— Значи вие живеете под земята и близо до вулканите, така ли? В такъв случай вие използвате топлината им. Нещата, които видях на този континент, ме карат да вярвам, че мнозина от вашите хора остават да живеят през студения период под земята.

— Точно така, но не сме много. Тук сме само четирима; по толкова има и под другите ни градове.

— Но вие разполагате с много повече пространство, за да преживеете лошия за вас сезон, отколкото другите. Те са набльскани под онази ледена шапка...

— Която в най-тясната си част е широка стотици мили. Там може да се издълбаят пещери и да се складират храни за по-голямата част от тях, ако не и за всичките.

— А вулканите продължават на много стотици мили надолу из полуострова; видях ги, когато си тръгнахме оттук. Казано с други думи, не разбирам защо и двете раси да не живеят заедно през цялото време. Изглежда има, нещо, което не е съвсем наред, вие какво ще кажете?

— През цялото време на нашия разговор ти загатвах, че нещо не е наред. Казах ти, че всяка от расите е необходима на другата, а ти си помисли, че причината е в нашия мързел. Споменах, че други планети не са подходящи, защото няма да ни унищожат в нужното време, а ти прие думите ми за суеверие. Споменах за силната си лична заинтересованост от благополучието на Дар Ланг Ан, но очевидно ти просто не ми повярва. Самият ти каза, че технически е възможно и дори не е трудно да останем живи и след определеното ни време, стига да изберем тази възможност. И наместо да събереш в едно всички тези особености, ти ги разглеждаш като група от отделни неизпълними възможности. Признавам, че още в началото на нашия разговор аз се опитвах да добия представа за интелигентността на човешката раса, но ти не ми даде особено голяма възможност. Как, нима не можеш да намериш сам единственото обяснение на тези странни факти?

Крюгер се понамръщи и в течение на минута никой не каза нито дума; тогава се обади Дар Ланг Ан.

— Учителю, ако проверявате нивото на неговата интелигентност, можете спокойно да я сравните с моята. Аз съм живял на Абиормен през целия си живот, но не мога да разбера накъде клоните.

— Причината е в твоята подготовка.

— Не ми остава друго, освен да мисля, че това се отнася и за моята подготовка — прекъсна го рязко Крюгер с известно отегчение. — Как да отговоря на вашите гатанки, след като и той не може?

— Добре, добре, не искам да те ядосвам. Струва ми се, че обяснението ще бъде улеснено, ако ми кажеш няколко думи от твоя език. Вече разбрах, че хората от твоята раса са пряко свързани със създаването на други хора. Как се нарича новото същество?

— Дете... Син или дъщеря в зависимост от...

— Основната дума е достатъчна. А има ли дума, която определя отношението между две детета^[1], създадени от един индивид?

— Брат или сестра, в зависимост...

— Така. Предполагам, че всяка от двете думи ще свърши работа. Аз нямам дете, защото съм жив, но Дар Ланг Ан е дете на моя брат.

Този път мълчанието трая по-дълго, защото Крюгер трябваше да събере в едно разхвърляните късчета на ребуса; постепенно пълното му недоверие премина във възприемане на възможности, а оттам — и към съгласие с чутото.

— Чичо... Вие спечелихте! — каза той тихо на края. — И все пак не виждам...

Изречението на Крюгер бе прекъснато, но не от Учителя.

— Ха, цялата тази история си я бива! — Гласът бе привлечен; доколкото си спомняше, момчето не го бе чувало никога досега, но той говореше на английски език. — Мога да приема, че във всички случайни шумове е възможно нещо да прозвучи като добрия стар английски и нямам нищо против да го припиша на случайността. Но когато „дете“, „син“, „дъщеря“, „брат“, „сестра“ и „чичо“ попаднат в един и същ период от трийсет секунди, може да става дума за всичко друго, но не и за съвпадение. Господин Нилс Крюгер, ако вие имате съществен дял в разговорите, които успяхме да запишем през последните няколко седмици, мога да кажа, че вече сте добили добро произношение. В противен случай неколцина филолози, които познавам, ще бъдат наистина прекалено разочаровани!

---

[1] Множественото число на думата „дете“ в английски език се образува по неправилен начин; затова „Учителят“, незапознат с граматичните правила, прави грешка. Б.пр. ↑

XI. АСТРОНОМИЯ; ДИПЛОМАЦИЯ

Повечето човешки същества продължават да се надяват дълго след като е изчезнало и последното логично основание за това. Мъжът, който влиза в битка при пълно неравенство на силите, летецът, оставащ в пламтящия самолет, за да го отклони от града, осъденият престъпник в килията на смъртните — малцина от тях не престават да се надяват до последната глътка въздух. Нилс Крюгер не се бе отказал напълно от надеждата да види отново Земята. Но той не се бе надявал да го спасят. Колкото и да бе нелогично, той се надяваше, че комбинацията от собствените му познания и технологията на абиормените ще му помогне да построи някакъв кораб, с който да прекоси петстотинте светлинни години разстояние до Слънчевата система. Тази негова мисъл не бе изчезнала напълно дори след като той се запозна подробно с техническите възможности на расата на Дар Ланг Ан; макар и лишена от здрав разум, тя бе за него по-приемлива, отколкото предположението, че някакъв земен кораб ще се приближи до Плеядите по негово време. Той знаеше, че корабите имат много друга работа.

Ето защо безпогрешно разпознатият човешки глас, прекъснал неговия разговор с едно същество, което почти сигурно нямаше нищо общо със себеподобните му, го разтърси така, както нищо, преживяно от него досега. Известно време той изобщо не можа да проговори. От радиото се изсипаха още няколко въпроса и тъй като единствено Дар Ланг Ан направи опит да им отговори на своя невероятен английски, бъркотията в далечния космически кораб бе приблизително същата, каквато бе и в колибата.

— Това не може да бъде Крюгер; той никога не би говорил така, още повече че сигурно отдавна е мъртъв.

— Тогава как са научили английски?

— Ха, моето дете е на една година и говори по-добре от тях!

— Крюгер, това ти ли си, или нашите филолози са се побъркали съвсем?

— Аз съм... Разбира се, че съм аз, но не разбирам нищо. Що за кораб сте вие? Как ни чухте? И какво правите из Плеядите?

— Това е твоят кораб, „Алфард“; тук е Донабед. Вашето радио е нещо ужасно; не съм сигурен дори в твоя глас. Тук сме от няколко седмици. Записахме всички възможни радиошумове, за да разполагаме с нещо като език, след като се приземим. Радвам се, че си бил достатъчно благоразумен и ни чакаш. Изглежда в тази система има нещо, което направо побърка астрономите; този път те дойдоха с нас, за да видят всичко сами. Това радио местно производство ли е, или ти си го правил?

— Изцяло местно. — Крюгер се бе окопитил, макар че коленете му трепереха още. — Почакайте за миг, защото част от слушателите ни не говорят английски.

Той превключи на абиорменски и обясни на Дар и на Учителя какво се бе случило, след което продължи по радиото:

— А сега, докато слизате, ще бъдете ли така любезни да ми кажете какво е необикновеното на това място според астрономите?

— Аз не съм астрофизик, но ето как стоят нещата, доколкото ги разбирам — отговори Донабед. — Ти знаеш общоизвестните факти за източниците на космическа енергия, според които звездите от главната последователност, каквото е Слънцето и това червено джудже, ще продължават да излъчват енергия с досегашните темпове още милиарди години. Но в космоса има звезди, които светят много по-ярко от нашето слънце, понякога десетки хиляди пъти по-ярко. Водородът на тези звезди се изчерпва така бързо, че те не живеят повече от няколко милиона години или няколко десетки милиона в краен случай. Алциона е точно такава слънце, също като други звезди в Плеядите. Дотук всичко е нормално. Звездният куп на Плеядите е запълнен с галактична материя, която по всяка вероятност продължава да се струпва на места, при което се образуват нови звезди и допълват стотиците, вече съществуващи в тази група. И точно тук всичко се обърква. Астрономите определиха със значителна точност онова, което ще се случи със съгъстващите се облаци от вещество. При дадени обстоятелства, поточно при наличие на определен ъглов момент, може да се очаква, че ще се образуват звезди, които ще се движат по орбити около един център на масата — познатата двойна или кратна звездна система. В други случаи, когато кинетичният момент е по-малък,

преобладаващата част от общата маса се събира в една звезда, а остатъците образуват планетна система. Наистина, донякъде е изненадващо, макар че по принцип е възможно да се образува двойна или кратна звезда с обикалящи планети, но звезда като Алциона с планети около нея е нещо прекалено неестествено! Радиацията на подобна звезда е десетки хиляди пъти по-интензивна от излъчването на нашето Слънце; тя упражнява налягане, напълно достатъчно, за да изтласка от околността всички материални частици, от които могат да се образуват планети. Този факт се поддава на изчисление и експериментална проверка, така че е трудно да бъде пренебрегнат. Ето защо нашите зяпльовци по звездите не бяха много изненадани, когато научиха от събраните сведения, че Алциона има за спътник червено джудже, но щом разбраха, че около този спътник обикаля планета, те буквално обезумяха. Изгубихме много време, за да ги убедим, че не бяхме допуснали някаква глупава грешка, а чисто и просто се бяхме приземили на тази планета.

— И аз мога да го потвърдя — промърмори Крюгер.

— Няма спор. Между другото, официалното ѝ име е Крюгер, ако те интересува.

— Струва ми се, че нейното име е Абиормен, ако се съобразяваме с практиката на вече установени неща — отвърна момчето. — Продължете, ако обичате.

— Това е почти всичко. Астрономите направо са луди по своите любими теории; през цялото време дотук ги слушах как обсъждаха възможностите за улавяне на червеното слънце от Алциона, след като неговата планета или планети са били вече образувани, и така нататък, и така нататък. Трябва да свършим много работа и ти можеш да ни помогнеш здравата. Разбирам, че си понаучил местния език и ще ни спестиш немалко време като преводач.

— Има нещо такова, но щом заговоря с някой от местните жители, рано или късно започваме да си противоречим. А на всичко отгоре още не съм видял този приятел, с когото разговарям по радиото.

— Как така? Какво значи „не съм видял“?

— Наистина! Нямам никаква представа как изглежда. Вижте, майоре, ако слезете тук и ме измъкнете от тази парна баня, ще мога да ви обясня много по-добре цялата работа, повярвайте ми, а има какво да ви кажа.

— Ние вече слизаме. Сам ли ще дойдеш?

Крюгер обясни набързо нещата на Дар и го запита дали иска да отиде на кораба с него. В началото местният жител се подвоуми, но си даде сметка, че несъмнено щеше да събере още материал за книгите, и се съгласи да придружи своя приятел.

— Дар Ланг Ан ще дойде с мен — докладва Крюгер на Донабед.

— Ще трябват ли специални условия за него?

— Чувстваше се като у дома си на едно ледено поле и лети по два дни с планер, без да пие вода, така че температурата и влажността не са пречка за него. Не зная за налягането, защото тук е по-високо.

— На каква височина лети със своя планер?

— Нямам представа. Той не ползва летателни прибори, които да отговарят на нашите.

— Изкачвал ли се е някога до долната част на обикновените кълбести облаци?

— Да. Летял съм с него. Когато отива далече, се качва колкото е възможно по-високо.

— Добре. Мисля, че земното налягане няма да му навреди. Но ако можеш, обясни му евентуалните опасности, за да препени сам.

Крюгер така и не успя да схване дали Дар го бе разбрал напълно или не, но той тръгна с него, когато оперативният модул на „Алфард“ се приземи в откритото пространство при гейзерите. Учителят бе информиран за развоя на последните събития и момчето му обеща да възстанови при първа възможност връзката си с него по радиоапаратурата на кораба. Скритото същество не се противопостави, макар и да разбираше много добре, че по този начин се измъкват от неговата власт.

Обратният полет до „Алфард“, който обикаляше по безопасна кръгова орбита извън атмосферата на Абиормен, премина без вълнения, ако се изключи Дар Ланг Ан. Той не попита съвършено нищо, но очите му попиваха всичко около него. По-голямата част от екипажа забеляза една интересна подробност в поведението му. Почти винаги, когато някое повече или по-малко примитивно същество се отделя от своята планета, то прекарва по-голямата част от времето в наблюдаване на света, от който се е откъснало. При Дар бе друго. Той съсредоточи почти изцяло вниманието си върху устройството и управлението на модула. Единственият случай, когато погледна

надолу, бе в момента, в който модулът достигна кръгова скорост и премина в безтегловно състояние. Тогава той продължи да гледа почти цяла минута повърхността под себе си, но за изненада на всички присъстващи възприе съвсем спокойно явлението. Очевидно той бе разбрал, че усещането за падане не бе истинско падане или че ако в действителност бе така, пилотите щяха да се погрижат, за да овладеят положението. В този миг майор Донабед изпита истинско уважение към Дар Ланг Ан; той бе виждал твърде много образовани човешки същества, които изпадаха в истерия при подобни обстоятелства.

А момчето си помисли, че Дар бе летец и познаваше краткотрайните сътресения с внезапно намаляване на теглото при попадане в низходящо течение или на върха на някой възходящ въздушен поток, макар че те не траят повече от една-две секунди. Неговият приятел наистина си го биваше; самият Крюгер чувствуваше леко повдигане след почти цяла земна година, прекарана на твърда почва.

Ето че се появи и гигантското тяло на „Алфард“; последва подхождане и скачване, след което модулът премина в корпуса на кораба през специалния шлюз. Групата слезе и веднага бе свикано заседание.

Всички се събраха в най-просторния салон на кораба, за да чуят историята на Крюгер. По общо съгласие той пристъпи към сбито изложение, спирайки се накратко на своето спасение, след като бе оставен да разчита единствено на собствения си опит спрямо растенията, животните, минералите и хората на Абиормен. Липсата на някакво подобие на плодове, фактът, че стеблата на повечето растения можеха да се ядат, но бяха слабо хранителни, опитите, които бе принуден да прави, за да се убеди, че те не бяха отровни, неговото решение да напусне горещата вулканична област, където бе изоставен, и да си пробие път към полюса, защото очакваше да намери там подобри условия за живот — всичко това бе предадено от него без много подробности. Но когато свърши, всички искаха да го питат по нещо, така че командирът на „Алфард“ трябваше да заеме председателското място.

— Навярно ти е било трудно, когато е трябвало да избереш посоката? — запита един от астрономите.

— Да, пообърках се — засмя се Крюгер. — Ако червеното слънце само променяше големината си, бедата нямаше да бъде толкова голяма, но то се движеше напред-назад, от югоизток на югозапад и обратно, така че трябваше да мине доста време, преди да свикна. Със синьото слънце бе по-лесно, защото то изгряваше на изток и залязваше на запад, точно така, както трябва да бъде. Това се отнася поне за местата, отдалечени от полюса; когато продължих на север, в същност разбрах защо орбитите бяха такива.

— Вярно е. Но движението на червеното джудже е съвсем нормално, когато си спомниш колко ексцентрична е орбитата на планетата. Каква е либрацията според теб? Можеш да наблюдавам планетата само при една обиколка.

— Средно около шейсет градуса за всяка страна. Астрономът кимна и отстъпи на следващите. Командирът даде знак на един от геолозите.

— Каза, че си видял вулкани почти навсякъде, така ли?

— Да, но само в онази част на планетата, където ме намерихте. В същност не съм обходил много от планетата, не забравяйте това. Големият полуостров, по който вървах на север...

— Около три хиляди мили — намеси се един фотограф.

— Благодаря ви. По цялата му дължина има активна вулканична дейност, а онзи дял от материка, от който се издава той, е покрит в по-голямата си част с полета от лава на различна възраст. Близо до ледената шапка има други планини, но за тях не може да се твърди, че имат непременно вулканичен произход.

— Добре. За да разберем каква е възрастта на този свят, налага се при първа възможност да направим стратиграфски снимки. Предполагам, че не си видял фосили в близост до леда.

— Бях на земята само в непосредствена близост до Укрепленията. През останалата част от пътя бях във въздуха. Но Дар Ланг Ан е тук и може би той ще помогне.

— А ще иска ли?

— Сигурно. Той е много любознателен. Вече ви споменах за неговата жажда за знания, които събира в книги за следващото поколение, защото неговото няма да живее още дълго — каза Крюгер със сериозно изражение на лицето; с течение на времето мисълта за предстоящата загуба на Дар ставаше все по-тежка за него.

— Твоят приятел ще бъде ли така любезен да ни разкаже нещо повече за тази смяна на поколенията? — запита биологът. — И на Земята има животни, с които става почти същото, макар че двете форми не са принудени да се приспособяват към толкова драстична промяна в заобикалящата ги среда; но сега ме интересува преди всичко въпросът с онези Учители. Кога умират те, дали техните потомци са междинен тип, или нещо друго?

— Не знам; това се отнася и за Дар Ланг Ан. По-добре питайте Учителя на „топлиите“, с когото разговарях, когато ме слушахте. Дори не зная дали при нормалното развитие на нещата има само едно поколение, или живеят няколко от тях.

— Струва ми се, че това е достатъчно очевидно, защото ако имаше само едно поколение, а друг начин за възпроизводство на населението просто няма, то цялата раса щеше да изчезне. Сигурно има и смъртни случаи от злополуки.

— Добре, този въпрос е за Учителя. Аз ще го задам от ваше име, когато говоря с него.

— А защо Учителите не казват на своите хора абсолютно нищо по този въпрос? — зададе друг следващия въпрос.

— Ще трябва да питате тях. Ако бях на тяхно място, щях да го правя, за да бъдат по-спокойни хората, но нашият гост твърди, че точната дата на смъртта не ги тревожи.

— Искам да говоря по този въпрос с твоя приятел.

— Разбира се. Но ми се струва, че трябва да направите предварителен списък на желаещите.

Въпросите и отговорите продължиха дълго, а в това време Крюгер сдържаше с мъка прозевките си. На края командирът прекъсна заседанието, но дори тогава момчето не отиде да почива. То остана, за да разведе Дар из кораба и да отговори, доколкото можеше, разбира се, на въпросите на малкия си приятел.

Най-сетне отиде да спи, наслаждавайки се на безтегловността за първи път от много месеци насам. Така и не разбра дали Дар бе спал при подобни условия, но на сутринта той изглеждаше достатъчно освежен и Крюгер реши, че всичко бе минало добре. Дар отказа да опита от храната на хората, настоявайки, че не е гладен, но Крюгер погълна огромна закуска, която накара неколцина от екипажа да го предупредят да внимава. Относително по-слабите хранителни качества

на растенията на Абиормен го бяха принудили да привикне към големи количества храна.

След като засити глада си, той се представи на командира, който свика друго заседание, но този път само за учени. Взе се решение да предоставят на филолозите по-голямата част от времето на Дар, защото се почувствува острата нужда от повече преводачи. Биолозите решиха да слязат с единия от модулите и да уловят необходимите им животни; очевидно те трябваше да стигнат с тежък труд до интересуващите ги познания. Крюгер ги утеши, обещавайки да им помогне при разговорите с Учителя, защото Дар бе зает с езикови уроци.

Но геолозите нямаше да успеят да се справят без пряката помощ на Дар. Те можеха да картографират цялата суша на Абиормен, а после да започнат да проверяват предполагаемите обекти за утаечни скали, но щяха да загубят много време, което бе твърде скъпо. Решиха да покажат на Дар цветни снимки на скалите, които специалистите се надяваха да намерят, и да го попитат дали знае подобни места по планетата.

За жалост той не се спря на нито една от тях. Снимките на геолозите свършиха; те се отказаха от тях и тъкмо се канеха да се върнат към общия геоплан, когато Крюгер забеляза, че на една от снимките бе показана проба от шуплест варовик, който не се различаваше с нищо от материала, отложен около вира с гейзера. Каза го на Дар.

— Вашите снимки не са много хубави — бе отговорът.

Двайсетина минути по-късно се разбра, че Дар Ланг Ан е в състояние да различава светлина с дължина на вълната в диапазона от четири хиляди и осемстотин до почти осемнайсет хиляди ангстрьома, тоест във виолетовия спектър почти толкова, колкото средното човешко същество, но повече от цяла октава по-далече в спектъра на инфрачервеното излъчване. Снимките, където основните цветове бяха комбинирани така, че да показват онова, което бе в границите на възможностите на човешкото зрение, просто не отразяваха повече от половината от цветния диапазон на Дар. Или, както той се изрази, цветните снимки направо не струваха, а тоновете на филма не съответстваха точно на цветовете, които Дар познаваше.

— Сега ми е ясно защо не разбрах нито една от неговите думи за цветовете — промърмори Крюгер с възмущение.

Въпросът бе разрешен с черно-бели снимки; тук Дар трябваше да обърне внимание единствено на текстурата. Той разпозна материалите на повече от половината от снимките и посочи откъде можеха да вземат проби от тях. А след един кратък урок по геология той спомена за разседи, възседнати пластове и проломи с дълбочина стотици и хиляди футове; начерта и карти, така че достъпът до въпросните райони не представляваше никаква трудност. Геолозите останаха възхитени. Дар бе много доволен, а не по-малко и Нилс Крюгер, макар че основанията на последния бяха съвсем лични.

Между другото момчето се свърза по радиото с Учителя и му разказа всичко. Обясни му въпросите, на които посетителите търсеха отговор, и предложи в замяна толкова сведения, колкото му бяха необходими. За жалост Учителят не бе променил мнението си, че многото научни познания щяха да навредят на неговия народ. Той отказваше да отстъпи от своето становище, че с течение на времето научните познания щяха да направят възможен полета в космическото пространство, а подобен полет щеше да разруши жизнения цикъл на Абиормен, защото предположението, че някоя друга планета може да ѝ прилича напълно, бе според него направо смешно.

— Но защо вашите хора трябва да *остават* на други планети, а не само да ги посетят, да търгуват, да научат нещо ново или просто да ги разгледат?

— Нилс Крюгер, аз вече ти показах, че се отдалечаваш много от истината, защото просто не познаваш моя народ. Моля те, повярвай на моите думи, че грешиш, когато мислиш, че за тях ще бъде по-добре да напуснат този свят — оставаше все така упорит по въпроса той и Крюгер трябваше да отстъпи.

Той докладва за своя неуспех на командира Бърк, но отговорът на офицера направо го слиса.

— А ти не си ли доволен, че не се е съгласил с твоето предложение?

— Защо, сър?

— Доколкото разбирам, ти направо си му обещал да получи от нас всички технически сведения, които му се сторят интересни. Съгласен съм, че въпросите за сигурността не са от такава важност, от

каквато са били преди няколко поколения, когато на Земята е имало все още войни, но във всеки случай ние не можем да допуснем прекомерна свобода с някоя потенциално разрушителна технология по отношение на раса, която не ни е добре позната.

— Но аз наистина ги познавам добре!

— Приемам, че познаваш Дар Ланг Ан. Видял си още неколцина от неговата раса, един-двама техни Учители и си разговарял по радиото с един от Учителите на този народ, който според мен трябва да наречем добавъчен. Отказвам да се съглася, че ги познаваш „добре“, и съм сигурен, че ще изпаднеш в доста неловко положение, ако това същество приеме твоето предложение.

— Но вие не попречихте никому да отговаря на Дар по всички зададени от него въпроси.

— Почти по същата причина, поради която Учителят не попречи и на теб да питаш.

— Искате да кажете, че причината е в близката му смърт, така ли? Няма ли да го пуснете да се върне в Ледените укрепления преди това? Той се надява да го направите.

— Предполагам, че се надява. Но не вярвам, че ще може да ни навреди, защото не записва нищо.

Нилс насмалко не се изпусна за паметта на своя приятел. Той искаше Дар Ланг Ан да научи повече неща. Знаеше, че местният жител щеше да запомни всичко, което бе видял или чул, за да го съобщи покъсно на своите Учители в Ледените укрепления. Учителят от селото би могъл да възрази, но не можеше да направи почти нищо, защото Крюгер бе спазил обещанието си.

В същност докъде се простираха възможностите на това същество? То твърдеше, че притежава достатъчно голямо влияние върху Учителите вледената шапка, след като ги бе накарало да се опитат да го убият въпреки нежеланието им. Навярно можеше да ги принуди да пренебрегнат информацията, предоставена от Дар, а защо не и да го унищожат; това никак не отговаряше на плана на Крюгер. И така, докъде стигаше влиянието на това същество? Дали самият той можеше да направи нещо, с което да ограничи или да премахне това влияние? Налагаше се да разговаря отново със същия Учител и той реши да проведе разговора много, много внимателно. Момчето продължи да се носи замислено в приятната безтегловност, докато на

края погледът му просветна. След малко то се придвижи покрай най-близката стена и се отпрати към залата за радиовръзка.

Учителят отговори веднага на повикването.

— Предполагам, че си намерил допълнителни аргументи, които ще трябва да ме убедят да разреши разпространението на вашите технически познания.

— Не е точно това — отговори Крюгер. — Исках да ви запitam за някои неща. Казахте, че в града сте четирима Учители. Бих искал да знам дали останалите споделят вашето мнение по въпроса.

— Да — дойде веднага отговорът и обезкуражи донякъде момчето.

— Добре. А какво ще кажете за Учителите в другите градове? Предполагам, че им съобщавате за всичко. Този път отговорът не бе така бърз.

— В същност не им съобщаваме. Не поддържаме постоянна връзка с тях, а всяка година си правим взаимни проверки. Ако ги потърся сега, те сигурно няма да слушат. Но това няма значение, защото не се съмнявам в тях. В продължение на много години самите ние ограничавахме разпространението на техническата мисъл, за да бъдем сигурни, че сме единственият източник на знания за всички останали. Ние направихме радиоапаратите в Ледените укрепления, защото другите не могат.

— Разбирам. — Курсантът бе малко обезсърчен, но съвсем не мислеше да се предава. — Значи няма да имате нищо против да посетим други градове, за да предложим същото на Учителите там.

Той можеше само да се надява, че на събеседника му няма да му хрумне да попита дали всички човешки същества бяха на едно и също мнение по въпроса.

— Не, разбира се. След като им обясниш положението така, както и на мен, ще получиш същия отговор. Крюгер се засмя лукаво.

— Да, възможно е, но ние можем да им разкажем и нещо по-различно: че например разсъдъкът ви е бил помрачен, че сте взели с измама от нас някои сведения, че са ви омръзнали жертвите, налагани от дълга на Учителя, и сте решили да построите приспособления, с помощта на които да задържите в горещо състояние по-голямата част от планетата и така да отложите нормалното време за смърт на собствената си раса...

— Не съм чувал подобна глупост през целия си живот.

— Разбира се, че не сте, така както и вашите приятели по другите градове. *Но как да разберат те, че това е глупост?* Ще приемат ли риска? — прекъсна той за миг, но от радиото не последва отговор. — Все още продължавам да вярвам, че вашите хора няма да побягнат в космоса само защото са научили някои неща от физиката. Нима те не могат да видят опасността от подобна постъпка, както я виждате вие?

— Спри. Трябва да помисля.

Настана тишина, нарушавана само от слабия пукот на атмосферните смущения. Крюгер чакаше напрегнато.

— Човешко същество, ти ме научи на нещо — прозвуча най-после гласът на Учителя. — Няма да ти кажа какво е то. Нека Учителите на Дар Ланг Ан научат онези неща, които стигнат до тях.

Той не каза нищо повече.

Крюгер се отпусна с доволна усмивка. Планът му щеше да успее; сега вече не можеше да се провали.

Дар Ланг Ан ще погълне големи количества информация, която ще стигне за много книги, а бе невъзможно някой да успее да ги запише преди времето, определено за смърт. Дар Ланг Ан ще се върне в Ледените укрепления със събраните познания и няма да е свършил да ги диктува или записва сам, когато настъпи времето да се запечатат пещерите срещу покачващата се температура и промените на атмосферата. Когато това започне, той ще бъде вътре, а не вън в градовете на „студените“ хора, които ще трябва да умрат. Дар Ланг Ан щеше да стане Учител просто по принуда и Нилс Крюгер нямаше да загуби своя малък приятел.

ХІІ. ГЕОЛОГИЯ; АРХЕОЛОГИЯ

Абиормен е по-голяма от Земята, но морската ѝ площ е по-малка от земната дори през студения период, така че геолозите имаха достатъчно обширни пространства пред себе си. Но те не направиха дори опит да огледат цялата територия; планът им бе да съберат необходимите стратиграфски данни, за да вникнат по-добре в нейната геоложка история, а така също и да намерят, стига това да бе възможно, разбира се, проби, показващи обратната последователност на превръщане на елементите, което щеше да им позволи да определят поне приблизително възрастта на планетата. Последното бе единственото желание на астрономите, но биолозите имаха чувствително по-големи претенции. Те слязоха на Абиормен, готови да подложат на анализ всяка вкаменелост с помощта на всички възможни методики в своята област.

Бяха проследени множество пластове от утаечни скали; някои от тях продължаваха на много мили разстояние под равнището на терена, а други изчезваха само след няколко ярда, прекъснати било от някое земетресение, разбъркало ги в невероятно безредие, което изискваше опитност, за да бъде разгадано, било заради това, че при първоначалния процес са били отложени върху ограничена площ и формацията просто се е изронила с течение на времето. Варовиков пласт, отложен на площ от повече от един милион квадратни мили по дъното на някое море е едно, а лещообразно находище на пясъчник, образуван някога в делтата на поток, вливащ се в малко езеро, е съвсем друго — понякога толкова объркващо — особено когато се налага относително датиране на пластове.

Крюгер благодареше на шанса, че командирът Бърк не бе в състава на тази група и се молеше постоянно той да не улови по радиото забележките на геолозите, защото познанията на Дар Ланг Ан по английски се увеличаваха бързо с течение на времето, а когато става дума за възможностите на една фотографична памет, трудно е да се намери по-подходяща област на приложение от стратиграфията.

Всички геолози без изключение гледаха местния жител с истинско страхопочитание и изпитваха към него приятелски чувства, които съперничеха силно с чувствата на Крюгер. Но рано или късно командирът щеше да научи; момчето се надяваше, че дотогава популярността на малкия му приятел щеше да порасне толкова много, че да трогне възрастния офицер и да разпръсне съмненията му.

Изглежда, че на планетата липсваха структури, съответстващи на „полетата“, които са типични за някои райони на Земята. Очевидно не много отдавна цялата повърхност на сушата се е намирала под водното равнище; бе почти сигурно, че Абиормен е подложена на по-голямо сеизмично натоварване и по-интензивна планинообразователна дейност в сравнение със Земята. Един от специалистите направи предположение, че по всяка вероятност причина за това са сезонните промени, съпътстващи „дългата година“, когато по-голямата част от морската вода се отлага в ледените шапки. Сеизмичното измерване на шапката в южното полукълбо (която *не се* намираше над южния полюс) показва дебелина на пласта от почти трийсет и пет хиляди фута. По време на измерването валеше сняг; Тиър изобщо не се показваше в тази част от планетата, а Арин нямаше да огрее тук по-рано от няколко земни години.

Изтекоха две-три кратки абиорменски години, преди да стане възможно точното датиране на пластовете; по това време астрономите научиха нещо, от което се бяха страхували почти от самото начало. Още с първите си стъпки геолозите търсеха пегматити и други внедрени вулканични скали, в които бе възможно да се открият радиоактивни вещества, удобни за датиране; скоро те намериха такива скали на различни места из континента, който проучваха. Засега бе невъзможно да се изчисли корелацията между тях и утаечните скали, но на едно място бе открито съотношение между урана и оловото, което съответстваше на възраст от малко под един и половина милиарда години. Пробата бе с голям обем, така че бяха направени десет самостоятелни измервания, при които средното отклонение не бе по-голямо от дваайсетина милиона години. Астрономите не искаха да повярват, че Алциона е съществувала повече от една стотна част от това време и се начумериха, когато получиха сведението.

Независимо дали бяха датирани, или не, утаечните скали представляваха интерес и за други области. Ако Дар Ланг Ан бе

виждал фосил през живота си, той не му бе обърнал никакво внимание. Този пропуск не се оказа страшен, защото утайките съдържат по-малко органични остатъци. В средата на континента бе открито лещообразно находище на варовик, широко почти двеста мили, което в голямата си част се оказа изградено от останки от някогашен риф; на различни места в него бяха намерени няколкостотин отделни животински вида. Имаше хиляди ракообразни, които според Крюгер сякаш бяха дошли направо от Земята; един биолог изгуби много време, за да му обясни техническите разлики.

— Предполагам — завърши той, — че много същества ще ти се сторят напълно еднакви с тези, които сега обитават по бреговете на океаните. Изглежда, молюските и техните роднини имат някаква способност да преживяват измененията, съпътстващи развитието на една планета. За половин милиард години те са се променили и на Земята, но продължават да живеят, запазвайки основната си схема.

— Разбирам всичко, с изключение на едно — обади се Дар Ланг Ан на своя бавен, внимателен английски. — Бях с вас през цялото време и видях подобни вкаменелости в различни скални пластове; според вас това е напълно естествено, но аз никога не съм срещал живо същество, което да прилича на нещо на фосилите.

— Все край морето ли сте били?

— В повечето време. Неотдавна с Нилс Крюгер изминахме покрай морския бряг почти триста мили. През последните осемстотин години това ми се е случвало не един път.

— Вярно е! — възкликна възбудено Крюгер. — Виждах, че нещо не бе наред по оня бряг, но така и не разбрах какво бе то. Не се виждаха нито раковини, нито из хвърлени медузи. Нищо чудно, че брегът изглеждаше така странен!

— Хм, съгласен съм, че това е много необикновено. А другите същества в морето?

— Не знам. Мисля, че във водата има различни животни; за растения съм напълно сигурен. Но не мога да се сетя за множество различни видове.

Биологът предостави тази информация на колегите си, които работеха на място; самият той бе прекалено зает с корелацията на фосилите, за да се занимава с нея.

Постепенно от хаоса се раждаше порядък. За да се улеснят обсъжданията, миналото на Абиормен бе разделено на периоди, чиято продължителност се определяше от пълното заливане на континента, за което говореха варовиковите дъна на водоемите. Геолозите не намериха доказателства за планинообразователни периоди, които обикновено са по-удобни за тази цел; навярно на Абиормен планините наистина бяха образувани равномерно във времето.

Много неща говореха в полза на по-голямата сеизмичност на този свят в сравнение със Земята. Преди всичко той бе по-обширен — диаметърът му бе девет хиляди и сто мили при четиридесет процента по-голям обем; следователно на неговата повърхност човек с тегло сто и седемдесет фунта бе почти сто и осемдесет фунта. Процентно разликата бе малка, но общата величина на гравитационните сили, които участвуват в планинообразователните процеси, бе много по-голяма в сравнение със същия показател за дома на човечеството. Едно нещо бе сигурно: периодите на образуване на планините бяха къси, чести и засягаха определени райони.

Този факт трябваше да зарадва биолозите, макар че се очертаваше като затруднение за астрономите. За съжаление вкаменелостите на гръбначните предизвикаха нови главоболия.

Вземайки за пример Земята, не бе трудно да се изгради модел на обща последователност, който да отговаря почти точно на еволюционното развитие, затворено в рамките на няколкостотин милиона години от живота на планетата. В началото на тази последователност бяха организмите с бегли следи от вътрешни втвърдявания, следвани от същества със скелети, подобни на рибите, за да се стигне на края до създания, които очевидно са дишали въздух и са прекарвали живота си или поне по-голямата част от него на сушата. Щеше да бъде наистина чудесно да се поставят най-простите от тях в долната част на страницата, а Дар Ланг Ан да застане най-отгоре, като логичните междинни форми намерят мястото си между тях, но това се оказа направо невъзможно, защото на всеки намерен фосил на гръбначни чиито крайници имаха кости, можеха да се преброят шест крайника. Видът на Дар бе достатъчно човешки и той имаше две ръце и два крака, без видими следи от други крайници.

Подтикнат от настоятелните молби на биолозите, местния жител се съгласи да му направят серия от рентгенови снимки. Самият той бе

заинтересуван не по-малко от тях в крайния резултат, но и той видя, че по скелета му нямаше никакви следи от трети чифт крайници.

Дар бе вече запознат с основните принципи на еволюционната теория толкова, колкото и всяко средно образовано човешко същество, така че разбра затруднението на специалистите. Преди да се обади някой друг, той поясни:

— Изглежда, че никоя от намерените останки не е на пряк прародител на моята раса. Може би сме дошли от друг свят, както мислеше някога Нилс, но нито съм чел за това в книгите, нито пък някой от Учителите ми е казвал нещо подобно.

— Значи това е невъзможно — отбеляза мрачно биологът.

— Не напълно. Може би е станало толкова отдавна, че или нищо не е било записано, или сведенията са изчезнали. Във всеки случай ми се струва трудно да се докаже.

— Сигурно имате право. Мисля, че най-доброто, което можем да направим, е да потърсим в по-скорошни формации.

Геолозите слушаха този разговор по време на една от редовните почивки за храна. Един от тях заговори:

— Малко трудно е да се погледне отгоре една формация и да се каже, че примерно е на по-малко от един милион години. Ние гледаме внимателно, разбира се, но сами знаете много добре, че датирането идва по-късно: след разкопаването, намирането на фосилите и тяхното сравняване с вкаменелости от други формации.

— А как стоят нещата с находки от склоновете на сипеи или от пещери?

— Почти не е в нашата област, но ще разгледаме обстойно всичко, което се намери при подобни условия. Не мога да си спомня за нито една ясно изразена пещерна област, макар че при подходящ климат някои от варовиковите пластове са били удобни за такива образувания.

— Чувал съм за пещери из другите континенти, по стените на които имало странни скици и рисунки — обади се Дар Ланг Ан и цялата група се обърна към него.

— Ще ни заведете ли там? — запитаха едновременно няколко гласа.

— Може би ще успее. Все пак по-добре е да отидем до някой от градовете из континента, където ще намерим местен човек за водач.

Решението бе взето след консултация с командира Бърк, останал на далечния „Алфард“. Бе изпратен друг модул, който да вземе малката групичка, така че геолозите да не бъдат лишени от превозно средство; с него дойдоха още няколко специалисти.

Въпросният материк бе разположен далече на юг и малко на запад от мястото, където работеха засега; той се намираше все още в района, огрявай от червеното слънце Тийр. Дар Ланг Ан се ориентира лесно; в един от градовете намериха водач след обичайните пояснения, наложени от вида на човешките същества. Много от жителите пожелаха да отидат с тях, за да видят работата на чужденците; всичко по-важно бе свършено, след като книгите от този град бяха пренесени в Ледените укрепления; сега хората просто чакаха смъртта.

Пещерите наистина бяха такива, каквито ги описа Дар; никой от присъстващите хора не се усъмни, че те са били обитавани в зората на някаква цивилизация. Повечето посетители се стълпиха пред рисунките по стените, но онези, които знаеха за какво бяха дошли, се заловиха внимателно с подовете на пещерите.

Те бяха покрити с твърдо отъпкана пръст; свалиха я внимателно, пласт след пласт, и я пресяха. Местните жители коментираха подробно всеки намерен предмет; самите те не бяха се сетили да копаят по тези места и не разпознаха нито един от предметите. А те можеха да бъдат във всяка пещера по Земята — сечива от камък или кост, а така също и предмети, които навярно са били украшения.

Продължаваха да копаят ден след ден. В началото учените се надяваха да намерят скелети на обитателите на тези пещери, но останаха разочаровани. Един от тях запита Дар.

— Не ме изненадва особено много — отговори му той. — Виждам, че тези хора не са се развивали като нас, но все пак разликата не е особено голяма. Те или са умирали в определеното време, или са загивали от насилие, а това по всяка вероятност не е ставало в пещерите.

— В същност ние не знаем дали тук са живели хора като вас — вметна сухо друг учен. — Изглежда, че някъде в историята на вашата планета е станало голямо прекъсване. Можех да предположа, че вашият народ е дошъл от друга планета, а „топлите“ са местни жители на Абиормен, ако не знаех за отношението „баща—син“, което ви свързва.

— А защо да не сме дошли заедно? — подсказа Дар.

Лицето на биолога просветна.

— Това е възможност. Как бих искал да е останала някоя и друга рисунка на самите хора, които са живели в тези пещери!

— Откъде знаете, че не са останали?

Ученият погледна несръчните изображения на някакви същества, пръснати по варовитите стени и тавани.

— Не ми се вярва — отговори мрачно той. — Помислете сам. Нито едно от тях не е с шест крайника, а това в най-лошия случай *навежда на мисълта*, че животинският свят по времето, когато е била населена тази пещера, се отнася до вас повече от онези неща, които намерихме в скалите.

Ученият се върна при своята работа, а Дар Ланг Ан се отдалечи сам, което ставаше за първи път, откакто се познаваха с Крюгер. Той видя, че момчето гледа след него и направи гримаса, която за него бе равнозначна на усмивка, докато му казваше:

— Не се притеснявай. Искам да остана сам за малко. Трябва да премисля много неща. Потърси ме веднага, ако стане нещо интересно.

Крюгер се успокои, макар и да не бе съвсем сигурен какво можеше да бъде интересно за неговия малък приятел. Веднага след идването на „Алфард“ всичко бе подходящо за това определение; на местния жител му бе трудно да задържи вниманието си само върху едно нещо, тъй като всичко около него трябваше да бъде обяснявано. Постепенно нещата се промениха. Крюгер се питаше дали Дар няма да загуби оня интерес към науките, който той се стараяше да развие у него. Реши, че имаше малък риск; работата на това място започна да омръзва дори на него. Мина доста време, откакто всеки намерен фосил, кремъчен нож или парче варовик им казваше по нещо ново.

Той не бе сигурен дали си струваше да се връща с Дар при астрономите на кораба. Щяха да сменят обстановката, така че ако Дар бе започнал да губи интерес, което бе доста вероятно, това бе за предпочитане. Реши да предложи това на Дар, когато той се откъсна от своето усамотение.

Оказа се, че малкият местен жител не се е отегчил от геологията. Вродената му вежливост го накара да предложи да отидат и до другата група „ей-така, съвсем за малко“, а после да се върнат на кораба; в

същност той изобщо нямаше намерение да се връща, но забеляза, че Крюгер се бе отегчил.

Групата на геолозите, при която отидоха, бе постигнала много повече и от най-добрите очаквания, така че скуката на Крюгер се изпари само няколко секунди след като се приземиха на обекта. Казано накратко, те бяха открили причината за „прекъсването“ на геоложката последователност.

След като бе свършил много ненужна работа, на един от учените му бе хрумнало, че драстичните изменения на климата през всяка дълга година трябва да предизвикват съответните промени в някои формации, които приличат на сезонно напластяваните глини на Земята. Езерата трябва да се изпаряват напълно, така че периодично изветряните и напластявани утайки да са очертани много по-отчетливо, отколкото на родната планета. За опита било избрано голямо, плитко езеро. Сериата ядки от краищата била сравнена със сериите от най-дълбоката част на водоема; получените резултати се оказали така недвусмислени, че астрономите наистина имаха основание да се радват.

Сезонните промени, описани от оня Учител при далечното село с гейзерите, очевидно са започнали преди близо шест милиона години според един от специалистите и преди повече от десет милиона според друг. Мнението на останалите бе разпределено почти равномерно между тези две цифри; първата група настояваше, че дългата година винаги е траяла близо шестдесет и шест земни години, докато втората държеше, че сезонното изменение намалявало непрекъснато по продължителност. Последните не бяха в състояние да посочат причината за това явление, но не отстъпваха от своето тълкуване на фактите. Дар Ланг Ан бе очарован, защото едва сега разбра, че точните науки не се попълват автоматично с резултатите от научните изследвания.

Ръководителят на групата трябваше само да обобщи цялостната геоложка ситуация, когато седнаха да се хранят след връщането на Дар и Крюгер.

— Според представените доказателства историята на тази планета изглежда следната — каза той. — Тя съществува толкова отдавна, колкото и Земята, с разлика от около един милиард години в

плюс или минус и по всяка вероятност е преминала през същите етапи на развитие. Вследствие на кондензацията след обичайното охлаждане се е появила вода. Навярно първичната атмосфера се е задържала малко по-дълго, защото тук параболичната скорост е с повече от двайсет процента по-висока в сравнение със Земята. Навярно животът се е зародил самопроизволно по познатия на всички начин, а възможно е и благодарение на проникнали отвън спори, и е продължил да се развива така, както и на другите планети, които познаваме, изменяйки рязко първичната атмосфера, докато е станал почти такъв, какъвто е на Земята.

По всяка вероятност през този период, който обхваща по-голямата част от съществуването на планетата, не са ставали страхотните изменения на климата ѝ, които се дължат на периодичното преминаване на нейното слънце в близост до Алциона; засега това предположение се потвърждава от голям брой факти, докато за обратното няма нито едно доказателство. Така например някои придънни фосили представляват останки от голям брой мекотели и други същества от един и същи вид, които имат най-различна големина, но нито едно наслоение не носи следи от преждевременната смърт на по-младите. С други думи, тези факти говорят, че по същото време животът на Абиормен е протичал нормално от гледна точка на нашите разбирания за жизнения цикъл: съществата са се раждали, остарявали са и са умирали.

При тези условия животът еволюирал до степента на появата на гръбначни същества, характерното за които е, че дишали въздух и имали по шест крайника. Нищо не говори, че тяхната еволюция е продължила.

И тогава, някъде в границите между пет и десет милиона години започнали страховитите температурни изменения, предизвикани от Алциона, които в крайна сметка заличили целия живот на планетата. Днешните населяващи я видове са произлезли или от някои по-прости форми, преживели промяната, които са се разпространили във вече различната обстановка, или от допълнително пристигнали спори, или от новообразувана форма на живота.

Все още знаем твърде малко за тези последни няколко милиона години; струва ми се, че вече има съгласие да пристъпим към отводняване на езерото, след което ще разкопаем големи площи от

дъното му, за да намерим останки от тогавашния живот. Освен това знаем, че сега животът на планетата съществува във формата на две сменящи се поколения, което му позволява да оцелее в среда на рязко променящи се условия. Има ли някакви допълнения или поправки на това изложение?

— Само едно напомняне: имаме нужда от спешната помощ на астрономите.

— Съгласен съм. Аз записах изнесеното тук и при първа възможност ще изпратя лентата на „Алфард“.

Храненето завърши без допълнителни приноси към науката.

— Дар, какво мислиш за това? — попита по-късно Крюгер. — Голямо ли е противоречието с нещата, които са ти казали твоите Учители?

— Липсва каквото и да е противоречие, защото те не са ни говорили, нищо за подобна възможност. Сега, когато знам какво представляват Учителите, предполагам, че не са го направили само защото самите те никога не са помислили за това.

— А има ли вероятност твоите Учители да не са доволни от факта, че си го чул? Или пък някой от „топлите“ Учители да възрази в случай, че твоите нямат нищо против?

— Мислих за това. Струва ми се, че нашите Учители ще проявят интерес подобно на мен; стигнах и до заключението, че другите учители знаят за нашата работа само онова, което им съобщаваме по радиото. Те просто не могат да живеят близо до Ледените укрепления.

— Даже под земята, така ли?

— Възможно е, но трябва да бъдат много дълбоко, а те и сега не виждат добре. Ето, онзи при селото с гейзерите не спомена ли, че двамата не можете да се видите, тъй като не съществува достатъчно сигурна прозрачна преграда?

— Не помислих за това. Но след като те зависят от сведенията, изпращани от твоите Учители, защо просто не им казаха, че са ме убили, вместо да се опитват да изпълнят заповедта им?

— Струва ми се, че ако са го помислили, те по всяка вероятност са се сетили, че причината, заради която другите са поискали да бъдеш убит, е от такова естество, че произтичащите от нея резултати ще разкрият неизпълнението на поръчката. Представи си, че моите хора

научат след това много от вашите тайни: просто ще бъде невъзможно да се скрие.

— Може би имаш право. И все пак аз бих опитал нещо, наместо да убивам приятел.

— Навярно те не са знаели доколко си бил приятел. Не забравяй, че те не са прекарвали с теб толкова време, колкото бях аз. И как да ти кажа, ти наистина имаш някои чудатости. В този смисъл мога да разбера чувствата на „топлите“ Учители.

— Сигурно си прав. Сега ние се познаваме много добре, но пак се намираме странни понякога. Обаче това вече не ме притеснява.

— Нито пък мен.

Двамата се погледнаха с повече взаимно разбиране, отколкото бяха чувствали помежду си досега или щяха да почувствуват по-нататък.

ХІІІ. АСТРОНОМИЯ; КСЕНОЛОГИЯ^[1]

Оперативният модул, който отнесе геоложкия отчет на астрономите, върна Дар Ланг Ан и Крюгер на „Алфард“. Дар бе изслушал вече този отчет, но не разбираше защо минеролозите имаха нужда от астрономите, за да проверят своите теории. Неговото любопитство по всички въпроси, свързани с физическите науки, бе стигнало до ниво, което познаваха малцина човешки същества, минали през прага на детството.

Заедно с астрономите той изслуша внимателно записа на отчета на геолозите, но не откри нищо пропуснато. Проследи с интерес разговора на новите за него учени, без да му хрумне, че те могат да приемат за неучтивост настойчивите му въпроси, което в същност не се отнасяше за повечето от тях.

— Опасявам се, че не разбирам какво точно имате пред вид, когато казвате, че Арин е „уловила“ Тиър и Абиормен — каза Дар по едно време.

— Мислех, че младият Крюгер ви е обяснил нещичко от Нютоновите закони — бе началото на отговора. — При нормални условия две тела се притеглят помежду си в съответствие с определен закон и това притегляне, когато към него се прибави и инерцията — онова нещо, което кара камъка да лети, след като напусне изхвърлящата го ръка, — се изразява в строго определени движения на тези тела, така както сега „Алфард“ кръжи около вашата планета. С „улавяне“ ние просто искаме да кажем, че отначало Тиър не е обикаляла около Арин, а се е движела по собствен път в пространството, докато този път я е приближил до по-голямата звезда. Нейната притегателна сила я е отклонила и сега те обикалят една около друга.

— Струва ми се достатъчно ясно. Но аз подразбрах, че някои от вас са открили отклонение от тази идея, вярно ли е?

— Да. Улавянето не се случва често; по правило то изисква много особени обстоятелства.

— Но защо? Ако тази сила се променя в зависимост от разстоянието, както вие казахте, следва, че двете тела трябва само да бъдат достатъчно близо едно до друго. Ако това, което твърдите, е вярно, аз не разбирам защо Тиър и Арин не са паднали една върху друга още преди много време.

— Добре казано! Има една особеност и тя е, че когато две тела се приближават едно към друго, тяхната скорост нараства. Ако не са били насочени съвсем точно в началото, те няма да се сблъскат, а ще започнат да се отдалечават, като скоростта им ще намалява със същата бързина, с която е нараствала преди разминаването. Изходящата траектория ще има формата на входящата, така че наблюдателят няма да ги види да се движат спираловидно. Сега ще ви покажа.

В момента „Алфард“ бе в състояние на свободно падане, така че казаното не бе трудно да се покаже. Две на-електризиращи топченца от бързова сърцевина в опразнения от въздух шлюз показаха съвсем ясно всичко на любопитния жител на Абиормен.

— Тогава как ще стане улавянето? — попита той, когато демонстраторът влезе в главното помещение на кораба и свали скафандъра си. — Предполагам, че все пак то става, защото иначе нямаше да го споменавате.

— Наистина е така. Ако наблизко има трето тяло, насочено към другите две, ще стане точно това, за което ви говорих, макар че вероятността не е много голяма; ако преди малко бях пуснал въздух в шлюза, силата на триенето, причинено от него, щеше да накара топченцата да закръжат спираловидно около себе си.

— Остава да предполагам, че някоя друга звезда от същата група служи за трето тяло.

— Не ми се иска да приема подобна възможност, защото останалите звезди са много далече, но може би причината е именно в някоя от тях.

— Най-малкото е възможно подобно явление да е сложило началото на горещите сезони на Абиормен.

— Да, възможно е. Не бих искал да кажа нещо повече.

Поне за момента жителят на Абиормен трябваше да се задоволи с чутото.

Естествено е, че не бяха необходими много отговори, включващи „може би“ и „навярно“, за да премине самият Дар към въпроси, които започваха с „откъде знаете“. Астрономите потърпяха известно време, но в крайна сметка предложиха по възможно най-тактичния начин на Крюгер да го запознае с някои положения от елементарната алгебра.

На Дар дори не му хрумна да се обижда. Той се ядоса донякъде на себе си, че не се бе сетил за същото по-рано, тъй като отговорите на по-голямата част от предишните му въпроси съдържаха по малко математика. Той излезе от залата в добро разположение на духа, за да потърси Крюгер, който не го съпровождаше навсякъде след големия му напредък в английския език.

Дар не забеляза лекото объркване на своя приятел, предизвикано от неговата молба; той просто седна и зачака да му преподава алгебра. Крюгер направи всичко възможно, но не се оказа най-добрият учител в света. Може би той щеше да се представи в по-добра светлина, ако не го бе обхванал страхът, че подобна дисциплина може да разруши изцяло интереса на Дар към науката.

Страховете му бяха напразни. Причината, заради която повечето хора страдат от математиката, е, че за тях тя е нещо, което трябва да се запаметява, а именно този процес бе най-лесното нещо за Дар. И навярно поради тази своя особеност той схвана много бавно основната идея на алгебрата като средство за разрешаване на поставени задачи; той научи всички правила, но когато трябваше да реши една задача, се затрудни така, както и много от учениците в първия клас на гимназията. На края по-скоро Крюгер, отколкото Дар, намери изход от затрудненото положение.

Не бе особено трудно да се открие нещо ново и интересно за Дар, но Крюгер имаше лични причини то да не бъде свързано с математиката. Той споделяше общото схващане, че именно биологията е такъв предмет и реши, че точно сега е моментът да се покаже какво бяха разбрали за Абиормен специалистите по науката за живота.

От известно време насам тяхната група полагаше усилия да разреши проблема с изучаването на единствената „топла“ форма на живот, която им бе под ръка, а именно единия от Учителите в убежищата с вулканично отопление. Индивидът при селото с гейзерите не бе изцяло общителен, но го познаваха по-добре от останалите; именно това същество бе избрано за ролята на домакин на работа с

телекамера, създаден набързо от инженерите на „Алфард“. След като видя това приспособление, Дар смени веднага пистата и Крюгер трябваше да му обяснява основните положения на телевизията и дистанционното управление. Още не бе завършил, когато всички се качиха на оперативния модул заедно с робота.

Дар бе схванал достатъчно добре предназначението на апарата и постепенно осъзнаваше възможността да научи как бе *направен* той. На борда на модула чу разговора на Крюгер с Учителя, но не се намеси.

— Ще ви бъдем много благодарни, ако позволите на нашия робот да влезе в скривалището ви. Убедени сме, че ще понесе условията.

— А защо да го правя? Каква полза ще има от това някой от нас?

— Вие ни видяхте и навярно част от вашето мнение се дължи на този факт. Не мислите ли, че и ние може би ще променим някои свои схващания, след като ви видим? Нали вие многократно настоявахте, че не ви разбираме и поради тази причина не сме съгласни с вашето становище за разпространяването на техническите познания. Струва ми се, че вие ще сторите с желание всичко, което би могло да засили взаимното ни разбирателство.

— А откъде знаеш, че съм те виждал? Казах ти, че не познавам вещество, което би могло да отдели различните среди, в които живеем, и да бъде прозрачно при това.

— Тогава вие не сте ми казали цялата истина, защото не е възможно да не разполагате с някакво телевизионно устройство. Вие ни виждате достатъчно ясно, след като попитахте за железните токи на Дар.

— Много добре. Но как мога да бъда сигурен, че начинът ви на мислене няма да се промени, след като ме видите, каквито сте странни?

— Не мога да ви кажа. И как да ви обеща неща за нашите заключения, след като нямаме никаква представа за вас? Във всеки случай вие ще можете да научите още нещо за нас.

— Вече не ни интересувате с нищо особено.

— Не беше така, когато ми задавахте всички онези въпроси преди няколко години.

— Още тогава научих това, което ми трябваше.

— Но с нашата наука се запознаха още много хора, освен Дар Ланг Ан. Те дойдоха и ни наблюдаваха, когато проучвахме една пещера далече на юг.

— Струва ми се, че не мога да направя почти нищо срещу това.

— Но ако и вие научите повече за нас, ще знаете за нещата, познати на другите; така ще можете да контролирате и собствения си народ, когато дойде редът му да живее.

Дар се пообърка от този довод; той не схващаше напълно намеренията на момчето и нямаше почти никаква представа за мисловните операции на отдалечения Учител. Не знаеше дали да се изненада, когато този довод сякаш убеди съществото, но видя, че Крюгер бе доволен от резултата.

Макар и малък, роботът не можеше да мине през специалния отвор на мястото, където Дар и Крюгер бяха разговаряли с Учителя. Но по негово указание модулет се приземи близо до кратера, в който двамата пътешественици попаднаха някога в клопка; после приспособлението бе принесено в сградата с генераторите. Всички се върнаха в модула и се струпяха около телевизионния екран, настроен на дължината на вълната от преподавателя на работа.

— А по-нататък? — зададе въпрос към Учителя един от присъстващите.

— Изпратете вашата машина надолу по наклонения път.

Операторът изпълни нареждането и малката кутия се затъркала върху гъсеничната си верига по хлъзгавата повърхност. Когато роботът наближи края на наклона, светлината намаля; тогава запалиха лампичката в горната му част, за да виждат.

— По коридора. Не завивайте в отклоненията.

Приспособлението продължаваше напред. Коридорът бе дълъг и очевидно навлизаше дълбоко в планината; мина доста време, преди на пътя му да се изпречи масивна врата.

— Спрете.

Бе изпълнено и след малко вратата се отвори.

— Влизайте бързо.

Роботът мина и вратата се захлопна зад него.

— Продължавайте, тук няма отклонения. Ще дойда да срещна вашата машина, но се движа бавно, защото нося радиото със себе си. Още съм близо до селото.

— Няма смисъл да изминавате толкова път, освен ако има вероятност роботът да не види тази част от вашата станция — отговори един от биолозите. — Приспособлението ще се приближи, без да затрудни някого.

— Много добре. Ще чакам тук, така че ще можете да разговаряте и с моите сънародници.

Следователно между прохода под сградата с генераторите и района под селото с гейзерите имаше единичен дълъг тунел. Пътуването по него продължи дълго, докато роботът стигна до място, където коридорът внезапно премина в голямо помещение, високо около осем фута; виждаха се входовете на няколко отклонения. Операторът, който бе научил достатъчно от езика на абиормените, за да разговаря през повечето време без помощта на Дар или Крюгер, уведоми Учителя за мястото на работа и поиска по-нататъшни указания.

— Вие сте съвсем наблизко и е по-лесно да ви покажа пътя. Чакайте там; след малко съм при вас.

Всички гледаха напрегнато телевизионния екран. След няколко секунди в единия от входовете нещо се раздвижи и погледите на присъстващите се приковаха в уголеменото му изображение на екрана. Следяха неотстъпно новодошлия, който приближаваше към работа.

Изненадата не бе особено голяма. Всички с изключение на Дар имаха по-малък или по-голям опит с разузнавателни кораби от Земята, така че бяха виждали най-различни същества, не само интелигентни, но и културни.

Жителите на Абиормен не бяха срещали нищо подобно в живота си. Някакво пъпешообразно тяло се подпираше на шест крайника; в горната си част те бяха толкова масивни, че се сливаха един с друг, а долната, която стъпваше на пода, бе остра почти като игла. Наблюдателите си помислиха за някаква необикновено охранена морска звезда, която бе обърнала на една страна крайниците си и крачеше с тях. На светлината, идваща от работа, горната третина от тялото изглеждаше наситено червена за очите на човешките същества, като една ивица от същия цвят слизаше до долу по крайниците; останалото бе черно. Не се виждаха очи, уши или други телесни органи, с изключение на някакво петно в най-горната част на тялото, което можеше да бъде всичко — от затворена уста до особеност в

окраската. Телевизионното изображение не казваше на Дар абсолютно нищо за големината на съществото, но операторът на робота го сравни с фокусното разстояние и определи, че то бе високо почти колкото Дар и тежеше навярно осемдесет-деветдесет фунта.

— Мисля, че ме видяхте вече.

Дар долови отчетливата ирония в гласа на съществото. Нямаше място за никакво съмнение в неговата самоличност, защото от микрофона на робота идваше същият глас, който бяха слушали през цялото време.

— Ако позволите на вашата машина да ме следва, ще можем да си починем, докато решите какво ви интересува.

Съществото се върна назад, без да се обръща, и роботът го последва. По един тесен коридор те стигнаха до стая, висока около пет фута и почти еднаква с помещенията, които Дар и Крюгер бяха оглеждали в града. Дар не отместваше погледа си, надявайки се да разбере предназначението на различните загадъчни приспособления.

За някои от тях всичко стана ясно от пръв поглед. Три от куполообразните предмети бяха заети от същества, които приличаха на техния водач; телата им се намираха на върха, а шестте крайника бяха спуснати в страничните канали. Водачът се отпрати към другия край на стаята и се настани в единия от „умивалниците“, а крайниците му се разпериха равномерно във всички посоки. От вида на съществата не можеше да се забележи дали разглеждаха робота, но това бе почти сигурно.

Водачът поднови разговора на своето „ложе“:

— Ето ни и нас. Може би сега ще ми отговорите поточно защо се надявахте да разберете нещо повече, след като ни видите, и защо считате, че това ще ви направи по-благоклонни към нашето становище.

— Надяваме се да научим как живеете, с какво се храните, какви са вашите умствени и физически възможности и недостатъци, а така също колкото може повече неща за вашата връзка със „студените“ хора, които едновременно са ваши деца и предшественици. Когато научим всичко това, може би ще разберем и вашето несъгласие за разпространяването на технически знания в този свят. Трябва да ви призная, че засега вашето поведение ни напомня за някои групи хора от собствената ни история; всеки път, когато подобна група от

миналото е успявала да прекрати или поне да контролира разпространяването на научните знания, резултатът е бил прекалено плачевен. Бихме искали да знаем дали жителите на Абиормен са толкова различни от нас, че подобен резултат е невъзможен при вашите условия.

— Как реагираха на новата информация хората, които ви наблюдаваха по време на вашата работа?

— Всички бяха заинтересувани, почти без изключения. А поне един от тях научи твърде много и с това ни убеди, че вашите хора са най-малкото толкова интелигентни, колкото и нашите.

— Предполагам, че говорите за Дар Ланг Ан. Несъмнено той е решил или да разшири убежищата на своите Учители, или да построи хвърката машина като вашата.

— Не ни е казал нищо подобно, но вие можете да го попитате лично. Той е при нас.

Дар се пообърка от този обрат на разговора, но заговори без колебание.

— Разбира се, че не съм мислил за подобни неща. А и не съм научил достатъчно за никое от тях.

— Има нещо друго, което научих от твоя приятел Крюгер; дано да не си го разбрал и ти. Впрочем, каквото и да си научил, скоро то няма да има никакво значение.

— Разбира се.

Дар млъкна и темата на разговора бе сменена.

— Предполагам, че тази машина се управлява подобно на радиото — обади се едно от съществата, което седеше на куполообразен „стол“, и биологът потвърди. — Тогава какви са тези вълни, които преминават през толкова дебели скали? Когато разговаряхме с вас, ние използвахме радиоантена на повърхността.

— Не мога да ви отговоря с подробности — отвърна биологът, — тъй като работя в друго поле на знанието. Роботът също има антена, но тя не се забелязва от пръв поглед; ако разгледате внимателно тялото, вие ще забележите една жица, увита много пъти около горната част под куличката, на която се намират очите.

Питащият се изправи от мястото си и се приближи към приспособлението с всичките си шест крайника; Дар не забележа в движенията му никаква тромавост или затруднение при вървежа,

каквито бе наблюдавал през последните години у собствените си Учители. Когато стигна до робота, съществото остана на четири крака, а другите два използва, за да опипа повърхността му. По време на огледа в краищата на двата му крайника се появиха снопчета от малки мустачки, които очевидно служеха за пръсти.

— Усещам антената — каза то след малко, — но ми се струва много дребна, за да я видя добре, особено отделните намотки.

— Боя се, че светлината не е поставена съвсем подходящо за целта — отговори биологът. — Монтирахме я така, че да е удобна за нас.

— Какво. Искате да кажете, че и на машината има Светлина, така ли? Преди малко помислих, че говорите за нашето осветление. Ако придвижите робота дотам, може би ще успея да го разгледам по-добре, макар че се съмнявам, защото жицата е много тънка, както ви казах вече.

Всички биолози разбраха каква бе работата и говорещият каза примирено:

— Да, на робота има светлина. Тя е на самия връх и прилича на малко цилиндърче, което навярно усещате, ако не го виждате. Къде е осветлението, за което споменахте?

— Ето тук.

От пода се вдигна още един крайник и посочи. Дар Ланг Ан проследи движението, но не видя нищо друго освен тръбичката и дюзата, които според Крюгер бяха газово осветление.

— За тази тръбичка ли говорите? — попита биологът.

Крюгер обясни набързо, изпреварвайки Дар с част от секундата.

— Но ако това е газова струя, защо не е запалена? — бе възражението към него.

— Може и да е запалена. Сигурно е водороден пламък, който не се вижда в светлината от нашия робот.

Операторът прекъсна за миг осветлението, но екранът угасна и той го включи отново. По време на тази бърза размяна на обяснения Учителят потвърди, че става дума за същата тръбичка.

— Очевидно ние виждаме при различна светлина — каза биологът. — Знаехте ли това? Зрението на вашите „студени“ хора се различава малко от нашето, но зрителните ни органи са почти еднакви, така че разликата с вас трябва да е много по-голяма.

— Знаехме, че те виждат по-малки предмети от нас, но нямахме представа за причината. Не бяхме чували, че има различни видове светлина.

— И не знаете, че вълните, с които работи радиото, са еднакви с вълните на зрението, само дължините им са различни, така ли?

— Но това е направо смешно! Радиовълните се движат много бързо, за да се измерва скоростта им, ако изобщо за придвижването им е необходимо време. А вълните на зрението, ако те наистина са вълни, пътуват малко по-бързо от обикновения звук.

— Аха! — разнесе се замисленият човешки глас и след малко запита: — Бихте ли обяснили как действа вашето осветление?

— Това е просто един пароструйник с особена форма на дюзата. Много е трудно да се опише тази форма с думите, които знаем и двамата.

— Няма значение, вие ми казахте достатъчно. Но не можах да разбера как сте научили за слънцата, след като очевидно не ги виждате.

— Съвсем правилно; те само се усещат.

Дар Ланг Ан бе пропуснал няколко изречения и момчето се опита да му обясни набързо как стояха нещата.

— „Горещите“ хора не виждат като нас двамата и разликата е много по-голяма, отколкото между теб и мен. Ние поне гледаме с помощта на една и съща светлина — електромагнитните вълни. А от това, което чух тук, оставам с впечатлението, че те си служат със звук с много висока честота; самият той спомена за движение, което било малко по-бързо от това на „обикновения“ звук.

— Как е възможно да се гледа със звук?

— Предполагам, че след известно приспособяване може да се гледа с помощта на всичко, което се движи в права линия, а при звука е точно така, стига да не срещне някакво препятствие. В този смисъл ултразвуковите вълни са по-подходящи от вълните, с които разговаряме, защото тяхната дължина е много малка. Наистина с тях не могат да се виждат съвсем малките предмети; нали си спомняш, че той не видя отделните намотки на антената.

Двамата се заслушаха отново в разговора по радиото; в същност това се отнасяше повече за Крюгер, защото Дар бе намерил отново нещо, над което да се замисли.

— Очевидно сте се задълбочили твърде много, за да стигнете до идеята за необикновения характер на вашата планетна система — говореше биологът, — тъй като вие можете да почувствувате само онези тела отвъд атмосферата на Абиормен, които излъчват голямо количество топлина.

— Картината, която нарисовах на Нилс Крюгер, е само една от нашите теории — отговори спокойно съществото.

— И тя се оказва съвсем правилна, както виждам. Но след като си служите успешно с научното мислене, за що се противопоставяте така упорито на неговото разпространяване?

— Бих искал да престанете с този постоянен въпрос. Дори да ви отговоря на него, каква ще бъде ползата за нас? Какво се е подобрило, след като научихме, че Абиормен се върти около Тиър, а Тиър прави същото около Арин? Приемам, че подобно познание е безопасно, защото не е свързано с някаква фатална дейност, но то е буквално губене на време.

— С други думи, вие разделяте научното познание на две групи: безполезно и опасно.

— На практика излиза така. Има и едно изключение; то се отнася за човека, който изнамери нашето осветление, защото той направи нещо наистина хубаво. Въпреки всичко обаче, налага се да проучваме най-подробно отделните случаи, за да сме сигурни, че няма никаква опасност.

— Почвам да проумявам вашите схващания. Излиза, че вие не възразявате, когато ние губим собственото си време, за да откриваме неща, които вие използвате.

— Не ме интересува какво правите с вашето време. Задавайте следващия си въпрос.

Учените не възразиха на неговото предложение и постепенно Дар Ланг Ан започна да вниква в същността на своите предшественици и на децата, които щяха да дойдат след него.

Градовете им бяха разпръснати по Абиормен, макар и неизменно във вулканичните райони; под земята слизаха малцина от техните обитатели и оцеляваха там по време на студения период, без да ги види някой от поколението на Дар — табуто за огъня бе достатъчно силно. Въпреки своето многословие Учителят не даде да се разбере, че табуто за огъня бе в същност още един пример за въздействието на „топлите“

Учители върху „студените“. Расата на топлолюбивите живееше по-свободно: те сами решаваха къде да пребивават и къде да умрат, така че в началото на студения период хората на Дар намираха често метални предмети около своите градове и дори в тях. И те правеха всичко възможно, за да осигурят предаването на знанията в следващия цикъл, въпреки че разчитаха много по-малко на книгите, отколкото на паметта на своите Учители. Когато Дар прекъсна потока от въпроси, за да запита защо знанията не се предаваха от „топлите“ на „студените“ хора и обратно, което би помогнало и на двете раси в тяхното развитие, Учителят обясни търпеливо, че ако това бъде направено, те щели да изпуснат контрола върху разпространението на важни сведения.

Те бяха много добри специалисти в областта на електротехниката и превъзходни строителни инженери. Химията им бе изненадващо развита за раса, чиито химици гледаха с помощ • а на звука. Естествено, при тях астрономия почти не съществуваше; нещата бяха още по-зле с различните клонове на физиката. Те познаваха радиоактивните елементи, но нямаха никаква представа за механизма на тяхното поведение.

Много от въпросите на хората направо озадачиха Дар, като в някои случаи причината не бе неговата неосведоменост в различните науки. Доколкото бе схванал, хората се опитваха да разберат какво бе отношението на Учителите към собствения му народ — обичаха ли го, презираха ли го като сбор от необходими низши същества, или просто го считаха за неголяма, но важна сама по себе си неприятност. Дар си спомняше, че едно от присъстващите същества бе споменало за приятелското си отношение към него, произтичащо от кръвна връзка, макар че за нищо на света не можеше да разбере как се е установила тя.

Същият въпрос хрумна и на биолога, който бе слушал първия разговор между Крюгер и Учителя и по-късно бе поискал да му го преведат. Дар се изненада, когато Учителят отговори.

— Ние подготвяме нещата така, че да знаем най-малко мястото, където умират нашите предшественици. Не след дълго хората от това село ще получат заповед да отидат в кратера, където прекараха известно време Дар и Крюгер; там ние наблюдаваме смъртта на стария и раждането на новия живот и отбелязваме кой от кого е произлязъл.

Малко преди началото на студения сезон подготвяме собствената си смърт на предварително определени места, а после се опитваме да разберем от „студените“ Учители къде са били уловени хората, защото те обикалят пущинаците и ловят новите жители на планетата, които по това време са обикновени диви животни.

— А не пропускат ли някои?

— Случва се, доколкото знаем. От време на време се оказва, че родителят на отделен човек, а понякога и на цяла групичка е преживял целия студен сезон като диво животно; за него просто не е било отбелязано нищо.

— А не знаете ли колко деца може да има един човек?

— Почти невъзможно е да се определи, защото всичко зависи от особеностите на отделната личност, една от които е например неговото тегло.

— Струва ми се, че то не варира твърде много.

— Така е, но само по време на нормалния живот; когато дойде времето за смърт, някои остават дълго време без храна, а други се хранят често и поглъщат големи количества в зависимост от околните условия. Освен това е невъзможно да се каже дали някое от малките деца не е било изядено от диви животни, преди да го уловят, защото хората от народа на Дар Ланг Ан не са пазени така, както пазят нас.

— Разбирам.

Дар също бе разбрал. Паметта му бе безупречна, но в нея се пазеха съвсем малко неща от кроткото му съществуване, преди да го „уловят“; макар и незначителни на брой, те съвпадаха изцяло с думите на Учителя. Той се питаше защо и собствените му Учители не взимат същите предпазни мерки, преди да се досети, че те просто са лишени от такава възможност, защото или трябваше да разчитат на помощта на „топлите“, които очевидно не искаха да им я окажат, или собственият му народ трябваше да държи при себе си група от другата раса по време на целия горещ сезон, така както тези същества постъпваха с жителите на селото в студеното време. Меко казано, това изглеждаше трудно — другата раса бе изпреварила много собствения му народ в техническо отношение и сега владееше обстановката изцяло. Съмнението на Дар, че този Учител бе неискрен, ставаше все по-силно; зад неговото несъгласие да бъдат възприети познания от хората имаше нещо повече от твърденията за лично неодобрение към науката.

Тази мисъл завладя съзнанието му по време на разговора и породи и други след себе си. Когато роботът тръгна обратно към оперативния модул, Дар Ланг Ан бе този, който предложи да се свържат и да поговорят и с други Учители от убежищата във вулканичните райони; дори Крюгер, който го познаваше по-добре от всички хора, не можа да разбере какво го бе накарало да постъпи така.

---

[1] Тук в смисъл на изучаване на чужденците. Б.пр.; По-точно — на извънвънземни форми на живот. — Б.NomaD ↑

XIV. БИОЛОГИЯ; СОЦИОЛОГИЯ

Абиормен продължаваше да кръжи по своята почти кометна орбита и Тиър приближаваше неотстъпно към своя по-голям огнен брат. Планетата се затопляше, макар и много бавно. Засега местните жители почти не се безпокояха от този факт; температурата още не бе стигнала до онази величина, при която се активизираха бактериите, чийто жизнен цикъл щеше да насити атмосферата с азотни окиси. А дотогава народът на Дар не се интересуваше особено много дали океаните на планетата възвираха, или бяха замръзнали.

Температурата не бе пречка и за учените. Повечето от тях тръгнаха от самото начало с предпазно облекло, което ги отделяше напълно от околните условия. Но всички разбираха, че скоро щяха да почувствуват нужда от допълнителни предпазни мерки. Те знаеха какво щеше да настъпи, защото бяха правили опити не само с бактерии, но и с достатъчно големи животни и растения.

Крюгер бе повече от доволен от обстановката. Неговият приятел очевидно бе потънал изцяло в овладяване на знанията на хората. Той нямаше възможност да бъде непрекъснато с него, но това престана да го безпокои. Ако имаше нещо сигурно, то бе фактът, че Дар Ланг Ан бе успял да натрупа прекалено голямо количество информация, която не можеше да предаде на своите Учители до края на естествения му жизнен цикъл. Щеше да се наложи да го задържат в убежището под ледената шапка и след като то бъде затворено, така че автоматически щеше да стане Учител.

Веднъж-два пъти момчето изпита известно угризение на съвестта; то се питаше дали не бе по-честно да каже на Дар каква щеше да бъде задължителната последица от цялото време, прекарано с посетителите от Земята. Но всеки път, когато мислеше по този въпрос, той съумяваше да се убеди, че местният жител бе достатъчно възрастен, за да знае добре какво прави.

Въпреки всичко един такъв разговор може би щеше да помогне, ако бе го предприел.

Работата на учените щеше да бъде възможна и през горещия сезон на Абиормен, но все пак той щеше да ги затрудни. Ето защо те полагаха усилия да съберат необходимата им информация преди промяната на условията. Дар наблюдаваше всичко, но ентузиазмът на Крюгер поугасна, след като той присъства на един от биологичните опити.

Бе открита верижната реакция на промените, които ставаха с местните бактерии под действието на топлината. Учените взеха проба от почвата и я поставиха на дъното на херметизиран съд, в който бяха затворени няколко дребни животинки от вида, срещнат от Дар и Крюгер в кратера. Имаше и местни растения — биолозите се бяха постарали да пресъздадат в умален вид живота на планетата. После започнаха да повишават температурата, но постепенно, за да се избегне опасността от топлинен удар, което щеше да усложни обстановката.

Съдът бе добре изолиран, така че по стените му не се отложи парен кондензат и условията за наблюдение бяха много добри. Част от водата бе все още в течно състояние, защото останалата бе извряла и налягането се бе повишило; внезапно стрелката на един от измерителните прибори се отмести от нулевото деление.

Това бе обикновен галванометър, свързан последователно със съпротивление, състоящо се от малка отворена епруветка с вода, която бе поставена в големия съд. Съпротивлението на водата падаше и никой не се усъмни в причината. След няколко секунди промяната стана очевидна — атмосферата в съда се обагри слабо, но все пак достатъчно забележимо в червеникавокафяв цвят. Бактериите се бяха активизирали; образуваха се азотни окиси, които увеличаваха киселинността на водата, запазила се все още в течно състояние, и променяха условията за живот в съда.

Животинките застанаха неподвижно и само обръщаха неспокойно главите си. Всяко от тях се поотдалечи от съседите си; никое не посягаше вече към растенията. В продължение на няколко секунди експериментаторите и подопитните обекти не помръднаха; само безпокойството продължи да се покачва.

Внезапно най-едрото от малките животинки се строполи на дъното на съда; за трийсетина секунди останалите го последваха.

Крюгер погледна отстрани към Дар, но малкият му приятел не го забеляза. И двете му очи бяха приковани в съда. Момчето върна погледа си към съда и усети как му прилошава. Малките създайца губеха формата си и се превръщаха в протоплазмена каша. Локвичките оставаха отделени една от друга дори тогава, когато две животинки бяха паднали близо едно до друго. Нещо потръпваше във все още живите пихтиести купчинки; когато Крюгер забеляза това, стомахът му не издържа. Той се втурна навън.

Изглежда сцената не направи никакво впечатление на Дар, който продължи да наблюдава още половин час; на края локвичките се превърнаха в петдесетина дребни твари, подобни на червеи; те не напомняха с нищо животинките, от които се бяха образували. Те пълзяха из съда и очевидно можеха да се грижат превъзходно за себе си.

Промениха се и растенията, макар и не по същия начин. Листата на по-големите окапаха, а стъблата им се сбръчкаха. Отначало наблюдателите предположиха, че те са загинали от топлината, но тази хипотеза отпадна, след като по оголените им стъбла се появиха стотици малки кълбовидни израстъци. Те увеличаваха постепенно обема си — очевидно за сметка на своите родители, — превърнаха се на топчета и на края паднаха като дъжд, който продължи няколко минути.

По-дребните, подобни на трева растения просто се свиха и изчезнаха, но на тяхно място бързо се появиха други. За по-малко от час картината в съда, която бе умалено копие на обстановката извън оперативния модул, се превърна в нещо непознато за всички наблюдатели, включително и за Дар Ланг Ан.

— Значи такава била работата! — пое най-сетне въздух един от биолозите; нито той, нито колегите му бяха поразени от гледката така, както Крюгер, но и никой от тях нямаше същите чувства към Дар. — Предполагам, че от всеки индивид излиза доста голямо потомство, ако това е единственият начин, по който те се размножават. Населението на тази планета трябва да е нещо страшно веднага след сезонната промяна.

Друг биолог поклати глава в знак на несъгласие.

— Дотук всичко е добре — каза той, — но има нещо, което не е наред. Сега сме непосредствено преди една от промените, а наоколо

има толкова много животни, както месоядни, така и тревопасни, и растителността не е изядена от гъсеници. Някак си не мога да повярвам, че не съществува и друг начин на размножаване.

— Струва ми се, че всичко зависи от дължината на срока между сезоните. Ако това съотношение е обичайното, тогава през сезона живее около един на петдесет индивида.

— Вярно, но сезонът, който сега изтича, трае около четиридесет земни години. Просто отказвам да повярвам, че след този период от всяко диво животно трябва да се очакват толкова много оживели екземпляри. Знаем, че пропорционално на теглото си те изяждат толкова, колкото и подобните на тях животни на Земята. Дар, вие какво ще кажете? Не се ли появяват нови животни в различни моменти от срока на вашия живот?

— Да, разбира се — отговори местният жител. — Ако едно животно е достатъчно голямо, от всяка негова част ще порасне цяло ново животно. Това е напълно сигурно поне за съществата, с които се храним; винаги оставяме част от тялото им за тази цел. Вие не постъпвате ли така с вашите животни?

— Хм! На Земята има някои същества, с които става същото, но те са твърде примитивни форми. Лично аз не виждам как нещо може да бъде унищожено на тази планета.

— Защо? Някои животни не оставят достатъчно от своята плячка, за да порасне отново. Освен това винаги съществуват гладната смърт и опасността от удавяне, макар че е необходимо много време, за да може гладът да поразии някое същество така, че то да не живее повече.

Един от учените погледна замислено дясната си ръка; два от пръстите липсваха и наместо тях се виждаха два закърнели израстъка — спомен от прекеждие в детството.

— Дар, струва ми се глупаво да ви питам дали и вашата раса притежава тази способност за обновяване.

— Не виждам защо да е глупаво. Да, ние също имаме тази способност, макар че в едно цивилизовано общество към нея се прибегва твърде рядко. Понякога жертвата на катастрофа с планер или нещо подобно трябва да си смени ръка или крак.

— А глава?

— Тук случаят е по-особен. Ако нараняването е толкова сериозно, че са нарушени жизнените процеси, тъканите се връщат към „началото“; така се появяват един или повече съвсем нови индивиди. Тогава началният индивид се счита за умрял. Но както вече казах, това се случва рядко.

Биолозите бяха доста изненадани, че са намерили обяснение на този факт. А след няколко седмици работа при всички удобства, които предлагаше „Алфард“, се стигна и до смислен отговор. Рихтер, който бе ръководител на групата на биолозите, бе доволен от възможността да даде обяснение на командира Бърк. Офицерът бе дошъл специално за отговор на въпросите, които го безпокояха.

— Рихтер, тези хора ме плашат малко — поведе разговора Бърк. — Както знаете, всеки командир на кораб, който се отделя от Земята, трябва да се запознае с дълги инструкции за опасността от внасяне на нови видове в дадена среда. Разказват ни за плъховете в Австралия и японските бръмбари в Северна Америка, докато се поболеем на тема „екология“. Струва ми се, че сега се сблъскваме с нещо, което може да се превърне в опасен съперник на цялото човечество, ако това, което ми разказаха за хората на Дар Ланг Ан, е вярно.

— Предполагам, че сте прочели нашето резюме по въпросите на регенерацията. Приемам, че тези хора са направо изумителни в някои отношения, но не бих казал, че представляват някаква опасност.

— Защо не? Нима те не попадат точно в графата на онези същества, които влизат в нова среда без естествените си неприятели и се размножават, неограничавани от нищо? Само за няколко години те ще залееят човечеството.

— Не виждам как. Народът на Дар има същите естествени неприятели, както и хората: всички месоядни животни плюс собствените си заболявания. Според думите на Дар те също боледуват. Следователно ще пренесат и болестите със себе си.

— Но главният причинител на смъртта на тяхната раса е топлината. Какво ще стане, ако те се установят на Земята, Тано, Хекла или някой друг от световите, имената на които вие знаете не по-зле от мен? Та те практически ще бъдат безсмъртни!

— Наистина, топлината им е необходима, за да загинат „нормално“, но аз мисля, че вие забравяте нещо друго. Тази топлина им трябва и за тяхното размножаване.

— Може да се нарече така, но може да бъде и разчленяване. Какво стана в залива Чесапийк, когато ловците на стриди решиха, че ще се отърват от морските звезди, като ги насекат и хвърлят във водата?

— Господин командир, вие изпускате най-важното, така както е станало и с младия Крюгер, струва ми се. А то е, че *народът на Дар Ланг Ан трябва да умре, за да се повтори отново*. Помисляли ли сте така за нещата?

Настъпи дълго мълчание, преди командирът на кораба да отговори.

— Не, трябва да си призная, че не съм. Това наистина променя всичко. — Той се замисли отново. — Имате ли представа защо става така, или по-скоро как протича всичко това, защото за подобна планета то очевидно представлява еволюционно развитие?

— Да, имам представа. До нея стигнахме трудно, главно поради многобройните доказателства, че резките климатични промени са започнали едва от последните десетина милиона години насам; нишката ни даде един организъм, който живее на нашата планета.

— Какво! Кое земно същество би издържало тукашната промяна на условията?

— Никое, поне доколкото аз знам; нишката е по-друга. Един от нашите хора, Елърби, проведе експеримент с „топли“ животни, получени по обичайния път. Той си бе поставил за цел да провери дали месоядните индивиди оставят достатъчно от своите жертви, за да могат те да се възпроизведат, а така също евентуално и да наблюдава регенерационния процес, за който ни бе разказал Дар, тъй като ние не знаехме дали той важи и за „топлите“ форми на живот. Естествено Елърби направи всичко възможно, за да следи вида и броя на животните, и затова след известно време бе малко изненадан, когато откри същества, които не бе виждал дотогава. За щастие той не ги записа като пропуснати бройки, а провери внимателно всичко и откри, че при промяна на температурата и атмосферата е възможно да се появят нови животни, при това от почва, в която не е имало „родители“.

— Какво значи всичко това?

— Това значи, че някои от „топлите“ форми се появяват от някаква микроскопична спора, която живее в почвата по време на

неблагоприятния сезон. Не сме сигурни дали същото не се отнася и за „студените“, защото досега не сме намерили доказателства в подкрепа на това предположение.

— И какво последва от цялата работа?

— Елърби се усъмни в общата теория, че Дар Ланг Ан и онази морска звезда с огън в жилите са редуващи се поколения на един и същ вид. Обсъдихме въпроса на едно от редовните заседания; оказа се, че има и други доказателства в полза на неговата идея. Дан Лъокло намери в един вид животни определен брой малки, леко сплеснати клъбца с костно съдържание; опитите показаха, че именно те са източникът на „топлото“ поколение на този вид. Ако те бъдат отделени, преди животното да се изложи на топлината и азотния двуокис, не се появяват потомци, макар че плътта му реагира по познатия вече начин, но ако клъбцата бъдат подложени на изменените условия, появяват се зародишните образци на „топлата“ форма.

— Не виждам какво означава всичко това.

— Изглежда то означава, че „топлите“ и „студените“ са напълно чужди една на друга форми на живот със самостоятелни пътища на развитие. Всяка от тях отделя спори или нещо подобно, които преживяват неподходящите условия. Естественото еволюционно развитие е придало на някои от тях способността да вграждат своите спори в телата на активни животни от другия вид, например по пътя на изяждането, както все още постъпват някои паразити на Земята.

— В такъв случай е трябвало да откриете семената или каквото и да представляват те, във всички обследвани същества. А вие сам казахте, че са били намерени само в едно от тях. Как ще го обясните?

— Точно тук ни помогна нишката от Земята. Може би знаете, че има някои видове вируси, които са естествени врагове на бактериите. Вирусът влиза в контакт с бактерията, прониква през клетъчната ѝ стена и след малко стотина нови вируси напускат мъртвите останки на бактерията.

— Не го знаех, но не виждам нищо особено.

— Вярно е, поне дотук. Но понякога става така, че бактерията продължава да живее и след като вирусът е проникнал в нейното тяло, сякаш нищо не е станало.

— Напълно възможно. Всеки род си има известна имунна устойчивост.

— Остава съвсем малко. Бактерията изживява определеното ѝ време и се дели по известния начин; нейните потомци правят същото в продължение на десет, дващест, а понякога и сто поколения. И внезапно под действието на радиация, химически вещества, а понякога и без видима причина по-голямата част от потомците на първата бактерия загиват и от техните останки изскачат цели облаци вируси!

— Какво?

— Да, точно така става. Още в началото вирусът е заразил жертвата си по такъв начин, че неговият наследствен материал се дели заедно с бактерията във всичките ѝ потомци. А на края някаква промяна в условията ги връща към обичайното размножение.

— Разбирам — рече бавно Бърк. — Вие считате, че в ядрата на всяка клетка на същество като Дар Ланг Ан са записани факторите, които при дадени условия ще дадат живот на онази морска звезда, така ли?

— Точно така. Връзката между тях представлява взаимоотношение между родител и дете толкова, колкото любимото домашно животно е дете на своя стопанин. Има съмнение, че хлоропластите се намират в същото отношение с растенията на Земята.

— В същност аз не виждам разликата.

— В известен смисъл може би тя определя отношението на „топлите“ същества към народа на Дар.

— Възможно е. Но вие не ми казахте нищо, което да намали първоначалните ми опасения, освен факта, че и двете форми трябва да умрат, за да се появят отново. А добавихте нещо, което ме тревожи още повече.

— Какво е то?

— Времето, за което е протекла адаптацията към промените в климата. Ако вие имате право, тогава за по-малко от десет милиона години поне едната от тези раси е стигнала до степен на интелектуално развитие, която е напълно съпоставима с нашата. На Земята същото е станало сто пъти по-бавно, а може би и два пъти по-сто. Тогава тези същества са измежду най-приспособимите форми на живот във вселената, а именно тук човекът винаги е имал предимство, поне досега.

— Доколкото разбирам, вие се страхувате, че ако сложат ръка на техническите постижения на хората, те ще населят галактиката и ще

изместят човека, така ли?

— Честно казано, да.

— А къде мислите, че ще се установят?

— За бога, човече! Навсякъде, разбира се: Земята, Марс, Меркурий или който и да е от петдесетте свята, където можем да живеем самите ние, в допълнение към още толкова, където не можем! Ако засега не са в състояние да започнат, това скоро ще стане, а именно тяхната приспособимост ме безпокои най-много. Представете ли си да влезем в конфликт с тях: как се убива същество, на което му растат нови ръце и крака на мястото на повредените? А какво ще кажете за реколтата от наследници, в случай че му хвърлите една бомба?

— Не знам, пък и не мисля, че има някакво значение.

— Защо да няма? — прозвуча почти прегракнал гласът на Бърк.

— Защото, ако Дар Ланг Ан може да живее на Земята и на много други места, а неговите колеги с огнена кръв имат нужда от по-висок температурен режим, както отбелязахте съвсем точно преди малко, никоя планета не предлага *и двата* диапазона на изменение на температурата. Ако дадена група от народа на Дар реши да се премести на Земята, как ще се хареса това на „горещите“ им роднини, които пътуват с тях? Несъмнено Дар иска да има потомство, така както и всеки от нас; тогава как ще се почувствува той при мисълта, че заедно с него на Вега Две или на Меркурий се премества и морската звезда, в която преминава тялото му? Какво ще стане тогава с неговите деца? Не, не, господин командир? Разбирам ви, повечето от нас са решили, без да се позамислят, че Учителят при горещите извори е някакъв упорит в ограничеността си стар празноглавец и диктатор, чието мнение не струва дори колкото енергията, необходима да бъде предадено то; но ако се задълбочат малко повече, те ще доловят, че той е много по-проницателен, отколкото мнозина, които познавам!

Бърк поклати бавно глава, без да откъсва погледа си от биолога.

— Доктор Рихтер, отдавна мислих по този въпрос и предполагам, че имате право, когато казвате, че и оня Учител долу е сторил същото. Но вие ме разочаровахте малко, защото очевидно мисълта ви е спряла дотук.

— Какво искате да кажете?

— Вашите доводи са правилни, но само при условие, че двете раси са технически ограничени! Дар не би имал нищо против морската звезда, когато тя реши да пренесе за няколко години на друго място генетичните структури, от които ще се роди неговото поколение, стига да бъде сигурен, че тя отива на планета, подходяща за тази цел, или... че той самият ще успее да се пъкне в някой хладилник, за да постигне същото. Не забравяйте, че това същество ще има същото желание за потомство и ще трябва да помогне на расата на Дар, за да може да го задоволи. Ако местните жители на тази планета я напуснат с помощта на техническите познания, придобити от нас или постигнати по собствен път, те ще бъдат едни от най-активно сътрудническите си групи в историята на разселването сред звездните облаци; тогава човекът ще трябва да мине на задно място, ако изобщо оживее.

— А на мен ми се струва, че ако това сътрудничество се осъществи, то ще бъде добър пример за всички нас. Но тези раси съвсем не са близко до подобно сътрудничество, поне засега.

— Това е вярно, но за да се запазят нашите интереси, те никога не трябва да го осъществят. Колкото и да ми е неприятно, подобно на вас и на младия Крюгер, боя се, че единственото разумно решение от наша страна е да попречим на Дар Ланг Ан да се върне при своите хора с познанията, придобити от нас. В противен случай ние им даваме галактиката.

— Наистина не ми е приятно да го направим. Как ще оправдаем подобна постъпка, след като самите ние го подтикнахме да научи колкото може повече?

— Не можем да я оправдаем — каза мрачно Бърк, — но трябва да го сторим. Сигурен съм, че ще се ненавиждам до края на живота си, но след като премислих всичко, реших да попреча на Дар Ланг Ан да види отново своя народ в името на човешката раса.

— Боя се, че имате право, макар и от това да не ми става по-леко.

— На мен също. Е, ще бъде по-почтено да му го кажем още сега. Ще свикам цялата група и ще дам на всички възможността да изложат свои фактически аргументи. Това е почти всичко, което мога да направя в името на почтеността.

— Младият Крюгер няма да изложи факти, но ще има възражения.

— Давам си сметка. На той не знае каква услуга му правя.

Биологът погледна рязко към възрастния офицер, но Бърк
нямаше какво да добави.

XV. АСТРОНОМИЯ; ЛОГИКА

Дар Ланг Ан изслуша доклада на биолозите с не повече от обичайния за подобни случаи интерес, защото думи като „флуоровъглероди“ и „силикони“ не му говореха твърде много. Но той реагира на съобщението на командира и реакцията му не бе въздържана в никакъв случай.

Бе наистина смаян, но не успя да го изрази гласно, защото Нилс Крюгер го изпревари. Дар се заслуша в разговора за справедливост, почтеност и благоприличие, подхванат от Бърк и Рихтер, но не разбираше напълно смисъла на техните думи. Във всеки случай той не насочи натам цялото си внимание, защото трябваше да изгради линията на собственото си поведение.

Прекият спор изглеждаше безсмислен. Тези мъже бяха изградили мнението си върху онова, което бяха чули за него и за неговия народ. Той не успя да разбере защо Абиормен представлява опасност за галактиката, но бе привикнал да цени високо мнението на учените хора. Сега обаче вроденото му чувство за дълг го принуждаваше да се противопостави на решението на Бърк — да спори, да лъже, дори да направи престъпление, но да занесе на своя народ сведенията, които считаше за жизнено важни. Друг импулс бе природната му любознателност; ако не бе чувството му за дълг, щеше да отиде с голямо удоволствие до Земята със своите нови приятели — ако можеше все още да ги нарича така — и да види някои от световете, за които му бяха разказвали Крюгер и астрономите. Навярно щеше да заговори за принудата, която очакваха от него да приеме, но момчето не му даде тази възможност. То бе забравило за дисциплината, придобита по време на обучението му като курсант, и се бе приближило застрашително до личното оскърбление на своя командир. Дар не схвана изцяло обстановката, тъй като имаше твърде смътни представи за служебното положение на Крюгер, но разбра съвсем ясно, че момчето настояваше да го пуснат обратно при неговия народ.

Макар и съвсем бегло, но Дар имаше някаква идея за чиновете и затова му се струваше невероятно, че Крюгер може да спечели в спора със своя командир. Дали би могъл да се измъкне незабелязано и да открадне някой от оперативните модули? Неведнъж бе гледал внимателно как ги управляват; дали щеше да се справи сам? Паметта щеше да му помогне да натисне нужните за даден случай бутони, след като веднъж бе видял точно кои бяха те. Но опитът на летец, събиран през целия му живот, не му позволи да направи тази почти сигурно фатална грешка. Той разбираше, че за управлението на какъвто и да е космически летателен апарат трябва да се знае много повече от онова, което бе само наблюдавал по време на двайсетина полета.

Дали щеше да успее да се измъкне? Навярно не. Тези хора бяха всичко друго, но не и глупаци. След като командирът бе взел вече решение да не го пуска обратно на Абиормен, сигурно бе направено и необходимото за неговото изпълнение.

Дали Крюгер би откраднал модул, за да го свали долу? Несъмнено той можеше да го направи, защото знаеше как се управляват тези апарати, но Дар не бе в състояние да си отговори на въпроса, тъй като не познаваше различните величини на служебния авторитет при хората. Никой не можеше да каже дали момчето щеше да успее. След като си даде сметка за несигурността на тази идея, той я отхвърли засега в очакване на случай, когато Крюгер щеше да бъде сам.

А дали той...

Тук мислите му бяха прекъснати от повишения глас на командира Бърк.

— Нилс Крюгер! Аз свиках това заседание за разумна дискусия, а не за празни приказки и лични обиди. Ако нямате смислени доводи, налага се да млъкнете. Разбирам вашите чувства и ги споделям, след като сам претеглих моралната страна на въпроса също така внимателно, както и вие. Бъдете така любезен да не забравяте, че аз отговарям за неща, които все още са извън обсега на собствените ви задължения и които вие очевидно сте пропуснали във вашите сметки. Не съм казвал, че ще гласуваме или че всеки трябва да изложи мнението си. Съобщих ви извода, до който стигнах, а именно, че расата на Дар Ланг Ан — или неговите раси, което ми се струва по-правилно — ще представляват опасност за човечеството, ако напуснат

родната си планета. Вярвам, че правителството ще сподели това мое мнение. Но ако някой друг или пък вие самият разполагате с факти, които биха могли да го променят, нека непременно ги сподели.

Крюгер замълча, след като внезапно си даде сметка докъде бе стигнал, и дори изпита благодарност към офицера за относително мекото порицание. За съжаление той не разполагаше с нищо, което би могло да се изтълкува като факти.

Тишината бе нарушена от друг приятел на Дар — един астроном на име Мърчисън.

— Господин командир, боя се, че изпускаме факт, който заслужава изключително внимание — каза той бавно, — и съм убеден, че той не само ще накара правителството да вземе решение, различно от вашето, но и ще го принуди да направи всичко възможно, за да предаде веднага на двете раси на Абиормен колкото може повече научни и технически познания.

— Да чуем! — отговори веднага командирът.

— Главното в случая е това, че ако оставим без подкрепа хората на тази планета, постъпката ни ще бъде равносилна на геноцид. Тя е неподходящо жилище за нас и единственият възможен, поне засега, дом за нейните обитатели, но не след много време на нея няма да може да живее никой.

— Защо? И след колко време?

— Защото това е една нестабилна система. По всяка вероятност Абиормен се е появила като нормална планета на червеното джудже, което местните жители наричат Тиър, но по това време Алциона не е била наблизко. Преди всичко светлинното налягане на Алциона е от такъв порядък, че близо до нея не може да се образува никаква планета.

— Вече съм го чувал, но не виждам как можете да поддържате все още подобна теория, след като планетата е на мястото си.

— Дълго време и аз не виждах как. Но геологията ни доказва, че моето твърдение е правилно; резките сезонни промени на планетата, които не са били познати в ранната история на този свят, а само от последните няколко милиона години, се дължат на елиптичната орбита на Тиър около Алциона. Възможни са две неща: или слънцето Тиър е било уловено от Алциона сравнително неотдавна, или гигантската звезда се е появила в близост до джуджето след нейното образуване.

Склонен съм да вярвам, че е станало второто, защото ние се намираме в звезден куп, чието пространство е буквално задръстено — говоря относително, разбира се — от прах и газове. В същност повече от правдоподобно е, че с влизането на слънцето Тиър в звездния куп, ако то не е било по начало в неговия състав, е възникнала достатъчно голяма турбулентност, за да се започне едно сгъстяване в близост до него.

— Долавям, че това съвпада с геоложката скала на времето, но няма то не потвърждава и моето становище за приспособимостта на двете раси?

— В известен смисъл имате право, но лично аз не вярвам, че която и да е органична структура би могла да се приспособи към бъдещето, което ѝ предстои в тази система. Не забравяйте какво ви казах — околното пространство е заредено с газове и прах. Следователно в средата съществува триене. Ето защо е възможна и първата теория, съгласно която Алциона е уловила системата на Тиър. Всяка година нараства времето, прекарано в горещата зона, а заедно с него намалява и разстоянието до гигантската звезда, което дава възможност на народа на Дар да живее на свой ред. Ако Алциона не напусне купа на Плеядите, което, поне както изглежда, тя няма намерение да прави, след още половин или един милион години червеното слънце ще падне върху нея заедно с Абиормен.

— Това е много време.

— Това е време, което не може да се определи с точност; много преди то да изтече, Абиормен ще стане необитаема дори за „топлата“ форма на тукашния живот. Наш дълг е да изведем двете раси от планетата или поне да им помогнем да го сторят сами; в противен случай може да бъдем обвинени в престъпна небрежност.

— Но след като светлинното налягане на Алциона изтласква материята, от която се образуват планетите, как ще се задържи наоколо достатъчно вещество, за да последва и продължи триенето, за което споменахте?

— Подобно на гравитацията, ефектът на светлинното налягане върху дадена частица е функция от нейните размери и относителното ѝ тегло. Уверявам ви, че ние направихме много измервания в околното пространство и аз съвсем не ви занимавам с предсказания за онова, което би могло да се случи. Единственото нещо, за което имам

достатъчно сериозни съмнения, е дали върху Тиър ще се натрупа достатъчно материя, която да увеличи неговата светимост дотолкова, че да бъде унищожен животът на тази планета преди окончателното падане. Не мога да ви кажа кое ще стане по-напред, но едното от тях непременно ще се случи.

— А къде да отведем тези хора? Съмнявам се, че в галактиката има планета със съвършено същите сезонни изменения.

— Готов съм да се обзаложа, че има хиляди. Наистина, ние още не сме намерили друга такава планета, но голяма част от галактиката е все още неизследвана. Дори да не намерим, те могат да се научат да живеят в кораби, което може да се окаже по-добро разрешение на нещата и за двете раси, защото многобройни техни представители ще имат възможност да живеят едновременно. Представям си кораб с горещи и студени отсеци, населени през цялото време с хора, които преминават от единия в другия, когато животът ми достигне определената граница. Струва ми се, че това е много по-подходящо за жителите на Абиормен, отколкото някоя планета от типа на Земята, и съм убеден, че правителството ще приеме подобно разрешение на нещата. Господин командир, ние ще трябва да се върнем тук много преди да станете адмирал, за да създадем технически училища и за двете раси. Не ме интересува какво мислят сегашните „топли“ Учители, защото малко познания по астрономия ще ги накарат да променят своите схващания.

— Ако все пак бъде възможно да се преподава астрономия на раса, която гледа със звукови вълни — отбеляза сухо Бърк и допълни: — Не, това е шега. Съгласен съм с вас.

Облекчението по лицето на Крюгер бе явно забележимо, но нищо не показваше чувствата на Дар. Командирът продължи:

— Дар Ланг Ан може да остане при нашите учени колкото счита за необходимо и да се върне при своя народ, когато пожелае. В известен смисъл аз рискувам, като давам това разрешение, но почти не се съмнявам в крайното заключение на началството. Млади приятелю — обърна се той внезапно към Крюгер, — ето ви един прекрасен пример за степента на риска при вземане на решение с недостатъчно сигурни доказателства. Но не се впечатлявайте прекалено много. Вие никога няма да разполагате с всички необходими сведения по даден въпрос, а ще ви се налага да намирате нужния отговор, особено ако сте

командир на космически кораб. Ще трябва да се научите да приемате определен риск, когато вземате някакво решение. И ако това ви провали някой път, не бих искал да чуя от вас оплаквания.

— Слушам, сър! — отговори Крюгер.

— Много добре. Дар, няма да ти се извинявам за предишното си решение. Но докато бъдеш при нас, ще ти помагам с всичко, от което имаш нужда, стига да е в моите възможности.

— Благодаря ви, командире. Моите Учители ще го оценят.

— Не е ли вече време да затваряте вашите убежища?

— Още само една година. Бих искал да се върна веднага, след като вие разрешихте, тъй като имам да докладвам за много неща.

— Ще те свалим долу при първа възможност. Крюгер, доколкото разбирам, ти ще искаш да слезеш с него. Аз ще водя модула, така че всеки, чиито задължения не са спешни, може да дойде с нас, доколкото позволяват местата, разбира се. Ще останем долу до затваряне на убежищата, така че желаещите да наблюдават тази процедура трябва да напуснат „Алфард“ за три седмици. Модулът тръгва след двайсет часа, което е напълно достатъчно, за да качите на борда необходимата ви апаратура. Дар Ланг Ан, мислиш ли, че твоите Учители ще имат полза от радиото, което не работи на вълните на вашите огнени приятели, така че да могат да разговарят с нас без тяхно знание, ако пожелаят, разбира се?

Крюгер едва сдържа усмивката си — старецът се оказа човек въпреки верността си към дълга.

— Такъв апарат сигурно ще бъде полезен, командире. Ще ви бъдем благодарни.

— Добре, тогава ще наредя да вземат няколко от тях в модула. Закривам заседанието.

Сега подстъпът към площадката за приземяване при Ледените укрепления бе много по-различен. Модулът, движен от почти същите сили, които гонеха „Алфард“ из междузвездното пространство с пълно пренебрежение към закона за скоростта на светлината, не признаваше ограниченията, задължителни за маневриране на планерите. И добре, че бе така, защото площадката бе задръстена от летателни апарати, които навярно щяха да затруднят и Дар Ланг Ан. За първи път Крюгер видя Учители на повърхността; те даваха нареждания или просто наблюдаваха.

Модулът бе забелязан и група местни жители го насочиха към единия край на площадката, който бе свободен от планери.

В мига, когато шлюзът на малкия кораб се отвори, Дар и Крюгер изскочиха, натоварени с радиоапаратурата, подарена от Бърк. Местният жител тръгна напред по дългия път в тунела, който водеше към главния корпус на убежището, скрито дълбоко под ледената шапка. Крюгер бе престанал да се удивява на причината за неговото разположение, но все още се питаше как бяха успели да го построят тези хора.

Сега цялото място изглеждаше много по-оживено; десетки, а може би и стотици малки местни жители изпълняваха бързо някакви тайнствени поръчения.

— Сигурно имат да свършат много работа в библиотеките? — попита Крюгер, сочейки една от групите.

— Книгите са прибрани отдавна — отговори Дар. — Единственият въпрос сега е храната. Обикновено тук се струпва много храна далече преди идването на срока, но нищо не се оставя на случайността. Продължаваме да носим до последния момент.

— Сега какво ще правиш?

— Ще събера всички Учители, които могат да отделят от времето си за мен, и ще им докладвам. Навярно са дошли повечко, защото знаят, че се връщам с много знания.

— Сигурно сега ще бъдеш зает през цялото време.

— Да, Нилс. Ти сигурно ще огледаш още веднъж това място, което се приготвя за времето на смъртта, но този път не мога да ти бъда водач. Все пак някой ще се погрижи за теб, не се безпокой.

Крюгер спря и сложи ръка на рамото на малкия си приятел.

— Ей, нали няма да затворите вратите, преди да се видим? — попита той. — Не искам да преча на работата, която трябва да бъде свършена, но не съм съгласен да се разделим така бързо, след като няма да те видя през толкова много години от моя живот.

Двете очи се завъртяха и погледнаха за миг тревожното лице на Крюгер.

— Ще се видим, преди да затворят Укрепленията. Обещавам ти — чу момчето онова, което го интересуваше, и те продължиха пътя си.

Дар се оказа прав — чакаше го цяла група. Както забеляза момчето, тя се състоеше от същества с по-нисък ръст — бъдещите

Учители. Единият от великаните, които Крюгер бе виждал при предишното идване, предложи да му бъде водач; с негова помощ той разгледа изцяло подредените библиотеки, отделенията с хранителни запаси, разположени във височина само на няколко фута под надвисналия отгоре лед, и големите лехи в по-топлите долни етажи, където се виждаха растения, подобни на земните гъби.

На края излязоха на площадката за приземяване, където работата продължаваше с пълна пара. Планерите се стрелваха в небето по посока на отдалечените градове, за да натоварят още веднъж храна, ако имаше време за връщане. Други кацаха на малкото пространство, оставено свободно за тази цел; предварително определени групи придърпваха планерите в едната страна на площадката или в тунела, за да направят място на новодошлите.

— Не ви ли отнемам много време? — запита Крюгер, когато излязоха навън. — Изглежда, че това е най-напрегнатият час от живота на вашия народ.

— Аз нямам повече работа — бе отговорът. — Моят заместник пое задълженията си.

— Но вие не оставате ли в Укрепленията и този път?

— Не. Животът ми изтече. Неколцина от нас ще останат, за да проверят дали всичко е добре затворено, но това не е моя работа. Аз ще си тръгна веднага, след като няма да имате повече нужда от мен.

— Струва ми се, че вече демонтираха всички планери, които могат да ви носят.

— Вярно е. Аз ще си тръгна пеша. Ние не се връщаме в градовете.

— Искате да кажете... — започна Крюгер и спря, защото знаеше, че Дар бе съобщил много малко неща по радиото и затова не бе сигурен какво бе научило това същество, но Учителят или знаеше достатъчно, или бе разбрал мислите му.

— Не, не, ние не се връщаме в градовете. Няма такъв обичай толкова отдавна, че не мога да ви кажа подробности за причината. Но така е по-добре, защото ние умираме още преди да стане много топло, телата ни да се разпаднат по други причини. Когато няма да имате повече нужда от мен, аз ще... тръгна да се поразходя по ледената шапка.

Крюгер не можа да каже нищо друго, освен че компанията на Учителя му бе необходима. По негова молба съществото се качи в модула и бе посрещнато с много голям интерес от биолозите. Един от тях говореше вече местния език толкова добре, че присъствието на момчето се оказа ненужно и то се върна на площадката, за да чака Дар. Но малкият му приятел не се показваше и вниманието на момчето бе привлечено от безкрайното движение, докато на края го унесе сън.

Така минаваше времето. Постепенно броят на планерите намаля, защото вече не идваше никой, а останалите се отправяха към другото полукълбо. Гледката на делничното спокойствие, с което съществата тръгнаха в последния си полет, бе потискаща не само за Крюгер, но и за останалите, които наблюдаваха с него.

— Разбирам, че всичко зависи от възпитанието — каза един от тях, — но ако знаех, че ми остава само една седмица живот, щях да бъда много по-мрачен от тях.

— Мисля, че е повече от три седмици — отговори Крюгер. — Те затварят цяла година преди очакваната промяна на атмосферата, за да бъдат напълно сигурни.

— Я не се занасяй!

— Нямам такова намерение. Но когато гледах Дар, ми се струваше, че той ни съжالياва, задето живеем ден след ден, без да знаем кога ще дойде краят ни. Предполагам, че за него е също така трудно да ни разбере, както и за нас, когато се опитваме да си обясним неговото поведение.

— Това не е вярно — отговори му друг глас и момчето се обърна; командирът Бърк стоеше на вратата на шлюза. — Крюгер, трябваше да разберем повече неща за твоя приятел, защото ми се струва, че не го познаваме достатъчно, включително и ти.

— Може би, сър. И все пак нещо ме кара да вярвам, че го познавам.

— Е, твоя си работа. Вече не е ли време да затварят?

От малкия кораб излязоха още няколко души.

— Не съм следил отблизо, сър, но сигурно ще бъде скоро. Почти всички планери си заминаха и сам видях как неколцина от големите Учители напуснаха площадката и тръгнаха... покрай планината.

При последните думи гласът му потрепна и командирът кимна мрачно.

— Да, знам. Оня, който беше твой водач, също си тръгна, след като ти легна да спиш.

— Какво? Нямах представа за това, сър.

— Вярвам ти. Аз го посъветвах да си тръгне. Мисля, че така е по-добре.

В тона на офицера имаше нещо, което не позволи на Крюгер да пита повече.

В този миг неколцина от големите Учители излязоха на площадката; хората спряха да говорят и ги загледаха. Един от тях приближи до групичката при шлюза и каза:

— Ще проверяваме уплътненията на външните врати. Те са малко навътре в тунела; решихме да оставим свободен път на леда през горещия сезон. Ще дойдете ли с нас да гледате?

— Чакайте малко! Дар Ланг Ан ми обеща да се видим, преди да затворите вратите! Къде е той?

— Идва. Ако дойдете с нас, ще го пресрещнете в тунела. Виждам, че планерът му го чака.

Съществуването се обърна без повече обяснения и хората го последваха; Бърк погледна смаяния Крюгер и на лицето му се появи нещо като състрадание.

Вратите се намираха на около триста ярда навътре в тунела; Дар Ланг Ан чакаше близо до тях, така както бе казал Учителят.

— Здравей, Нилс! — извика той, когато момчето наближи. — Извини ме, че се забавих. Имах много работа, повярвай ми!

— Дар! Не е възможно да си свършил всичко, а този Учител каза, че...

— Разбира се, че свърших. Така трябваше. Ела да излезем, защото трябва да проверя планера. Или може би ще гледаш как уплътняват вратата, а?

— Не трябва да я затварят! Не може да си им разказал всичко, което научи от нас! Ти трябва да бъдеш Учител през следващото поколение!

Малкият местен жител замълча, а после каза с по-мек глас:

— Нилс, ела с мен. Може би направих нещо, което не трябваше да правя, но вече е късно. Ще се опитам да ти обясня.

Той посочи с ръка към изхода на тунела и момчето го последва мълчаливо, като поглеждаше малкия си приятел. Дар заговори веднага,

след като тръгнаха; командирът загледа след тях и поклати глава.

— Нилс, не можеш да постъпя другояче. Когато започнах да се уча от вас, аз също мислех да направя това, което ти сам каза преди малко. Не ми харесваше особено, но си мислех, че то е мой дълг. Останах доста време с твоите хора и продължавах да уча. Астрономия, биология, геология, археология, математика и останалите ваши специалности. Но те се оказаха твърде много.

— Твърде много за *твоята* памет, така ли? — спря го Крюгер, защото изненадата измести за миг тъгата му.

— Не, не говоря за помнене, а за разбиране. Можеш да остана долу и да продиктувам цял куп книги за нещата, които видях при вас или за които чух да разказвате; аз схванах много от тях, но хората от моя народ няма да ги разберат. Има нещо друго, което им трябва много повече, и малко по малко аз проумях какво е то. Това е *методът*, Нилс. Става дума за пътя, по който вие намирате отговор на въпросите: въображението, съчетано с експеримента. Ето какво трябва да научат моите хора и аз бях длъжен да им го покажа. Освен това трудностите пред тях са различни от вашите и те трябва да ги преодолеят сами. Разбира се, че научните факти са нещо важно, но аз не им открих много от тях. Само подхвърлих тук-там по някое зрънце информация, за да има с какво да сверяват получените отговори, когато му дойде времето.

— Тогава вината е изцяло моя. Аз нарочно открих пред теб най-различни области на знанието, за да нямаш възможност да запишеш всичко, преди да дойде времето за смърт!

— Не! Ти нямаш никаква вина, ако това може да се нарече вина изобщо. Макар и неволно, ти ми показа какво трябва да знаем. Аз търсех извинение, за да не остана в Укрепленията, така че, ако ти настояваш, че си ми го предоставил, съгласен съм и ти благодаря за това.

Когато излязоха на площадката, той млъкна; после все така безмълвно се наведе, за да провери дали планерът му бе готов за излитане.

— Но... тогава защо не дойдеш с нас? Ти не си длъжен да се връщаш в Куор и да...

Крюгер не можа да довърши думите си. Дар се изправи и го загледа внимателно. Миг-два сякаш се бореше с някакво изкушение, но

после поклати глава с отрицателния жест, който бе научил от Крюгер.

— Не, невъзможно е. Приятелю Нилс, струва ми се, че разбирам нещо от твоите чувства; на мен също ми е мъчно да се разделим, но... ти би ли дошъл с мен?

На лицето му се появи гримасата, която за него бе равносилна на усмивка. Крюгер мълчеше.

— Разбира се, че не би го направил. Просто... няма да можеш да го сториш. Ти се надяваш да живееш още дълго, макар и да не знаеш точно докога — хвана той с малката си лапа ръката на Крюгер и продължи: — Нилс, през годините, които те очакват, мнозина от моя народ ще бъдат частица от мен. Аз ще съм си отишъл, но ти можеш да бъдеш тук. Навярно след това, което започнахме двамата с теб, някои от моите хора ще станат учени, ще заслужат уважението, а не презрението на „топлите“ и ще сложат основите на нещо, което след време може да се превърне в цивилизация като вашата. Искане ми се да вярвам, че ти ще им помагаш.

Той скочи на седалката на планера и освободи катапулта, без да даде на момчето възможност да каже нито дума.

Крюгер гледеше подир смаляващия се летателен апарат. Скоро той престана да го вижда, защото погледът му се помътни, все пак той продължаваше да гледа в посоката, в която бе изчезнал планерът, когато пошепна:

— Да, ще им помагам!

Обърна се в мига, когато тътенът от огромната врата отекна в тунела.

Издание:

Хал Клемънт. Огнен цикъл

Роман

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1982

Библиотека „Галактика“, №38

Редакционна колегия: Любен Дилов, Светозар Златаров, Елка Константинова,

Агоп Мелконян, Димитър Пеев, Огнян Сапарев, Светослав Славчев

Рецензент: Белин Тончев

Преводач: Александър Бояджиев

Редактор: Каталина Събева

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Рисунок на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректор: Паунка Камбурова

Американска, I издание

Дадена за набор на 27.V.1982 г. Подписана за печат на 22.VII.1982 г.

Излязла от печат месец септември 1982 г. Формат 70×100/32 Изд. №1572

Печ. коли 15,50. Изд. коли 10,03. УИК 9,86. Цена 1,50 лв.

Страници: 248. ЕКП 95366/26431 5637–61–82

08 Книгоиздателство „Георги Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Балкан“ — София

Ч-820(73)-31

© Александър Бояджиев, преводач, 1982

© Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев, библиотечно оформление, 1979

© Текла Алексиева, рисунок на корицата, 1982

c/o Jusautor, Sofia

Copyright © 1957 by Hal Clement

Hal Clement. Cycle of Fire

Ballantine Books, 1975, New York

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.